

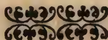
DE SIGNIS SANCTISSIMAE CRVCIS,

Quae diuersis olim orbis regionibus,& nuper hoc anno 1591. in Gallia & Anglia diuinitus ostensa sunt, & eorum explicatione,

Tractatus,

F. ALFONSO CIACONE, Biacensi, Doctore Theologo, ordinis Praedicatorum,& Poenitentiario Apostolico, Auctore.

AD DVCEM SESSANVM LEGATVM REGIVM.

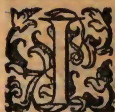

R O M AE,
Apud Ascanium, & Hieronymum Donangelos. 1591.

RR. DD. Vicarij S. D. N. Vicesgerentis, ac Mag. Sacri Palatij permissu.

DVCI SESSANO LEGATO REGIO

F. ALFONSVS CIACON S.

MMORTALE, ac prorſus diuinum munimentum Chriſtus Redemptor noſter moriens crucem ſuam nobis haereditario iure reliquit: cuius virtute protecti, ab omni nos hoſtili incurſu, & aduerſariorum impetu tueremur. Hāc principes tenebrarū, & qui ſub mala eorum diſciplina militant haeretici, Agareni, atque pagani, tamquam ſibi infenſam, acerrime inſectantur, totiſque viribus impugnant, ſi quo modo euertere, atque eius memoriam de cordibus poſsint fidelium funditus abolere: tot peſsimis artibus, & machinis ad ſuo eam loco deturbandam excogitatis, inaniterque adhibitis. Perſtabit illa ſemper, conſiſtet aeternum, ſicut perſtitit & conſtitit contra omnium inſultus victrix & triumphatrix, irritos faciens illorum conatus, & praua cōſilia, quae aduerſus ipſam inierunt. Curae eſt in primis Chriſto Deo ſua crux, imperatorium vexillum ſuum; nec longo tempore patietur iniuriam illi irrogari. Cruciferos namque ſuos inſtituit, qui illam comitentur, armis tueantur, & pro eius gloria & honore vehementer pugnēt. Dux eius militiae Gregorius XIIII. nuper vita defunctus, fuit; duces proinde eiuſdem ſucceſſores erunt Romani Pontifices, qui pro cruce tuenda in Gallia decertabunt. Vindex crucis exiſtit Philippus Hiſpaniarum & Indiarum vere Catholicus Rex. Vindices ſunt multi Orthodoxi principes, qui non curuauerunt genua ſua Baal. Immo omnes legiones angelorum huius ſunt militiae aſcriptae, atque obſequio & mini-

ſterio inuigilant. Cōciliatis igitur in defenſionem crucis caeleſtibus viribus ac humanis, Pontificijs, atque Regijs, hoſtes crucis in Gallia compeſcentur, ac tandem ſuccumbent, ſi communibus ſumptibus ſacri foederis ſociis ſuppetiae opportune ferantur; ne potentiſsimum ac florentiſsimum hucuſque regnū ſubſidio deſtitutum, iuxta Saluatoris ſententiam, diuiſum deſoletur, & domus corruens ſupra domum, non ſolum ſibi pereat, ſed ſuae molis ruina vicinas prouincias opprimat; & ignis ſemel conceptus; dum continuo extingui negligitur, in vaſtiores flammas erumpēs, proxima quaeque corripiat & abſumat. Ita enim fiet, vt diſsidijs circa religionem compoſitis, & ciuilibus bellis ſedatis, in vnam aliquam pacem, concordiam & vnionem populus ille tandē coaleſcat, & Catholicum ſibi Regem praeficiat, qui ſanctis legibus populos ſibi ſubditos pie ac religioſe moderetur. Coepit Deus votis ſuorum militum fauere, ſanctiſsimae crucis imagines in Gallia, & Anglia, caelo terraq. oſtendens, quaſi teſſeram ſuae clementiae, vt eo ſalutari ſigno conſpecto, conſtantius & confidentius cruci adhaererent, & eo pignore ſperarent haud defuturum opportune diuinum ſubſidium, & laetam victoriam de impiis ac ſacrilegis hoſtibus caelitus comparandam. Subſequuta namque Hērici Lotharingij, Ducis Guiſiani, admiranda libertas, haec ita ſe habitura cōprobauit. Quare non abs re me facturum arbitratus, ſi omnes per diuerſas mundi aetates viuificae crucis apparitiones collegero, & earum interpretationem, & effectus explicuero ſubſequutos: paucaque ex multis, de eiuſdem crucis praeſtantia, maieſtate, vi, cultu, & adoratione interſeruero, quae potiorem valeant erga ipſam affectum excitare. Hanc qualemcumque a me nauatam operam, tibi Dux inclyte, tamquam crucis legato, & eius fidiſsimo miniſtro, dicandam cenſui, qui ipſius dilatationi, & exaltationi, aſsiduus Regio nomine incumbas; & ſin-

gularem praeterea erga me beneuolentiam semper ostenderis, tuisque beneficiis deuinxeris, & pluribus ideo sim tibi nominibus addictissimus. Instigauit, vt sic facerem, D. Gonsaluus Pontius a Leone, tui studiosissimus, & humanitatis tuae, ceterarumque animi dotium praeco, perpetuusque declamator; & merito cum singulari prudentià, consilio, animi magnitudine, & rerum gerendarum dexteritate vigeas, & dignissimus proinde habearis, cui maiora munia, & prouinciae regendae concredantur. Clarissimam namque indolem ab ipsis incunabulis sortitus, non contentus gloria & splendore maiorum, qui Italiam, Hispaniam, immo totum orbem fama rerum praeclarissime gestarum compleuerunt, propriis virtutibus & litteris animum excoluisti; vt quid natura, quid fortuna, quid studia, & recta institutio, singulae contulerint, cuique innotescere possent. Hinc de te maximam expectationem mortales cuncti habent, & opinionem firmam concipiunt, beneficum omnibus futurum, & tuae gentis cōmodis liberalem opem laturum, & veluti perennem fontem expositum haustum & potum largiturū. Principes enim viri aliquid habent ceteris diuinius, quod multis possint benefacere, & aliorum miseriis subuenire: proceras arbores imitati, quae aspectu & pulchritudine delectant, florum odore afficiunt, vmbra fouent, & fructus suos quibusque communicant liberaliter. Tu igitur perges arborem Dauidicam aemulari, plantatam iuxta decursus aquarum, cuius frondes non decidūt, & omnia quaecumque facit semper prosperabuntur. Vale generosissime princeps, & te diutius incolumē in publicum totius orbis beneficium serua. Romae VIII. Kal. Nouembris, M. D. XCI.

DE SIGNIS SANCTISSIMAE CRVCIS.

De signis caelestibus generatim. Cap. I.

PER res corporeas, sensibusque manifestas, de arcanis & supernis a Deo mortales instruimur, siue Deo nobiscum loquente, siue Angelis, siue Prophetis, siue somniis ab ipso Deo nobis immissis, siue oraculis scripturae diuinae. Et haec quidem per sermonem fiunt, aut internam aliquam illustrationem mentis. Verum sunt aliqua signa muta quidem illa, sed quae indicia sunt voluntatis diuinae, quam latenter exprimunt: & tacito quodam modo irati, aut placati Dei, reconciliationis, aut supplicij imminentis signa sunt manifesta. Constat namque ex diuino verbo, arcũ caelestem, quem irim etiam dicimus, citra effectus sibi suapte natura insitos, esse indicium trãquilli & sereni aëris, si vnicus & vespertinus contingat; contra si geminus vesperi, vnicus aut geminus matutinus, imbrem copiosum imminentem portẽdere, pignus existere, signaculũ, & testimonium firmissimum,

simum foederis inter Deum & homines solẽniter icti; quo Deus, numquam in posterum genus humanum alluuione aquarum deleturum, pollicetur. Non solum igitur praeteritae pactionis est pignus, sed quoties se varicolor & pulcher in caelis ostendit, rei anteactae fidem & memoriã refricat, reconciliationis & pacis. Nec commodius, manifestius, aut venustius potuit signum adhiberi, quod diuinus sermo arcum vocat refulgentem inter nebulas gloriae: & alibi: Vide arcũ, & benedic Deum, qui fecit illum. Valde speciosus est in splendore suo. Girauit caelum in circuitu gloriae suae: manus excelsi aperuerunt illum, Ergo vltra naturae conditionem suae, aliquid habet diuinius, quo foederis sit signũ aeterni. Columna praeterea illa, nubem referens diuersae naturae, interposita inter duos exercitus, Pharaonicum & Mosaicum, qua parte spectabat Aegyptios, tenebris & caligine obducta; qua Hebraeos, splendida & lucens, a Deo in signum protectionis sui populi, peculiariter in humiliore regione aërea efformata, hostibus exitio, Israëlitis mare rubrum transituris solatio & ducatui fuit. Anteierunt & aliae duae columnae exercitum Hebraeorum, quadraginta continuis annis, quibus per deserta loca contigit eum peregrinari: al-

Eccl. 50.
Eccl. 43.
Exod. 14.
Exod. 13.

terea instar nubis lucida, quae interdiu: altera ignea noctu, quae iter ostendebant, & per auia & inculta loca securos deducebant, & quo essent castra metaturi indicabant: ita vt occidēte columna nubis, ignea oriretur; & ignea occūbente, continuo per vices suas nubem referēs nasceretur. Praeter istas duas columnas, nubis, & igneam, fuit & alia ingens nubes castra sequens, quae feruentes Solis aestus sua vmbra temperabat, & a nimio calore ea protegebat; cuius bis meminit ipse Moses in historia sacra, quam texuit, tamquam a columnis distinctae. Ad hanc seriem referenda est stella illa insignis denuo producta, quae Magos antecessit, longo itinere, & diuturno tempore, viam rectam ostendens, qua essent ituri, & in domicilium vsque perduxit, quo Christus Deus, & Mater virgo tūc in Bethleemitica vrbe Iudaeae incolebāt. Diuturno autem tempore iter illos confecisse, & diutius sidus illud durasse, quod noctu luceret, satis comprobant narrationes historicae Lusitanorum, qui totius Orientis regiones & insulas lustrarūt, & patrias, atque auita illorum regna, familias, & religionis Christianae vestigia apud illas retēta, inuenerunt. Vtcumque autem haec se habeant, & pleraque alia, quae mihi olim referebat Hieronymus Osorius Episcopus

Num. 14. Deut. 1.

Matth. 2.

Haithonus Armenus lib. de Tartaris cap. 2.

Hierony. Osorius in histor. Reg. Emmanuelis.

Sil-

Siluensis huic eidem proposito consentanea, quae nunc esset longum referre: satis est a longinquis terris profectos Magos, longum fuisse iter emensos, & sequenter illud mirabile sidus, prolixus, atque alij censent, comitatum. Sunt qui opinentur sidera crinita, quae cometae vocantur, legatione, cum apparent, fungi diuina, & praenuncia esse malorum mortalibus proxime impendentiũ, & non tam ea efficere, quam significare aëris iniquam cõstitutionẽ, annonae penuriam, morbos, pestem, bella, & obitus principum, aut insignium virorum, aut terraemotus. Et certe aliquid horum euenire in apparitione cometarum, & philosophi censent, & multis quotidie euentibus experimur: adeo vt rarissime impune videantur, & frequentissime isti effectus, aut eorũ aliquis, huiusmodi apparitiones consequantur: ideoque dira sidera merito appellãtur. Callistus III. Pont. Max. vir religiosissimus, apparente suo Pontificatu comete, veritus ne quicquam infaustum aut calamitosum Christianae plebi portẽderet, publicas per aliquot dies in Vrbe supplicationes indixit, precatus, si quae mala sidus illud dirum indiceret, in Turcas Christiani nominis hostes Deus eius auctor impelleret, sicut & contigit. Inter omnia autẽ sidera crinita, nũquam memoria homi-

Platina in vita Callisti.

hominum visum mirabilius, atque astrum ingens & splendidissimum in sede Cassiopeiae exortum 11. Nouembris anno 1572. ad finem vsque Ianuarij 1574. magno hominum stupore, qui nouũ quoddam astrũ denuo productum crediderunt. Sed transeamus ad alia signa digniora, quae in regione aëra per diuersa tempora diuinitus apparuere.

De hoc admirabili comete libros scripserunt Corneli⁹ Gemma, Hierony. Mugnoti⁹ & alij plerique insignes Mathematici.

De sacrosanctae crucis signaculo in regione aërea Constantino Augusto viso.

Cap. I I.

SIGNVM sanctissimae crucis aut in caelo conspectum, aut in terris: in terris autem aut singulare, aut plurale. Dicemus autem prius de crucibus singularibus, quae diuinitus quibusdam apparuere, deinde suo ordine de reliquis. Et certe nũquam singulares cruces in caelo, siue aërea regione visae, quin aliquid laetum, plausibile, & hilare, atque pro temporis & negotij angustia opportunum annunciarent. Praeclarissima autem & celeberrima crucis singularis apparitio Flauio Constantino Maximo Caesari Augusto facta fuit Romae anno Christi CCCXVI. imperij sui VII. contra Maxentium tyrannum reip. hostem conflicturo, militaribus

bus copiis superiorem. Qui anxius & solicitus de dubio exitu pugnae conferendae, excogitans firmiore praesidio sibi opus esse, quam quod arma ministrarent, Deum adiutorem sibi implorauit, qui parenti Constantio propitius esse soleret; & quisnam esset, sibi vellet patefacere, precabatur. Visio quaedam diuina, & in primis admirabilis apparuit. Cum enim iam Sol ad medium caelum ascendisset, die in pomeridianum tempus paululum inclinante, crucis signum ex lucis splendore figuratum in ipso caelo, manifesto oculis aspexit, in eoque inscriptionem consignatam, haec verba complectentem: In hoc vinces. Admiratio ingens tam Constantinum, quam eius exercitum, huius prodigij spectatores incessit. Rem ordine gestam ipsemet Constantinus Augustus Eusebio Pãphilo, Caesareae Palaestinae Episcopo, Ecclesiasticae historiae scriptori insigni, retulit, sermonemque iureiurando confirmauit. Dubitanti postea Constantino de ostenti interpretatione, ac dormienti Christus apparuit cũ signo in caelo monstrato; praecepitque, vt exemplari ad imitationem illius signi, quod in caelo apparuerat, fabricato, eo tamquam praesidio, in proelijs cum hostibus committendis, vteretur. Quod, quam primum dies illuxit,

Euseb. lib. 1. de vita Constant. c. 22. 23. 24.

illuxit, vexillum auro & gemmis ornatum, vt sibi fuerat ostensum, confecit, viceque labari substituit imperatorij, quod omnis exercitus solebat genuflectens adorare. Hoc signo crucis ante acies perlato, Constantinus copias militares Maxentij tyrāni deleuit; & ipse hostis, velut lapis infelix, in profundum Tiberis gurgitem praeceps e ponte Miluio decidit, nusquam amplius ab vllo hominum repertus. Hac insigni victoria Cōstantinus parta, praeuio salutiferae vexillo crucis, statuam marmoream sibi erigi fecit loco Vrbis celebri, in manu salutare crucis signum tenentem, hac inscriptione subiuncta.

S.Gregor. Nazian. oratione 4. in Iulianū Apost. Niceph. lib. 7. cap. 49. Cedrenus pag. 221. Socrates lib. 1. c. 1. Eusèb. lib. 1. de vita Constant. cap. 33. & hist. Eccl. lib. 9. c. 8. S. Ioā. Damascenus de imaginibus oratione.

HOC SALVTARI SIGNO, VERO FORTITVDINIS INDICIO, CIVITATEM VESTRAM TYRANNIDIS IVGO LIBERAVI, ET S. P. Q. R. IN LIBERTATEM VINDICANS, PRISTINAE AMPLITVDINI ET SPLENDORI RESTITVI.

Senatus autem Populusque Romanus, qui se videbat opera Constantini in libertatem assertum, ingentique formidine liberatum, arcum triumphalem ob eam victoriam marmoreum construxit atque dicauit, cum hac inscriptione adiecta, quae

hanc

hanc historiam eamdem videtur non obscure confirmare.

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO
MAXIMO P. F. AVGVSTO
S. P. Q. R.

QVOD INSTINCTV DIVINITATIS, MENTIS MAGNITVDINE, CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO, QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS REMPVBLICAM VLTVS EST ARMIS, ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT LIBERATORI VRBIS, FVNDATORI QVIETIS.

Placuit hanc hoc loco inscriptionem inserere, quae non obscure innuat miraculum, & crucis apparitionem Constantino factam; idque verbis satis significantibus exprimat, cum instinctu diuinitatis proelium gestum, & victoriam fuisse partam, asseueret. Testimonio igitur Ethnicorum, gloria etiam crucis enituit. Tantum ergo ex hac crucis ostensione affectum erga ipsam Constantinus Imp. concepit, vt crucis vexilli perferendi in pugna, quinquaginta viris fortissimis, & militari disciplina instructis, cura perpetua mandaretur; & sicubi

Euseb. lib 2. c. 7. 8.

cubi pars aliqua exercitus laboraret, ibi ſalutare illud vexillum, tamquam quoddam ſubſidium ad victoriam obtinendam, locari mandabat. Diuino igitur impulſu res ſalutares Conſtantinus aggreſſus eſt, & confecit: ac vexillo crucis vbique hostibus oppoſito, exercitum ab illo triumphantem duxit, ac contra hoſtes audacter proceſsit. Crucis idem inſigne propoſuit in ipſo palatij introitu, velut amuletum rerum aduerſantium: atque interdum vultum ſalutari illa paſsionis Chriſti ſignabat nota; crucem non erubeſcens, ſed in eius profeſsione vehementer gloriatus. Idem ſupra caput imaginis ſuae in tabula depictae, crucem ſuperpoſuit, ſubter pedes draconem vulneribus confoſſum, vt virtutem crucis ſignificaret, qua victus & ſuperatus daemon occubuit. Salutari igitur & vitali ſigno crucis, veluti terriculo pronugnaculoque malorum, aduerſariorum multitudini oppoſito, ab hoſtibus, daemonibuſque victoriam reportauit. Idem aſſueſcens milites, vt, ſicut ipſe, Deum colerent, ſigno crucis eorum arma ſignabat; &, ſicut ipſemet eſt auctor in epiſtola ad Saporem Regem ſcripta, exercitus eius Deo dicatus, ſignum crucis in humero portabat. Hinc illa nobiliſsima & antiquiſſima omniū militia Conſtantiniana efflu-

Euſeb. lib. 3. c. 48. c. 2. & 3.

Sozomenus Eccl. hiſt. lib. 1. cap. 8.

Theodoretus hiſt. Eccl. lib. 3. cap. 3.

xit, & in posteritatem Imperatorum Constantinopolitanorum iure velut haereditario transfusa est, vt milites hoc insigni ornatos armarent, & veluti nobilitatis indicio illustrarent. Quae velut emortua & antiquata, in pristinum gradum, & honorem, ac dignitatem reuocanda, & instauranda esset sub vno aliquo illustrissimo capite & antesignano. Ad illius namque instar & exemplar, reliqua ferme omnia militiarum instituta inuenta, cuius professores crucem in pectore gestant, sicut & milites Constantiniani. Immo Pontifices Maximi, qui aduersus fidei hostes, pios milites armant, adhibito crucis insigni, huius sancti & religiosi Imperatoris exemplum videntur imitati. Idem Constantinus, ne crux deinceps dedecori esse, Ethnicis videretur, qui eam stultitiae loco censebant, & sceleratorum cruciatus erat; supplicium crucis, apud Romanos frequẽter vsitatum, lege vetuit, cuiquam adhiberi.

Sozomenus lib. 1. cap. 8.

Quinetiam suam imaginẽ, seu in nummis expressam, seu depictam in tabulis, iussit semper hoc quoque diuino signo inscribi, cõsignarique: cuius rei etiam adhuc testimonio sunt imagines eius aureis, argenteis, aereisque nummis hac figura descriptae. Quanta autem & qualia bona ex

hac

hac crucis visione fuerint consequuta, vix explicari possunt. Ecclesia Christi, tyrannorum saeuitia & crudelitate liberata, a tot oppressionibus erepta: Imperator summus totius orbis, fidem Christi amplexus, sacro fuit lauacro intinctus: libertas vbique terrarum pijs data publice profitendi, & praedicādi Euangelium: exules & Christiani, & damnati ad fodinas, metalla, & alias sordidas & abiectas operas, cum honore ad propria reuocati: proscriptiones rescissae, facultates redditae, quae fuerant illis ademptae: Pontificia dignitas summi pastoris emicuit: largitiones ecclesijs & clero copiosae datae. Basilicae insignes, & templa innumera, regia magnificentia & sumptibus condita, opibus ditata: magistratus, & honores solis Christianis patescere coeperunt. Crux Christi Ierosolymis ab Helena Augusta prope octuagenaria, quaesita, & inuenta; & pleraque alia, quae longum esset enarrare. Tantum potuit salutare illud signum crucis diuinitus Constantino vere Maximo ostensum. Neque semel, sed ter licuit ei hac laeta visione frui, si constantia sunt, vt credo esse, quae refert Nicephorus: Constantinus, inquiens, quod re ipsa sanctae crucis vim & efficaciā expertus fuerat, summopere eā semper venerabatur, atque admi-

Nicephorus lib. 8. Eccl. hist. cap 32.

admirabatur. Ac post Helenae reditum, tres immensa magnitudine cruces fabrefieri fecit, ad exemplum earum, quas ter in caelo viderat; primo Romae contra Maxentium depugnans; secundo, cum commisso cum Byzantijs proelio trophaeum de eis statuit; tertio autem, cum Istro, ponte iuncto, Scythas vltra id flumen subegit. Ad imitationem igitur istius triplicis visionis, tres ex aere fieri curauit cruces, eisque sacra haec imposuit nomina: Ἰησοῦς χριστὸς νικᾷ, hoc est, Iesus Christus vincit. Idem alibi diffusius narrat secundam Constatino Maximo visionem factam, in haec verba: Constantinus Magnus cum Byzantinis tertio congressurus, a quibus bis eius copiae fuerant superatae, languidus, & maestus, inopia consilij, continuo oculos in caelum intendit, atque ibi rursum diei vespera, itidem, vt Romae, cum contra Maxentium bellum gereret, scripturam stellarum, ordine, atque distinctione conformatam vidit, hoc sic significantem: Inuoca me in die tribulationis tuae, & liberabo te, & glorificabis me. Stupore igitur percitus, rursus oculos in caelum sustulit; atque iterum crucem, stellis, sicut antea, effigiatam, in caelo, & inscriptionem circum ipsam conspexit, cuius haec verba erant: In hoc ipso signo hostes om-

Tertiae huius profectionis meminit Cedrenus. pag. 243. Niceph. lib. 7. cap. 47. & 49.

nes vinces. Et confeſtim in memoriam ei, quae antea acciderant, venere. Poſtridie ergo claſsicum canere iuſsit, proeliumq. rurſus cum Byzantijs commiſit: & quod trophaeum, & ſignum crucis praeferri in acie mandaſſet, fortiter illos vicit, ſimulque vrbem ipſam cepit. Victoriae autem eius trophaeum, & ſignum eo loco ſtatuit, vbi nunc porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit. Haec de ſpectaculo, ſiue vno, ſiue tribus, caelitus Cõſtantino Maximo oſtenſis: ad alias iam huiuſmodi viſiones referendas properemus.

De cruce in caelo viſa Ieroſolymis, tempore Cyrilli eius vrbis Epiſcopi.
Cap. III.

ANNO Chriſti CCCLIX. Imperij Conſtantij Auguſti, filij Maximi Conſtantini, XIX. Nonis Maij, hoc eſt die VII. eiuſdem menſis, feſto Pentecoſtes, hora fere diei tertia, Cyrillo poſt Maximum Ecclesiam Ieroſolymitanam tũc adminiſtrãte, ſignum crucis in caelo viſum, quod clare admodum reſplenduit, non vt cometes ſolet, diffuſis radijs, ſed luce multa, in vnũ conferta, valde denſo iubare, & perlucido emicuit. Tantum ſe in longitudinem diffun-

Sozomen. lib. 4. hiſt. Eccl. ca. 4. Cedrenus pag. 248. Nicephorus lib. 9. c. 31.

fundebat, quantum est interualli inter Caluariae locum, quo Christus crucifixus, & montem Oliuarum, vbi idem caelos ascẽdit: ad quindecim inquam stadia, quae duo ferme milliaria conficiunt; cuius lux & splendor tantus erat, vt Solis claritatem facile vinceret, & superaret. Ad miraculum timor etiam in re tã insolita & inexpectata omnes incessit: & valde obstupuerunt: ita vt singuli aedibus, foro, & opere, quod quisque habebat in manibus, relicto, pariter cũ liberis & vxoribus, in ecclesiam cõuenerint, & vno ore Christũ laudibus celebrarint, & eumdem laetis animis Deum verum esse confessi sint. Insigne hoc miraculum, in terras omnes promulgatum, multos ex Iudaeis, atque Ethnicis ad Christianam religionem complectendam perduxit. Factus etiam de ea re certior Imperator Constantius, tum nuncijs familiarium suorum, tum & ipsius beati Cyrilli litteris, in haec verba:

Hãc epistolam B. Cyrilli recitat Simeon Metafrastes, & ex imeone Surius tomo 2. sanctorum, 7. Maij.

Sanctis diebus sanctae Pentecostes, Nonis Maij, circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis crux, quæ tota ex luce constabat, supra sanctissimum Golgothae locum, vsque ad sanctum montem Oliuarum extensa, in caelo apparuit, non vni aut duobus hominibus, sed ab vniuersa vrbis illius multitudine manifestissime visa.

Neque, vt aliquis putaret, repente apparens, statim euanuit: sed pluribus horis supra terram spectantiũ oculis visa est, splẽdoris fulgore Solis radios vincens. Nisi enim splendorem suum his, qui crucem illam aspiciebant, Solis ipsius radijs efficaciorem praebuisset, Solis splẽdore superata, & contecta fuisset. Quamobrẽ vniuersa Ierosolymorũ multitudo, prae diuinae illius visionis terrore, ac laetitia, repente ad sanctam Ecclesiam cucurrit. Itaque senes, mulieres, ipsae etiam puellae, quae in thalamis antea seruabantur, & cuiusuis aetatis homines, tã indigenae, quam peregrini, tam Christiani, quam qui ex diuersis nationibus illic erant, concordi animo, & tamquam ex vno ore, cuncti Christum Iesum Dominum nostrum, filium Dei vnigenitum, miraculorum effectorem, collaudarent, cũ re ipsa & experientia edocti essent.

Decuit autem huiusmodi visiones caelestes, non silentio praeterire, sed pietati tuae, recẽti adhuc eius rei memoria, significare: vt ad fidei, quae in te est, bona fundamenta, earum rerum, quae nuper ostensae sunt, cognitionem adiungens, firmiorem in Dominum nostrum Iesum Christũ fiduciam assumas: simulque omni fortitudine consueta vndique roboratus, vt Deũ ipsum adiutorem habens, crucis trophaeũ

salu-

salutare, & omni gloria sublimius, praeferas: signum, inquam, illud, cuius figurā caelum ipsum hominibus ostendens, maxime gloriosum esse docuit. Haec beatus Cyrillus ad Constantium Imperatorem. Per id tempus idem Constantius Imp. filius Constantini Maximi, Gallum consobrinum suum, Caesarem constituit, & suo ipsius nomine dignatus, Constātium appellauit; & Antiochiam, quae est in Syria, misit, vt partes Imperij ad Orientem iacentes aduersus hostiles impetus tueretur. Vbi Antiochiam cum exercitu peruenit, eodem die quo crucis venerandae signum Ierosolymis in monte Golgothaeo apparuit, & ipsis pariter spectaculum simile contigit videre in caelis. Signum namque Saluatoris in Oriente apparuit; columna, in quā, crucis effigiem exprimens. Exercitus vario labore fatigatus, tanto miraculo cōspecto, immensa crucis luce afflatus, & pariter recreatus est. Praeerat tunc supremus pastor Ecclesiae Christi Liberius, & tertius erat eius Pontificatus annus, cum hae crucis apparitiones Ierosolymis & Antiochiae contigerunt, felicitatem & prosperos belli euentus Constantio annūciantes. Suos namque duces cum maximis copijs, contra Magnentium tyrannum dimicaturos, in Gallias misit. Qui quattuor

Socrates Eccl. hist. lib. 2. cap. 24. Nicephorum Eccl. hist. lib. 9. c. 32.

annos violento imperio potitus, ad Mursam Galliae castellum primo aufugit: deinde Lugdunum adiens, matrem interemit, & Desiderium fratrem, & ceteros omnes propinquos, qui illic conuenerant: postremo, gladio incumbens, seipsum tandem interfecit. Decennius vero eius frater, Caesar ab eo creatus, laqueo se strangulauit. Siluanus apud Gallos Occidentales, tyrannus alter emergens, non diuturnus fuit, continuo namque Constantij duces occidere. Ita Constantius, expeditionibus militaribus ad votum peractis, & breuissimo tempore, pacato Oriēte & Occidente, clare conspexit, virtute & laeto omine crucium id factum, & voluisse Deū in filio renouare memoriam, & merita parentis, qui tantopere affectus ad crucem, ipsam summo studio ac cultu honorauit.

De cruce, quae comparuit in victima Iuliani Apostatae. Cap. IIII.

ANNO Christi CCCLXVI. & secundo Imperij Iuliani Apostatae, qui desertor & praeuaricator religionis Christianae, sacro antea baptismo intinctus, monasterio monachorum nutritus, sanctis litteris eruditus, cōsortio malorum deprauatus, assumpto in hoc commilitone sata-

S. Grego. Nazian. oratione

na, immundorum daemoniorum cultor 3. aduerſus Iulianum.
effectus, Imperium viuente adhuc Con-
ſtantio legitimo Caeſare malis artibus oc-
cupauit: & ipſo paulo poſt Conſtantio e
viuis adempto, ſaeuitiam in Chriſtianos
exercuit, quorum hoſtis fuit acerrimus, & S. Cyrillus in epiſtola ad Theodoſ. Imp.
Chriſtum inſano odio, quem nothum &
ſpurium vocabat, & eius crucem proſe-
quebatur: diuinum baptiſmum cruori-
bus abominandis conatus eluere, linguam
ſortitus diſertam, acuit eam contra noſtri
omniumDominum Saluatorem Chriſtum, Theodoretus lib. 3. hiſt.ca. 2.
tres conſcribens libros aduerſus Euange-
lia, & contra piam Chriſtianorum religio-
nem, quibus multos cõmouit, & haud me-
diocriter oſtendit. Aduerſus hunc impium
Apoſtatam B. Cyrillus Alexandrinus Epi-
ſcopus decem libros doctiſsime de vera
religione conſcripſit, & ſuis eum iaculis,
Ethnicorũ inquã teſtimonijs, confutauit.
Hoc idẽ elegantiſsime praeſtitit S. Grego-
rius Theologus, quattuor aduerſus eumdẽ
orationibus editis. Iulianus igitur, vene-
ficis, & magicis artibus totus deditus, &
oracula falſorum deorum ſequutus, Pon-
tificem maximum eorum Gentilico ſe ritu S. Grego. Theol. vbi ſupra.
conſtituit & eiſdem ſaepiſsime ſacrifica-
bat. Cumq. de more mactaret victimã, in-
uentum eſt in extis pecoris immolati ſi- Sozomenus hiſt. lib. 2.c.2.
gnaculum ſanctae crucis, corona circum-

cinctum. Quod ostentũ sacrificij ministros valde perterruit. Idem tamẽ spectaculum, Christiani, pariter atque Ethnici, in suas quique partes trahebant, & diuersimode interpretabãtur: Christiani quidem aeternitatem nostrae religionis dicebant praesagire; eo quod corona, quae circumdabat crucem, victoriae esset indicium: & aeternitatem significare, quod ambitus circuli ad seipsũm semper reuersus nullum prorsus constituat & determinet finem. Ethnici autem multo aliter explicabant: significare illam coronam circumplectentem crucem, angustiam, atque repagula, ceu certos carceres, quos vltra non esset amplius proferenda. Princeps ideo artis diuinandi Imperatorem bono esse animo iubebat: nam victimae mactatae res prosperas illi, & ex animi sententia fluentes indicabant. Ita crux coronata in victimae extis, Iulianũ quidem deterruit, sed obdurantem in sua impietate & perfidia, velut alterum Pharaonem, non cõuertit: ita vt conspecto miraculo, nõ solum non acquiesceret, sed veritatem agnitam, ardentius deinceps, & pertinacius oppugnaret. Non tamen hic scelestus erubuit, spectris quibusdam diris exterritus, frontem & pectus signo crucis munire, quam tantopere impugnabat. Refert namque Gregorius Theologus, & alij,

S. Grego. Naz. ora.

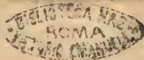
alij, descendisse semel Iulianum in quoddam adytum, plerisque inaccessum, & horrendum, comitem secum habentem hominem in huiusmodi rebus sapientem. Apud Magos namque, diuinationis quoddam genus est, vt in caliginoso quodam specu cum subterraneis daemonibus ob res futuras inquirendas congrediantur; siue quia tenebris magis oblectantur, vt qui ipsi tenebrae quoque sint, ac tenebrarum vitij artifices; siue quia piorum hominum, qui in terra sunt, societatem & congressum fugiunt. Vt autem egregium virum progredientem terrores adoriri coeperunt, ac subinde plures & formidabiliores, sonos quosdam insuetos, tetrosque odores, atq. ignea spectra, & laruas sensit, rei nouitate perculsus, & vehementer deterritus, ad crucem, vetusque praesidium confugit, eius se signo muniens, hocque se aduersus illa terriculamenta consignat, eum quem persequebatur, opitulatorem adsciscens. Valuit signaculum, cedunt daemones, pelluntur timores: respirat. Rursus audaciam concipit: rursus aggreditur: rursus ijdem terrores vrgent: rursus signum crucis adhibet, ac daemones conquiescunt. Consilij inopia laborat discipulus; atque sacrorum antistes, eius lateri haerens, veritatem sinistre interpretatur: Abomina-

tione 3. in Iul. Apos. Sozomenus Eccl. hist. lib. 2. c. 5. Cedrenus in Annal. pag. 246. Theodoret. lib. 3. hist. cap. 3. Nicephorus hist. li. 10. cap. 3.

tioni illis fuimus, ob crucis ſignum, non terrori: iuſsitque, tum vt animo excelſo & virili eſſet, tũ vt poſtea nihil, quod ad Chriſtianorum profeſsionem ſpectaret, vel faceret, vel cogitaret. His verbis diſcipulum malus magiſter permouet, ac permotum ad exitij voraginem, & ad myſteria denuo peragẽda deduxit. Sic iſtis impoſturis eluſus, daemonum particeps factus, arreptitius, & enthuſiaſmum patiens, furioſo oculorum obtutu ex antro aſcendit. Tot quae acciderunt miranda, in cruce victimae, & in manifeſta per ipſam daemonũ fuga, non potuerũt perditiſsimũ hominẽ a malis artibus & odio Chriſtiani nominis reuocare.

Anno etiã ſecundo eiuſdem Iuliani Apoſtatae, qui fuit Chriſti CCCLXVI. vt iam diximus, aliud prodigium ſubſequutum; quod tamen, ſicut neque cetera, haud potuit huius animum induratum emollire. Ieroſolymis in caelo lucida crux apparuit. Arcus ingens, quem irim vocant, ad inſtar coronae circumfuſus, crucem ambiebat, a ſacro monte Golgotha, vbi Chriſtus crucifixus, vſque ad mõtem Oliuarum, ex quo idem caelum conſcendit, pertinens; ſplendidior, quam illa, quae ſub Conſtantio Imperatore apparuit, vt refert Cedren⁹. Quo etiam tempore cruces de caelo, veſtes Chriſtianorum, Hebraeorum, & Gẽtilium

con-

consignarunt, vt postea referemus, cum de pluribus simul crucibus trademus: nam nunc singularium solum visiones persequimur. Hae vero cruces, altera in extis victimae, altera Ierosolymis, conspectae, proculdubio significarunt, breui persecutionem Iuliani in Christianos cessaturam, proximeque affuturum praesidium crucis, quae eos afflictos solaretur. Si enim protractum diutius huius fuisset Imperium, vix possent tantam persecutionis rabiem sustinere. Qui per omnia Christianis infensus, & nomen & crucem Christi exosa habēs, omnes artes excogitabat, quibus eius posset religionem abolere. Opportunum igitur de caelo signum crucis immissum, quod iris circuiret, velut nūcius tranquillitatis & pacis mox caelitus immittendae. Neque enim propter ipsum cruces immissae, sed ad solatium solum Christianorum, & confusionem hostium crucis, qualis erat pessimus Iulianus, qui basilicas & templa Dei diripuit, & in cultum idolorum traduxit, qui dignitatibus & facultatibus Christianos priuauit, qui sanguinem multorum sanctorum virorum vbique terrarum effudit, qui Christianos disciplinis institui lege prohibuit; qui non immolantes idolis militia & magistratibus exauctorauit. Vnde eius nece post annū vnum, mēses septē, Theodoret. lib. 3. hist. ca. 7.

&

& dies XXVII. subsecuta, magnum gaudiũ Christiani conceperunt; & veluti a carnificis metu erepti, respirarunt, & acclamabant: Diuisisti in stupore capita potentiũ. & Antiochiae, in ecclesijs, & ad sepulcra martyrum, crucis victoriam & trophaeum praedicabant, illius magiae insultantes in haec verba: Maxime fatue, vbi sunt vaticinia? Vicit Deus, & Christus eius: Labarum hic proxime, quod Imperatorẽ solet praecedere, & a militibus adorari, a Constantino crucis figura insignitum, sustulit, & loco crucis, Iouis imaginem supposuit. Carris, quae vrbs est a Caro Imperatore condita, iter in Persas faciens, speluncam quamdam subijt, ibique scelesta sacra operatus, fores feris occlusit, ac cõsignauit, apposita custodia. Eo autem, in ipso persecutionis ardore aduersus Christianos, extincto, fores speluncae apertae, inuentaque muliercula capillis suspensa, extentis manibus, cuius, crudelis ille, ventrem dissecuerat, vt Persarum victoriam in eius iecore inspiceret: ita innumeras mulieres praegnantes interfecerat, vt in earum foetibus iecinora exploraret: multos subinde infantes iugulatos infra simulacra defoderat. Antiochiae autem in regia multae arculae inuentae fuerunt humanis capitibus plenae, & innumera in puteos demersa corpora mor-

S. Grego. Nazianzenus orat. 3. in Iulianum. Nicephorus histo. lib. 10. ca. 23. Cedrenus pag. 247.

mortuorum. Haec ideo diffusius retuli, vt quale ac quantum beneficium Deus contulerit in extinctione huius tyranni toti plebi Christianae, singuli cogitare posint, cuius nuncium cruces diuinitus ostensae perferebant; quibus, postquam in Gallijs salutatus est Imperator, aperte aduersatus est. Sed ad alia, hoc monstro praeterito, transeamus.

Non est praetereunda crux illa, quam diuino miraculo Placidus patritius Romanus, dux strenuus, inter ingentis cerui cornua, quem fugientem in siluis, & ad rupem inaccessam se recipientem, persequens vidit, & in ea Christum sibi colloquentem, & exhortantem ad baptismum, & religionem Christianam complectẽdam. Hoc signum sanctissimae crucis oraculo diuino coniunctum, non solum sibi, sed & vxori, & liberis, in primis extitit salutare; cum omnes fuerint sacro lauacro intincti, & nomẽ Placidi in Eustachij permutatum. Felix igitur Placido illa visio crucis, felix Theopisti vxori, felix Agapio & Theopisto eorum liberis, quae de tenebris eos in caeleste lumen vocauit, & sub Hadriano Principe intra aereum taurum candentem combustos martyrio illustrauit.

Simeon metaphr. Surius 5. tom. 8. Lipomanus 6.

S. Ioannes Damasc. oratione 3. de imagin. Nicephorus li. 3. hist. c. 19

Lux, Solis splendorem superãs, atque in ea crux memorabilis, festo Paschatis, visa

anno Christi MCXVIII. Hãc crucis apparitionem memoriae mandatam inueni, sed quae non bonis auctoribus fulciatur: neque deprehendo aliquid insigne eo anno vel proximo accidisse, cuius posset esse indicium.

Ricardus primus, Henrici filius, Anglorum Rex, anno MCLXXXIX. & regni sui primo, iter aliquando agens sereno caelo ad Dunstablum vicum, medio die, vidit, quae ei apparuerat, crucẽ, & in ea imaginem hominis pendentis. Quo ostento Rex rei bene gerendae spem concipiens animo, confestim florentissimum exercitum conscribens, in Normanniam profectus est, & inde per Siciliam ad Palestinam in subsidium terrae sanctae traiecit, admonitus crucis signo ad eam expeditionem suscipiendam, in qua gloriae suae immortali consuluit, & Deum eo obsequio deuinxit.

Polydorus Virgil. li. 14. pag. 244.

De cruce, quae Hungo Pictorum Regi apparuit. Cap. V.

ANNO Christi DCCCXIX. Hungus Pictorum Rex, anno sui principatus VI. aduersus Athelstanum Anglorum Regem proelium periculosum, & valde dubium conserturus, S. Apostolum Christi Andream, in cuius Pictica, Scoticaq. gens, tute-

tutela erat, frequentibus suspirijs & lacrymis, vt ꝓpitius & auxiliaris sibi esset, precabatur. Extēplo astās Apostolus, Regi in soporem soluto, plurimam, ait, spem in diuina locaret ope; fore vt gloriosam de Anglis postera die assequeretur victoriam. Accidit mox mirum super Pictorum castra. Lucida caelo apparuit crux, illius instar, qua Apostolus Andreas, pro Christi nomine, supplicio olim fuerat affectus. Hāc Apostolus ipsi Hungo ostendit: addiditque id ostentum ante partam victoriam haud caelo defuturum. Re exercitui ostēsa, alacris pugnam conseruit; & subsidium ferēte Deo ad preces Apostoli, Athelstanus, Saxonum Occidentalium in Anglia Rex, in eo proelio occubuit, copiae eius profligatae, & ad internecionem vsque caesae sunt. Nudatis mox pedibus, Rex cum suis militibus in proximam sacram aedem concedunt, gratias de parta victoria Deo, & eius Apostolo Andreae acturi. Pollicentur, Hungo auctore, se suamque posteritatem signo crucis S. Andreae, quoties bellum gererēt, & cum hoste cōgrederētur, pro insigni deinceps vsuros, vt tā insignis victoria, parta diuinitus, grata semper recordatione haberetur. Mansit Pictis, & post eos deletos, Scotis hoc institutum perpetuū. Crux autē S. Apostoli Andreae, Christi crucē repraesentat:

Hector Boethius Hist. Scotorū lib. 10. pag. 190.

Ioann. Leslaeus de gestis Scotorū li. 5. pag. 178.

sentat: proinde idem iudicium ferendum, atque de alijs crucibus caelo diuinitus ostensis. Fuerunt autem olim cruces non vnius generis, vt Seneca tradit: Vide, inquiens, istic cruces non vnius quidem generis, sed aliter ab alijs fabricatas, alij capite conuerso in terram suspēdere, alij per obscoena stipitem egerunt, alij brachia patibulo explicuerunt. Omnes autem qui tollebātur in cruces, clauis suffigebantur, vt idem Seneca ait in libro de beata vita. Consequitur ergo, cruces Christi fuisse illas, in qua Petrus inuerso capite, & in qua Andreas, ambo germani fratres, suppliciū pertulerunt. Suam crucem adorauit Andreas, antequam in illa suffigeretur clauis, tamquam Christi signaculum, & victoriae symbolum.

Seneca ad consolat. ad Martiā, c. 20.

De alijs crucibus, quae diuinitus apparuisse dicuntur. Cap. VI.

GARCIAE Ximenio primo Nauarrorum Regi, crucem de caelo super virentem quercum ostensam fuisse, quam postea in suo clypeo, vexillis militaribus, & supellectili domestica adhibuisse, annales Hispanici produnt, idemque accidisse referunt Ignigo Aristae primo Aragonensium Regi, quam etiam pro insigni vsurpauit: qui

qui huius virtute & potentia multas barbarorum acies fuderunt, multa cōtra Agarenos, hostes nominis Christiani, proelia felicissime & praeclarissime confecerunt: sed quia tempora non sunt constantia, neque auctores, vt illa ferebant tempora, celebres, non valde huic narrationi insistendum duximus. Celebratur in Hispania festiuitas triumphi crucis, non ob aliquā apparitionē eius, sed ob miraculū, quod, contigit proelio omniū acerrimo, & periculosissimo, in quo tres Reges, Alfonsus IX. Castellae, Petrus Aragonum II. Sanctius Nauarrae, cum Agarenis ad Nauas Tolosanas in saltu Castulonensi conflixerunt: Dominicus Paschasius canonicus Toletanus, crucem gestans, per omnes acies hostium inoffensus miraculo quidem euidenti penetrauit; & vsque ad finem proelij, citra vllum detrimentum ab hostibus illatum, vexillo salutiferae crucis munitus, triūphauit. Erat autē haec crux, quae Archiepiscopum Toletanum, Rodericum tum Ximenium, qui huic pugnae interfuit, solebat antecedere. In vexillis namque regijs, imago Deiparae virginis gestabatur; quae nō solum Toletanae prouinciae, sed totius etiam Hispaniae, tutrix semper extitit & patrona. Quidquid gestum est in hac pugna, diuino praesidio solum, & crucis ad-

Hieron. Zurit. lib. 1. Annal. cap. 1.

Roderi-cus Toletanus lib. 8. hist. c. 10.

annos violento imperio potitus, ad Mursam Galliae castellum primo aufugit: deinde Lugdunum adiens, matrem interemit, & Desiderium fratrem, & ceteros omnes propinquos, qui illic conuenerant: postremo, gladio incumbens, seipsum tandem interfecit. Decennius vero eius frater, Caesar ab eo creatus, laqueo se strangulauit. Siluanus apud Gallos Occidentales, tyrannus alter emergens, non diuturnus fuit, continuo namque Constantij duces occidere. Ita Constantius, expeditionibus militaribus ad votum peractis, & breuissimo tempore, pacato Oriẽte & Occidente, clare conspexit, virtute & laeto omine crucium id factum, & voluisse Deũ in filio renouare memoriam, & merita parentis, qui tantopere affectus ad crucem, ipsam summo studio ac cultu honorauit.

De cruce, quae comparuit in victima Iuliani Apostatae. Cap. IIII.

ANNO Christi CCCLXVI. & secundo Imperij Iuliani Apostatae, qui desertor & praeuaricator religionis Christianae, sacro antea baptismo intinctus, monasterio monachorum nutritus, sanctis litteris eruditus, cõsortio malorum deprauatus, assumpto in hoc commilitone satana,

S. Grego. Nazian. oratione

na, immundorum daemoniorum cultor 3. aduersus Iulianum.
effectus, Imperium viuente adhuc Constantio legitimo Caesare malis artibus occupauit: & ipso paulo post Constantio e viuis adempto, saeuitiam in Christianos exercuit, quorum hostis fuit acerrimus, & S. Cyrillus in epistola ad Theodos. Imp.
Christum insano odio, quem nothum & spurium vocabat, & eius crucem prosequebatur: diuinum baptismum cruoribus abominandis conatus eluere, linguam sortitus disertam, acuit eam contra nostri omnium Dominum Saluatorem Christum, Theodoretus lib. 3. hist. ca. 2.
tres conscribens libros aduersus Euangelia, & contra piam Christianorum religionem, quibus multos cōmouit, & haud mediocriter offendit. Aduersus hunc impium Apostatam B. Cyrillus Alexandrinus Episcopus decem libros doctissime de vera religione conscripsit, & suis eum iaculis, Ethnicorū inquā testimonijs, confutauit. Hoc idē elegantissime praestitit S. Gregorius Theologus, quattuor aduersus eumdē orationibus editis. Iulianus igitur, veneficis, & magicis artibus totus deditus, & oracula falsorum deorum sequutus, Pontificem maximum eorum Gentilico se ritu S. Grego. Theol. vbi supra.
constituit & eisdem saepissime sacrificabat. Cumq. de more mactaret victimā, inuentum est in extis pecoris immolati signaculum sanctae crucis, corona circum- Sozomenus hist. lib. 2. c. 2.

cinctum. Quod ostentū sacrificij ministros valde perterruit. Idem tamē spectaculum, Christiani, pariter atque Ethnici, in suas quique partes trahebant, & diuersimode interpretabātur: Christiani quidem aeternitatem nostrae religionis dicebant praesagire; eo quod corona, quae circumdabat crucem, victoriae esset indicium: & aeternitatem significare, quod ambitus circuli ad seipsum semper reuersus nullum prorsus constituat & determinet finem. Ethnici autem multo aliter explicabant: significare illam coronam circumplectentem crucem, angustiam, atque repagula, ceu certos carceres, quos vltra non esset amplius proferenda. Princeps ideo artis diuinandi Imperatorem bono esse animo iubebat: nam victimae mactatae res prosperas illi, & ex animi sententia fluentes indicabant. Ita crux coronata in victimae extis, Iulianū quidem deterruit, sed obdurantem in suā impietate & perfidia, velut alterum Pharaonem, non cōuertit: ita vt conspecto miraculo, nō solum non acquiesceret, sed veritatem agnitam, ardentius deinceps, & pertinacius oppugnaret. Non tamen hic scelestus erubuit, spectris quibusdam diris exterritus, frontem & pectus signo crucis munire, quam tantopere impugnabat.

S. Grego. Naz. ora. Refert namque Gregorius Theologus, & alij,

alij, descendisse semel Iulianum in quoddam adytum, plerisque inaccessum, & horrendum, comitem secum habentem hominem in huiusmodi rebus sapientem: Apud Magos namque, diuinationis quoddam genus est, vt in caliginoso quodam specu cum subterraneis daemonibus ob res futuras inquirendas congrediantur; siue quia tenebris magis oblectantur, vt qui ipsi tenebrae quoque sint, ac tenebrarum vitij artifices; siue quia piorum hominum, qui in terra sunt, societatem & congressum fugiunt. Vt autem egregium virum progredientem terrores adoriri coeperunt, ac subinde plures & formidabiliores sonos quosdam insuetos, tetrosque odores, atq. ignea spectra, & laruas sensit, rei nouitate perculsus, & vehementer deterritus, ad crucem, vetusque praesidium confugit, eius se signo muniens, hocque se aduersus illa terriculamenta consignat, eum quē persequebatur, opitulatorem adsciscens. Valuit signaculum, cedunt daemones, pelluntur timores: respirat. Rursus audaciam concipit: rursus aggreditur: rursus ijdem terrores vrgent: rursus signum crucis adhibet, ac daemones conquiescunt. Consilij inopia laborat discipulus; atque sacrorum antistes, eius lateri haerens, veritatem sinistre interpretatur: Abominationi

tione 3. in Iul. Apost. Sozomenus Eccl. hist. lib. 2. c. 5. Cedrenus in Annal. pag. 246. Theodoret. lib. 3. hist. cap. 3. Nicephorus hist. li. 10. cap. 3.

tioni illis fuimus, ob crucis ſignum, non terrori: iuſsitque, tum vt animo excelſo & virili eſſet, tũ vt poſtea nihil, quod ad Chriſtianorum profeſsionem ſpectaret, vel faceret, vel cogitaret. His verbis diſcipulum malus magiſter permouet, ac permotum ad exitij voraginem, & ad myſteria denuo peragẽda deduxit. Sic iſtis impoſturis eluſus, daemonum particeps factus, arreptitius, & enthuſiaſmum patiens, furioſo oculorum obtutu ex antro aſcendit. Tot quae acciderunt miranda, in cruce victimae, & in manifeſta per ipſam daemonũ fuga, non potuerũt perditiſsimũ hominẽ a malis artibus & odio Chriſtiani nominis reuocare.

Anno etiã ſecundo eiuſdem Iuliani Apoſtatae, qui fuit Chriſti CCCLXVI. vt iam diximus, aliud prodigium ſubſequutum; quod tamen, ſicut neque cetera, haud potuit huius animum induratum emollire. Ieroſolymis in caelo lucida crux apparuit. Arcus ingens, quem irim vocant, ad inſtar coronae circumfuſus, crucem ambiebat, a ſacro monte Golgotha, vbi Chriſtus crucifixus, vſque ad mõtem Oliuarum, ex quo idem caelum conſcendit, pertinens; ſplendidior, quam illa, quae ſub Conſtantio Imperatore apparuit, vt refert Cedren⁹. Quo etiam tempore cruces de caelo, veſtes Chriſtianorum, Hebraeorum, & Gẽtilium

con-

consignarunt, vt postea referemus, cum de pluribus simul crucibus trademus: nam nunc singularium solum visiones persequimur. Hae vero cruces, altera in extis victimae, altera Ierosolymis, conspectae, proculdubio significarunt, breui persecutionem Iuliani in Christianos cessaturam, proximeque affuturum praesidium crucis, quae eos afflictos solaretur. Si enim protractum diutius huius fuisset Imperium, vix possent tantam persecutionis rabiem sustinere. Qui per omnia Christianis infensus, & nomen & crucem Christi exosa habẽs, omnes artes excogitabat, quibus eius posset religionem abolere. Opportunum igitur de caelo signum crucis immissum, quod iris circuiret, velut nũcius tranquillitatis & pacis mox caelitus immittendae. Neque enim propter ipsum cruces immissae, sed ad solatium solum Christianorum, & confusionem hostium crucis, qualis erat pessimus Iulianus, qui basilicas & templa Dei diripuit, & in cultum idolorum traduxit, qui dignitatibus & facultatibus Christianos priuauit, qui sanguinem multorum sanctorum virorum vbique terrarum effudit, qui Christianos disciplinis institui lege prohibuit, qui non immolantes idolis militia & magistratibus exauctorauit. Vnde eius nece post annũ vnum, mẽses septẽ, Theodoret. lib. 3. hist. ca. 7.

&

& dies XXVII. subsecuta; magnum gaudiũ Christiani conceperunt; & veluti a carnificis metu erepti, respirarunt, & acclamabant: Diuisisti in stupore capita potentiũ. & Antiochiae, in ecclesijs, & ad sepulcra martyrum, crucis victoriam & trophaeum praedicabant, illius magiae insultantes in haec verba: Maxime fatue, vbi sunt vaticinia? Vicit Deus, & Christus eius. Labarum hic proxime, quod Imperatorẽ solet praecedere, & a militibus adorari, a Constantino crucis figura insignitum, sustulit, & loco crucis, Iouis imaginem supposuit. Catris, quae vrbs est a Caro Imperatore condita, iter in Persas faciens, speluncam quamdam subijt, ibique scelesta sacra operatus, fores seris occlusit, ac cõsignauit, apposita custodia. Eo autem, in ipso persecutionis ardore aduersus Christianos, extincto, fores speluncae apertae, inuentaque muliercula capillis suspensa, extentis manibus, cuius, crudelis ille, ventrem dissecuerat, vt Persarum victoriam in eius iecore inspiceret: ita innumeras mulieres praegnantes interfecerat, vt in earum foetibus iecinora exploraret: multos subinde infantes iugulatos infra simulacra defoderat. Antiochiae autem in regia multae arculae inuentae fuerunt humanis capitibus plenae, & innumera in puteos demersa corpora mor-

S. Grego. Nazianzenus orat. 3. in Iulianum. Nicephorus histo. lib. 10. ca. 23. Cedrenus pag. 247.

mortuorum. Haec ideo diffusius retuli, vt quale ac quantum beneficium Deus contulerit in extinctione huius tyranni toti plebi Christianae, singuli cogitare possint, cuius nuncium cruces diuinitus ostensae perferebant; quibus, postquam in Gallijs salutatus est Imperator, aperte aduersatus est. Sed ad alia, hoc monstro praeterito, transeamus.

Non est praetereunda crux illa, quam diuino miraculo Placidus patritius Romanus, dux strenuus, inter ingentis cerui cornua, quem fugientem in siluis, & ad rupem inaccessam se recipientem, persequens vidit, & in ea Christum sibi colloquentem, & exhortantem ad baptismum, & religionem Christianam complectẽdam. Hoc signum sanctissimae crucis oraculo diuino coniunctum, non solum sibi, sed & vxori, & liberis, in primis extitit salutare; cum omnes fuerint sacro lauacro intincti, & nomẽ Placidi in Eustachij permutatum. Felix igitur Placido illa visio crucis, felix Theopisti vxori, felix Agapio & Theopisto eorum liberis, quae de tenebris eos in caeleste lumen vocauit, & sub Hadriano Principe intra aereum taurum candentem combustos martyrio illustrauit.

Simeon Metaphr. Surius 5. tom. 8. Lipomanus 6.

S. Ioannes Damasc. oratione 3. de imagin. Nicephorus li. 3. hist. c. 19

Lux, Solis splendorem superãs, atque in ea crux memorabilis, festo Paschatis, visa

anno

anno Christi MCXVIII. Hãc crucis apparitionem memoriae mandatam inueni, sed quae non bonis auctoribus fulciatur: neque deprehendo aliquid insigne eo anno vel proximo accidisse, cuius posset esse indicium.

Ricardus primus, Henrici filius, Anglorum Rex, anno MCLXXXIX. & regni sui primo, iter aliquando agens sereno caelo ad Dunstablum vicum, medio die, vidit, quae ei apparuerat, crucẽ, & in ea imaginem hominis pendentis. Quo ostento Rex rei bene gerendae spem concipiens animo, confestim florentissimum exercitum conscribens, in Normanniam profectus est, & inde per Siciliam ad Palestinam in subsidium terrae sanctae traiecit, admonitus crucis signo ad eam expeditionem suscipiendam, in qua gloriae suae immortali consuluit, & Deum eo obsequio deuinxit.

Polydorus Virgil. li. 14. pag. 244.

De cruce, quae Hungo Pictorum Regi apparuit.
Cap. V.

ANNO Christi DCCCXIX. Hungus Pictorum Rex, anno sui principatus VI. aduersus Athelstanum Anglorum Regem proelium periculosum, & valde dubium conserturus, S. Apostolum Christi Andream, in cuius Pictica, Scoticaq. gens, tute-

tutela erat, frequentibus suspirijs & lacrymis, vt ꝑpitius & auxiliaris sibi esset, precabatur. Extēplo astās Apostolus, Regi in soporem soluto, plurimam, ait, spem in diuina locaret ope; fore vt gloriosam de Anglis postera die assequeretur victoriam. Accidit mox mirum super Pictorum castra. Lucida caelo apparuit crux, illius instar, qua Apostolus Andreas, pro Christi nomine, supplicio olim fuerat affectus. Hāc Apostolus ipsi Hungo ostendit: addiditque id ostentum ante partam victoriam haud caelo defuturum. Re exercitui ostēsa, alacris pugnam conseruit; & subsidium ferēte Deo ad preces Apostoli, Athelstanus, Saxonum Occidentalium in Anglia Rex, in eo proelio occubuit, copiae eius profligatae, & ad internecionem vsque caesae sunt. Nudatis mox pedibus, Rex cum suis militibus in proximam sacram aedem concedunt, gratias de parta victoria Deo, & eius Apostolo Andreae acturi. Pollicentur, Hungo auctore, se suamque posteritatem signo crucis S. Andreae, quoties bellum gererēt, & cum hoste cōgrederētur, pro insigni deinceps vsuros, vt tā insignis victoria, parta diuinitus, grata semper recordatione haberetur. Mansit Pictis, & post eos deletos, Scotis hoc institutum perpetuū. Crux autē S. Apostoli Andreae, Christi crucē repraesentat:

Hector Boethius Hist. Scotorū lib. 10. pag. 190.

Ioann. Leslæus de gestis Scotorū li. 5. pag. 178.

qui huius virtute & potentia multas barbarorum acies fuderunt, multa cõtra Agarenos, hostes nominis Christiani, proelia felicissime & praeclarissime confecerunt: sed quia tempora non sunt constantia, neque auctores, vt illa ferebant tempora, celebres, non valde huic narrationi insistendum duximus. Celebratur in Hispania festiuitas triumphi crucis, non ob aliquã apparitionẽ eius, sed ob miraculũ, quod, contigit proelio omniũ acerrimo, & periculosissimo, in quo tres Reges, Alfonsus IX. Castellae, Petrus Aragonum II. Sanctius Nauarrae, cum Agarenis ad Nauas Tolosanas in saltu Castulonensi conflixerunt: Dominicus Paschasius canonicus Toletanus, crucem gestans, per omnes acies hostium inoffensus miraculo quidem euidenti penetrauit; & vsque ad finem proelij, citra vllum detrimentum ab hostibus illatum, vexillo salutiferae crucis munitus, triũphauit. Erat autẽ haec crux, quae Archiepiscopum Toletanum, Rodericum tum Ximenium, qui huic pugnae interfuit, solebat antecedere. In vexillis namque regijs, imago Deiparae virginis gestabatur; quae nõ solum Toletanae prouinciae, sed totius etiam Hispaniae, tutrix semper extitit & patrona. Quidquid gestum est in hac pugna, diuino praesidio solum, & crucis ad-

Hieron. Zurit. lib. 1. Annal. cap. 1.

Rodericus Toletanus lib. 8. hist. c. 10.

constituisset. Nisi enim Dominus aedificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui aedificant eam.

De crucibus, quae tempore Arcadij Imp. comparuere. Cap. X.

ANNO Christi CCCCVI. Imperij Arcadij IX, Pontificatus Innocentij primi, secundo, proelium eodem Arcadio aduersus Persas inituro, in militum vestibus cruces aëreae apparuere. De quibus insigni parta victoria, aureαm monetam cum crucis signo cudi praecepit, quae in vsu extitit totius orbis, & praecipue Asiae, & nūc etiam perseuerat, & videre nonnumquam licet. Victoriam certam de Persis hae cruces annunciarunt in proelio militum Christianorum aduersus infideles, & boni ac felicis ominis indicium fuerunt.

Prosper par. 3. de permiss. cap. 34.

Genebrard. lib. 3. chron. fol. 231.

De crucibus ostensis caelitus, tempore Vigilij Papae. Cap. XI.

ANNO Christianae salutis DXLI. Pontificatus Vigilij Papae secundo, quo tempore Narses eunuchus copiarum Iustiniani Imperatoris dux, acri ingenio vir, & singulari pietate praeditus, & rebus gerendis aptior, quam eunuchi natura ferret,

De ſigno ſanctiſsimae crucis, in vexillis ante acies, & a militibus geſtato.
Cap. VII.

SIGNVM venerandae crucis, non ſolum in publicis ſupplicationibus geſtatur, ſed & Epiſcopos progredientes antecedit: quod ipſa praeterita, praetereantur a Deo noſtrae preces: & duces myſticae militiae expediat, aduerſus aëreas poteſtates, hoc praeeunte vexillo, pugnare. Duces namque populi Chriſtiani, Epiſcopi exiſtunt, & militia eſt vita noſtra ſuper terram. Signum praeterea habetur militare a pleriſque gentibus, quod acies antecedit, proelium commiſſuris. Hiſpani namque inſigni crucis, in vexillis militaribus albis, rubro vtuntur; Galli in rubris, albo; Scoti cruce S. Andreae candida, in rubris; Burgundi eadem, ſed in candidis, rubra. ita eamdem crucem coloribus diſtinguunt: & ſua cuique nationi & genti veluti propria & genuina exiſtit. Olim Hiſpanis inſigne in militaribus vexillis Deipara virgo fuit, ſed hoc peculiare Caſtellanis & Legionenſibus: poſtquam autem alia his regna denuo acceſſerunt, in crucis ſignum fuit permutatum, vt omnibus, qui cruce vtebantur, cohaereret: Chriſti nam-

Archi-

que effigies cruci affixa, & oſtenſa militibus, animos auget ad futurum proelium. Mortis namque non timetur periculum, vbi tantae reuerentiae cōſpicitur ſignum. Hanc ideo diuerſorum inſtitutorum milites in pectore religioſe geſtant, quo fortiores pugnis aduerſus fidei Chriſtianae hoſtes conſerendis, & conſtantiores reddantur, dum praeſentem memoriam Saluatoris recolunt, qui pro illis ſponte & intrepide in eadem cruce mortem oppetijt: verum coloris & figurae varietas cruce ſignatos diſtinguit. Milites namque olim Templarij, ſicut & nunc S. Ioannis Ieroſolymitani, cruce alba eiuſdem formae & figuræ vtuntur; S.Iacobi Enſigeri, Calatrauae, S.Georgij, Auis, Monteſae, S.Stephani, rubra, varie tamen efformata; Pereiri, Alcantarae, S. Lazari, viridi; Chriſti, alba rubenti inſerta, Pruſsi nigra. Multae praeterea vrbes & oppida cruce pro inſigni peculiari, ſicut & pleraeque familiae, vſurpant.

De multitudine crucium, quae diuerſis temporibus miraculoſe apparuerunt. Cap. *VIII.*

SINGVLARIVM crucium, quae diuerſis orbis locis caelitus ſunt oſtenſae, ex claſsicis & probatioribus au-

ctori-

ctoribus hucusque summam collegimus: nunc superest, vt de illarum multitudine de caelo illabente in ornamenta, & vestes sacras,& indumenta hominum familiaria, aliquid suo ordine referamus. Occurrunt primo loco, vt tempore anteriores, illae quae in Iuliani Apostatae & eius militum vestes e Gallijs redeuntis, vbi fuerat ab exercitu Imperator salutatus, ceciderunt, anno Domini CCCLXV. sub Pontificatum Liberij Papae. Nam cum ab Illyrico Thraciam versus procederet; vbi in eius regionis montes peruenit, & post vindemiam Vergiliae occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinarunt,& ros ex aëre in ipsum, comitesque eius ita diffusus est, vt gutta quaelibet in sagis illorũ crucis formam repraesentaret. Et alij quidem aliter prodigia haec & indicia acceperunt.

Niceph. li. 10. hist. cap. 2.

Per vuas quidem immaturas, intempestiuum eius, minimeque diuturnum Imperium, est designatum. Crux autem, Christianorum doctrinam caelestem esse, omnesque ea consignari oportere, portendit. Vtrumque sane posterioribus temporibus verum esse confirmatum fuit: hoc autem contigit mense Nouembri. Hae cruces portenderunt mala & calamitates, quas verae religionis amatores essent ab hoc

itaque primores ad se ascitos, percontatur, cur non ipsi etiam sacrificassent, cum lex eorum ita praeciperet. Non licere sibi, respondent, alibi quam in templo Ierosolymorum, quod tunc erat euersum, suas victimas mactare, & patria sacrificia peragere. Praecepit Iulianus, vt absque mora templum Salomonis de integro construeretur. Eius mandato impensae ad ea erant a publico aerario suppeditatae: omnia parabantur, vt ligna, lapides, lateres coctiles, argilla, calx, aliaque ad aedificium necessaria. Ad repurgationem faciendam, argenteis hamis, cophinis, & scaphis, & ligonibus vsos fuisse Iudaeos, ferunt. cumque tanto studio ad id opus ferretur, quoscumque in arte aedificiorum condendorum celebres viros congregabant. Tanto vero in opere, ea solertia, & alacritate processerunt, vt ipsae feminae in sinu vestibusque purgamenta exportarent; & quaecumque eis essent monilia, & mūdum muliebrem omnem non grauate in eam structuram impendebant. Iudaei per totum terrarum orbem dispersi, pecunias multas Ierosolymam ad eam impensam mandauerunt. Opportunum igitur tempus rati aduenisse eius rei, quam dudum desiderauerant, conficiendae, studio omni in id opus maturandum incubuere. Christianis ideo

terrorem incutiebant, & contra illos se insolenter efferebant, & denique minari coeperunt, se non minora illis incommoda illaturos, quam quae ipsi olim a Romanis acceperant. Et quamquam Ethnici, qui Graeci tunc communi appellatione vocabantur, alieno essent animo a Iudaeis; eorum studium tamen promouebãt, quo falsas esse Christi praedictiones, oraculaque
Mat. 24. eius intercidisse, suaderent: qui Danielis
Daniel. 9. vaticinium euenturum, & effectum consequuturũ confirmauit: Templũ, inquam, Ierosolymorũ euertendũ, neque mansurũ lapidem super lapidẽ in illo, qui non esset de-
Iosephus lib. 7. de bello Iudaico. c. 18. struendus. Et quidem templum illud a Tito Vespasiano Caesare euersum anno Christi LXXII. die VIII. Septembris, qui fuit post eius mortem annus quadragesimus: fundamenta tamen & ruinae superfuerant, & lapides super lapides manebãt, neque erat omnino expleta praedictio Christi, quae videbatur nouo templo aedificato eludi. Verum S. Cyrillus tunc Ierosolymorũ Episcopus prophetico spiritu dixit, iam tempus aduentasse, quo lapis super lapidem non maneret in templo, & oraculum Saluatoris penitus expleretur. Quae cum Episcopus dixisset, & Iudaei omnes lapides antiqui aedificij eruissent, postridie fundamenta iacturi, noctu ingens terrae-

motus

motus excitatus, lapides veterum templi structurarum concussit, vnaque cum aedificijs in proximo sitis disturbauit, comminuit, & dissipauit. Quae res horrorem & formidinem Hebraeis incussit: & fama terraemotus subsequuti, etiam eos qui longius aberant, ad locum contemplandum attraxit. Itaque cum quamplurimi adessent, aliud prodigium subsequutum. Ignis namque caelitus demissus, omnia opificum instrumenta absumpsit, malleos, scalpra, serras, secures, ascias, ligones; denique omnia, quae opifices habebat ad opus perficiendum idonea, flammae incendio vastata. Incendium toto illo die grassatũ, res istas omnes depastus est. Globus namque quidam ignis caelitus immissus subito emicuit, & per medium plateae percurrẽs, adustis, & exanimatis, qui aderãt, Iudaeis, vltro citroque ferebatur. Hoc iterum, saepiusq. & frequentissime per totum diem illum repetens, pertinacis & obstinati populi temeritatem, qui nec priori signo viso se continuerat, flammis vltricibus coërcebat. Iudaei igitur grauissimo timore perculsi, etiam inuiti, Christum Deum confiteri cogebantur. Et ne haec casu fieri crederentur; sequenti nocte, in altarium mappis, libris, ac vestimentis, atque indumentis, non Christianorum modo, sed &

rem permutatae, corporalibus tenaciter adhaerentes; quae Darocae hodie, Aragonum vrbe, in templo maximo, magna cum reuerentia asseruantur. Cumque post hoc mysterium cētum fuissent anni elapsi, memoriaque illius loci ob frequentes barbarorum excursiones fuisset omnino deleta; assiduis precibus nobilis feminae, & familiarium suorum ad Deum effusis, illius sacri loci, indicio crucis caelestis, notitia recuperata est. Anno namque Domini MCCCXXXV. feria sexta, & Iulij die itidem sexto, meridie, sereno caelo, crux splendidissima ostensa in cacumine montis, vbi sex illi duces confederant, longitudine quinquaginta vlnarum, latitudine 25. crassitudine quattuor palmorũ, prout aspicientes poterant iudicare: conspecta fuit, Sole fulgentior, non solum a proxime astantibus, verum a finitimis populis, rusticis, pastoribus, & qui iter tunc per illum agrum agebant, summa omnium admiratione & laetitia: quae signanter locum sacrum, montem conscendentibus, ostendit: vt non solum antiquo mysterio, sed crucis etiam apparitione deinceps esset illustris, & duplici ratione coleretur. Ad conseruandum autem in posterũ tantae rei monumentum, coenobiũ est ibi ordinis Praedicatorum constructum, magna populo-

Petrus Antonius Beuter. 2. parte. Martinus Viciana 3. parte.

luctantes,sine vllo praesidio relinquebant. Domus corporibus exanimis, viae publicae funeribus complebantur.Si quē fortasse humanitas mouebat carum sibi quemquam sepelire, restabat ipse insepultus: & dum obsequium alij nitebatur praestare, & funus defuncto impendere, suum continuo aderat exitium, citra ministerium & opem alicuius.Non sexus,non aetas discrimine libera. Plebeios & ingenuos aequa sors & iniqua extinguebat: inter coniugū & liberorum lamenta, dum assidebant,dū deflebant,saepe eodem tumulo condebantur. Nulla vox sonabat in rure, nullus pastorum sibilus audiebatur.Sata transgressa metendi tempus,intacta expectabant messorem.Vites,decidentibus frondibus, vuarum botros,imminente iam hyeme, integros ostentabant. Tam nocturnis, quam diurnis horis, personabat turba pallantiū. Audiebatur a multis quasi murmur exercitus. Nulla erant vestigia commeantium. Nullus cernebatur percussor: oculorū tamen aciem superabant cadauera mortuorum. Pastoralia & rustica loca, in sepulcra fuerunt hominum versa: & habitacula incolarum,in confugia bestiarum,& latibula ferarum,cesserunt. Antecesserat proxime pestilentissimum hoc contagium dira & funesta fames, & ea adeo ingens & immanis,

dem anno pestis, a Sicilia & Calabria sumpto initio, veluti ignis proxima corripiẽs, Monembasiam vsque, & in Graeciam sese propagauit, insulasque circumiacentes. sed & Constantinopoli subito, & visu non obseruante, existere in hominum vestibus, & in ecclesiae supellectili plurimae cruces, quasi ex oleo factae, coeperunt. Quo signo quid portenderetur, cum homines non assequerentur, in magnum maerorem atque solicitudinem inciderunt. Sed & varia mala, ira Dei immissa, populum cõfertim absumebant, non in vrbe modo, sed & in vniuersa vicinia. Visa quoque hominibus oblata sunt; ita vt multi hominũ, mente abalienati, putarent se cum peregrinis quibusdam, & terribili vultu praeditis hominibus, iter facere: qui occurrentes sibi tamquam amicos compellarent, ac cum ijs colloquerentur: ac cum annotassent quae ab ijs dicebantur, tum demum narrauerunt, cum ea iam exitus comprobasset. Videbant autem eos in aedes intrare, aliosque intus suspendere, alios gladio ferire. Euentus pleraque ab ipsis dicta vera ostendit. Verno tempore primae pestis malum magis sese intendit, prorsusque exarsit aestate: adeo vt domus ferme omnes concluderentur, & deessent qui cadauera humarent: neque etiam satis esset graba-

torum ad ea efferenda, sed iumenta ad hoc & vehicula adhiberentur: atque illa in propugnaculis, suburbijs, cisternis arescentibus, ac lacubus sepelirentur. Quibus repletis, vineae quoque & horti effosi, vix obtegendis cadaueribus sufficiebant. Super trecenta hominum millia Constantinopoli ea peste perierunt. Ita vnius sacrilegi Imperatoris impietas in caussa fuit, vt tot familiae vastarentur: quo, quicquid delirant Reges, plectantur Achiui. Significauit proculdubio hoc diuinum ostentum, iniurios in venerandam Christi crucem, & in sanctorum imagines, cruce ipsa plectendos, & excruciandos fore, & impietatis praemium cruce ipsa accusante & indicente relaturos.

De crucium apparitione sub Imperium Caroli Magni. Cap. XIII.

ANNO Christi DCCLXXXIII. cruces in vestibus Francorum apparuerunt. Pontificatus Hadriani I. Papae anno XIII. Tassilo Dux Baioariorum, vectigalis antea Carolo Magno Imperatori, rebellis ipsi factus, irritare eius animum, & ad bellum prouocare, in fauorem suum ascitis Hunnis, tentabat. Cuius rei indignitate, & Ducis perfidia commotus Augustus, colle-

Eginhartus in vita Caroli Magni.

cto

cto numeroso exercitu, ad ripas Lechi amnis, qui Baioarios ab Alemannis diuidit, castrametatus, per legatos tandem, antequam cum hostilibus copijs cōgrederetur, pacem conciliat, obsidibus a Tassilone filio & duodecim primoribus alijs ipsi datis: Subacta igitur & in potestatē redacta Baioaria, ad Francos victor incruento bello reuersus. Et hunc quidem felicem expeditionis exitum cruces antea visae significarunt.

Anonimus Monachus Benedictinus in Caroli Magni Annalibus.

De cruce iterum, Carolo Magno regnante.
Cap. XIIII.

ANNO Christi DCCLXXVIII. Pontificatus Leonis IV. Papae primo, signū rubeum dominicae crucis, & multae in caelo hastae apparuerunt. Sequuta Caroli Magni in Agarenos Hispaniam occupantes expeditio. Pōpeiopolim ac Caesaraugustam, primores & regias, illam Nauarreorum, hanc Aragonensium, vrbes, multa praeterea insignia oppida, & arces, eis finitima cepit, quae in potestate eorumdem Agarenorum tenebātur: obsidibusq. ab eis acceptis, laetus cum victricibus copijs in Galliam redibat. Superatisque Pyrenaeorum montium iugis, a Vasconibus, qui vulgariter Guascones dicuntur, populis Aqui-

Anonim⁹ in fasciculo tēporū. fol. 47. pag. a.

Eginhartus in vita Caroli Magni.

Anonim' Benedicti nus Monachus in Annalib. regũ Frãcorum.

taniae, valde ſibi infenſis inuaditur. Hi inſidijs collocatis (eſt enim locus, ex denſitate ſiluarum, quarum maxima eſt ibi copia, parandis inſidijs peropportunus) impedimenta & nouiſsimum agmen exercitus adorti, penitus deleuerunt. In hac pugna, plerique aulicorum, quos Carolus Imperator copijs ſuis praefecerat, Eghartus regiae menſae praepoſitus, Anſelmus Comes palatij, & Rutlandus Britãnici littoris praefectus, & non pauci alij primores viri occubuere. Vaſcones autẽ, noctis, quae imminebat, beneficio, & locorum peritia, intra denſiſsimas ſiluas ſe abdentes, ſecuri oĩbus impedimentis potiti, atque immani ſtrage edita, euaſerũt: a quib. nulla tũc potuit ſumi, aut ſperari vindicta. Huius accepti vulneris recordatio, altius mẽti Imperatoris inſedit, & rerum feliciter in Hiſpania geſtarum gloriam vehementer imminuit. Loco proximo, vbi pugna conſerta, templum erat cõſtructum, & Dei genitrici dicatum, de Ronces Valles populariter nuncupatum, canonicis qui illi inſeruirent inſtitutis: in cuius coemiterio, qui in illo fuere proelio caeſi, ſepulti. Contigit autem haec pugna anno Domini 778. XIII. ante, quam in Chronologia Genebrardi aſsignatur. Sunt qui hiſtoriae & rerum geſtarum ignoratione, ab Hiſpanis eam cladem

dem illatam Gallis, mentiantur; cum Galli aduersus tunc Gallos pugnauerint. Crux igitur caelo ostensa, victoriam de Agarenis pactam significauit; hastae autē, hostilia arma, quae essent contra crucem, & copias Christiani nominis, perfidi illi Vascones vibraturi.

De signo crucis in Luna ostenso.
Cap. XV.

ANNO D.MCLVII. Pontificatus Hadriani IIII. Papae III. Frederici primi Imperatoris, cognomento Aenobarbi, vulgo Barbarossae, V. crucis figura in Luna publice visa est: quae non obscure significauit, imperatoriam potentiam aduersus Catholicam Ecclesiam, & eos qui illi vniuersaliter praesunt, Romanos Pontifices, dimicaturā. Luna enim a Sole lumen suum mutuatur, sicut Imperator auctoritatem a Papa. Proinde Luna Imperatorē, crux Ecclesiam, & Pontifices Romanos, qui eius sunt praecipui antesignani, innuit; quod idem portendit & Sol. Hoc igitur symbolo significabatur, Imperatorem Ecclesiā oppressurum; vt qui crucem arcte concluderet; crucem tandem eum superaturum. Fredericus namque summus fuit Pontificum & Romanae Ecclesiae persecutor: vt

Matth. Palmerius in Chron.

qui quattuor ſchiſmaticos, legitimis, Honorio inquam IV. Anglo, & Alexandro III. Senenſi, Pontifices ſubſtituerit: Spoletum diruerit, ſoloque aequauerit: Mediolanum euerterit, ſaleque conſperſerit. Quem fugiens Alexander III. ad Venetos conceſsit. Veneti maritima claſſe, proelio inito, imperatoriam ſuperarunt, eius filio capto. Reconciliatio dein ſequuta, filio reſtituto, & ipſe ad pedes Pontificis ſupplex procubuit, abſolutionē excōmunicationis petijt, & poenitentia ſalutari iniuncta obtinuit. In rapido tamen Armeniae amne tandem ſubmerſus, poenas violatae religionis exoluit.

Nicetus lib. 7. de geſtis Manuelis. Tyrius. Nauclerus.

De ſigno crucis in India viſo. Cap. XVI.

REGNANTE in Luſitania Manuele, & Alfonſo Albuquercio, duce, ſi quis alius, praeſtantiſsimo, praefecto claſsi, & orae maritimae Aethiopiae, Arabiae, Perſiae, & Indiae, ad Camaranum inſulam intra fauces Erythraeas ſemel magna cum claſſe ipſe peruenit. Qui dū ibi hyemaret, ad Solē occidētem, qua Regis Abyſsinorū imperium eſt, purpureae crucis in caelo ſignum praefulgens aliquandiu apparuit, in primis admirandum oſtentum. Quo viſo, Luſitani omnes venerabundi procubuere;

Annales Luſitanici.

Maffeius lib. 5. hiſt. Indicarū.

re:& Albuquercius, vt erat eximia pietate, sublatis ad eam manibus, clara voce effusus in preces; O crux, inquit, nostrae redēptionis argumētum, o signum Christianae victoriae, o decorata pretiosissimo sanguine Domini Iesu, o diuina arbor, cuius vitali fructu, letalis quondam plantae repensus est fructus: In te spes omnes habemus repositas: te profitemur, agnoscimus, adoramus: ac suppliciter petimus, nobis inter tot pericula, terra, marique praesidio sis. Ab ea precatione obortae omnibus lacrymae, & indicium fidei, ac religionis clamor ad astra sublatus. Tum consono clangore, hinc inde tuba cōcrepuit, & omnia tormenta displosa. Dein candida nubes conditam crucem, sine fine defixis in caelum oculis Lusitanorū, eripuit. Neque Albuquercius praetermisit, quo minus rē, sicuti acciderat, testato conscriptā ad Emmanuelem Regem, primo quoque tempore, mitteret. Hoc crucis signum proculdubio significauit, sub Alfonsi praefectura, Christi fidem per vniuersum ferme Orientem propagandam, & regna, vrbes, & insulas plures virtute crucis Regi Emmanueli ceterisque Lusitaniae principibus subijciendas: sicut & accidit fortitudine & felicitate tam strenui ducis.

De crucibus caelitus immissis tempore VII. Synodi vniuersalis. Cap. XVII.

CIRCA tempora septimae vniuersalis Synodi, quae fuit Nicaena secunda CCCL. Episcoporum, Tarasio Patriarcha Constantinop. anno Christi 778. vel vt Panuinius supputat, DCCLXXXIX. qui fuit XIX. Hadriani primi Papae, sub Imperium Constantini septimi Porphyrogeniti, & Irenes matris Catholicorum principũ: Solis splendor diebus compluribus obscuratus est insigniter, & crucis figurae in vestibus visae, ceciditque imber cruentus. Variae hinc & atroces calamitates longo tempore afflixerunt genus humanum toto terrarum orbe, bello, fame, & pestilentia, subsequutis. Imber autem cruẽtus, & Sol caligine tot dies obductus, indicium fuerunt manifestum mali ominis, & infaustae cladis subsequentis. Cruces autem citra alia dira ostẽsa visae, victoriam & laetum aliquid significarunt: sed alijs signis aduersis distractae, tristes futuros euentus quandoque enunciant: & ad hoc potissimum immittuntur, vt mortis & crucis Christi memores, patientius pericula toleremus, & mortem cum ipso in cruce fortius subeamus. Admonitio prae-

Georgius Cedren⁹ pag. 123. & 125.

terca est ipsius Dei irati paterna, quo illũ nobis per poenitentiam conciliemus, & mala impendẽtia eo propitio auertamus: ita enim Regius Propheta enunciat: Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus, vt liberẽtur dilecti tui. Psal. 59.

De crucibus, quae comparuerunt sub finem Pontificatus Ioannis XII. Cap. XVIII.

ANNO salutis humanae 963. sub finem Pontificatus Ioannis XII. a Platina appellati XIII. Imperij Othonis primi anno XXV. lapis e caelo mirae magnitudinis cecidit, saeuiente ventorum atque imbriũ procella: & in vestibus multorum signum crucis, ac quidem cruẽtae, diuinitus apparuit. Quae quidem portenta indicare magnas clades & calamitates Ecclesiae, multi interpretabantur. Erant etenim maximi concitati in Italia motus, ob diuersas Pontificũ electiones. Ioanne namque XII. Pontificatus anno sacerdotij sui VII. mense XII. die XXVII. a Concilio Romano abrogato, Leo VIII. in eius locũ suffectus: & schisma etiam subsequutum, inuadente sedem Apostolicam contra Leonẽ VIII. Benedicto V. Antipapa. Otho Imperator Romanis iratus omnia circa Vrbem depopulari & deuastare, ferro & flam-

B. Platina, Panuinius in horũ Pontificũ vitis. Hermãnus Contractus in Chroni. Sigebertus. Genebrardus Chronologiae lib. 4. Vvitichindus in Chronico.

flammis eſt adortus: Benedicto Pſeudopapa ſede deiecto, & ſecum in Germaniam abducto, Leonem VIII. legitimum Pontificem reſtituit, anno 964. Lapis igitur ingens e caelo cadens, inſue tae ventorum atque imbrium procellae, & cruces cruentae, rerum Eccleſiaſticarum detrimentum & iacturam ſignificarunt: quae mox conſequuta eſt, abrogatione vnius Pontificis, & ſchiſmate excitato a Benedicto V. ſedis Apoſtolicae inuaſore contra Leonē VIII. Quae tamen mala breui fuerunt ſopita, & auctoritate Othonis prudenter repreſſa, & inſtar ventorum & procellarum praeterierunt, & beneficio crucis, non tamen abſque cruore Romanorum, compoſita.

De crucibus inſignibus, multis locis, & eodem tempore viſis.
Cap. XIX.

ANNO Domini MCCXVII. & II. Pontificatus Honorij III. Papae, & VI. Federici II. Imperatoris, biennio poſt celebratum magnum Concilium Lateranenſe ab Innocentio III. ſexta feria ante Pentecoſtem, in Gallijs tres cruces aëreae lucidae diuinitus comparuere, auctore Corio in hiſtoria Mediolanenſi: quarum vna candida verſus Septentrionem, alia

ſimilis

similis versus Meridiem, media dilutioris coloris erat; in cuius intimo homo conspiciebatur cruci suffixus, brachijs sursum erectis, manibus clauis perforatis, & capite demisso. Et in oppido, Frisię, dicto, dum Cruciata aduersus Christiani nominis hostes praedicaretur; crux caerulea magno splendore Solem antecedere visa: & in dioecesi Traiectensi apparuit ingens crux candida, ex duabus veluti trabibus compacta: quae gradiebatur ab Aquilone versus Meridiem. Quae caelestia indicia permouerunt animum Honorij III. Papae, vt Christiana militia cruce signatorum in Aegyptum mitteretur. Eo Ioannes Columna Card. Romanus, Legatus ab Honorio destinatur, conuenere Caesareae Palestinae Andreas Vngariae Rex, Ioannes Ierosolymorum, Henricus Comes Niuernensis, & Gualtherus Regis Franciae camerarius. Qui anni sequentis initio Damiatam Aegypti primorem & munitiorem vrbem obsederunt. Heliopolis haec ciuitas quondam appellata est, quam Aelius Pertinax Imp. triplici muro cinxit, & deducto Nili riuo, vrbem insulae in formam redegit. Exercitus igitur Christianorum vi Damiatam cepit, copias Soldani fudit, eiusque castra opulenta diripuit: & tandem foedere cum ipso icto, lignum sancti-

Bernard. Corius hist. Mediolan. par. 1. fol. 1.

B. Platina in vita Honorij III. Papę.

ctissimae Crucis, quod 30. annis ante Saladinus in expugnatione Ierosolymorum abstulerat, Christianis fuit restitutum. Cruces profecto discurrentes exercitum hunc cruce signatorum, varijs ex militibus, & diuersis gentibus conflatum, terra marique in Palestinam & Aegyptum confluentem, & victoriam aduersus barbaros, & sanctae Crucis ligni de manibus hostium recuperationem significarunt.

De crucibus, quae super corpus B. Iordani ostensae fuerunt. Cap. XX.

ANNO Domini MCCXXXVI. & X. Pontificatus Gregorij Papae IX. & XXV. Friderici II. Imperatoris: B. Iordanus Saxo successor S. Dominici in magisterio & praefectura ordinis Praedicatorum, vir sicut & impense doctus, ita sanctitate & miraculis clarissimus; summo desiderio tentus inuisendi & adorandi loca sancta, & visitandi monasteria quae in Palestina sub sua cura habebat; e Germania profectus, nauem in Italia conscendit, quae antequam ad portũ appelleret, prope Acconem vi tempestatis scopulis allidens, confracta est: & ipse cum duobus socijs pelago submersus, & nonaginta pariter hominibus alijs, qui eadem naui vehebantur. Plerique, qui ex illo naufragio incolu-

...omnes euaserunt, & proprijs manibus B. Iordanum & duos eius socios sepulturae tradiderunt, testati, quandiu corpora fuerunt eorum inhumata, luminaria de caelo super eadem visa fuisse noctibus illucescere; sed & cruces multae a plerisque conspectae eorumdem cadauera comitantes. Ad quod miraculum loci vicini incolae conflluentes, tanta fuerunt odoris fragrantia perfusi, vt decem post continuis diebus, quibus vel eorum corpora contrectarũt, aut sepulturae tradiderunt, suauissimus & iucundissimus adhaeserit, nec eos illo tempore deseruerit. Sed ex eorum tumulis similis odoris suauitas spirabat. Gottifredus & Reginaldus in Palestina Apostolici poenitentiarij, ordinis Praedicatorum, per litteras suas praesidenti coenobij Parisiensis significarunt, quae diuinitus gesta erant, & testimonium ex visu, sicut plerique alij, reddiderunt. Lumina igitur noctu diuinitus micantia, cruces super horum corpora ostensae, odoris fragrantia ex eorumdem cadaueribus & tumulis vndique sparsa, caelestia vtique fuerunt indicia, horum virorum probitatem & innocentiam attestantia. Placuit namque diuinae clementiae, inertis & imperiti vulgi sententiam confundere, qui soleat de violenta morte peremptis iniquius

Leander Alberti in vita B. Iordani lib. 1. Tomo 7. de vitis SS. ex scriptis Surij collecto. 13. Februarij.

quius

quius aliquid iudicare, veluti de ijs irato Deo vindicta sumatur, quasi aliquod crimen atrox admiserint. Iusti autem siue sint vndis absorpti, siue a feris laniati, vel ruina oppressi, vel hostili gladio caesi, vel alio quouis sinistro casu sublati, semper illorum memoria, vita, & mors pretiosa est ante Deum.

De crucibus, quae Toleti in vestibus Iudaeorum comparuerunt.
Cap. XXI.

ANNO Christi MCCXCV. Ferdinando III. Alfonsi IX. filio principatum in Hispania tum primum ineunte, & Pontificatus Bonifacij VIII. Papae anno primo, Astulphi Imperatoris III. Toleti regia vrbe, Hebraei, qui vicos aliquot eius ciuitatis incolebant, sicut contingit nunc Romae, Venetijs, Ferrariae, & alijs etiam Italiae locis, die 10. mensis septimi festum expiationis de more iuxta constitutam olim legem celebrabant: cum inexpectato, repentinae cruces, caelitus immissae, in ipsorum aedibus, vestibus, & lineis telis, quae seruabantur in eorumdem apothecis, comparuere. Quo miraculo stupefactos, & terrore nimio concussos, traditum est. Plerique illorum fidē Christi com-

Alfonsus conuers. lib. de bellis Dei. c. 27. Alfonsus Spina lib. 3. fortalitij fidei fol. 221.

complexi, ſacro baptiſmo intincti & regenerati, Iudaiſmo relicto, fuere. Voluit Deus in gratiam religioſiſsimi Regis Ferdinandi, initio eius Imperij, cuius vita ſanctiſsime acta, & miraculis multis clariſsima extitit, perfidis iſtis Iudaeis caeleſtis crucis ſignaculum impartiri, & velamen de cordibus eorum tollere: & docere eos non in rebus inanibus, vacuis, & egenis elementis, & ritibus, ſalutem & expiationem quaerendã, ſed in ſola cruce Chriſti, & ſacramentis ſpem omnem noſtram collocandam, & veram expiationem inde conquirendam.

De crucibus oſtenſis in Heluetiorum pagis. Cap. XXII.

ANNO Chriſti MCCCCLXXVIII. Põtificatus Sixti IV. Papae VIII. Friderici III. Imp. XXXIX. in varijs Heluetiorum locis, acies militares in aëre pugnare viſae: diuerſi generis cruces, ac globi ignis in terram cadentes, veſtigia conſpicientibus quibuſque relinquebant: quod eſt in Baſiliẽſium eius temporis annalibus annotatum. Proſperitatem huiuſmodi ſigna Heluetijs portenderunt. Eodem namque anno feliciter cum Mediolanenſibus & Burgundis pugnarunt: deletisq. eorum Annales Baſilienſes.

copijs,

copijs, insignem victoriam adepti, opulentissimaque praeda potiti, ad propria cum magno triumpho redierunt.

De crucibus admirandis in Germania visis. Cap. XXIII.

Nauclerus vol. 2. generat. 51. fol. 992.

Cõtinuator anonimus ad Palmeriũ

ANNO Christi MDI. Alexãdri VI. Papae X. & Maximiliani primi Imperatoris XV. in Germaniae plerisque locis, a festis Paschalibus, & deinceps, notae dominicae crucis, & insignia passionis Christi, vestimentis & corporibus tam virorũ, quam feminarum, inopinato apparuerũt: praesertim in aliquot oppidis dioecesis Leodiensis, nõnumquã in templis, nõnumquam in plateis, quandoque etiã in priuatis cuiusque aedibus, etiam in cubiculis, & secretis penetralibus signum perfectum crucis, & id aut nigrum, aut rubicundum, deprehensum; ita vt in aliquibus verus sãguis esse, cum medulla & sanie effusus, putaretur. Fuerunt plurimum cruces simplices, quandoque etiam duplices, formam & figuram insignis sepulcri dominici per omnia imitantes. Apparebant autẽ maxima ex parte & frequẽtius super capita mulierũ, & praecipue puellarum, & earum peplis superno vertice. Inquisitionem diligẽtissimam super ea re Episcopum Leodiensem

Episcopus Leodien. in epist. ad Maximilianũ Caesarem.

ſem feciſſe, ex litteris eius XVI. Maij ad Imperatorem Maximilianum miſsis, ſatis conſtat; vt nec dolus aut fraus vlla ſubeſſe, aut intercedere potuiſſe, intelligamus. Scribit idem praeterea de quadam puella eiuſdem dioeceſis, aetatis 22. annorum, valde pudica, quae quadam die comperit, admonita a matre, ſignum crucis magnum & amplum in peplo, coloris aurei, & in ſingulis quattuor angulis internis eiuſdem velaminis ſingulas cruces paruas eiuſdem coloris, perinde atque arma ſunt Ieroſolymitani Regis: inque eius medio maiorem aliam crucem cruētam. Territa hinc puella, reuerenter peplum depoſuit, & loco decenti recondidit, & aliud purum capiti impoſuit; mox tamen in eodem crux grandis apparuit. Accurrunt plerique rei nouitate perculſi, in quorum conſpectu iterum atque iterum amicula illa mutauerat: factumque vt nouem dierum ſpatio tredecim velamina cruce ſignata renouarit. In mento eiuſdem & ſiniſtra manu ſimiles cruces aliquando viſae, quae poſt duarum horarum tempus euanuerunt. Poſt haec non ſolum ſignum crucis apparuit, ſed veluti haſta quaedam, nonnullis characteribus inſcripta: cruenta quidem omnia, concludebantur intra circulum viridem, totum ambientem caput: qui veluti aculeos,

ſpinarum inſtar, proferebat. Apparuerũt etiam ſanguinolenta crucis ſigna in mariti ſubuculis. Hortatus eſt parochus puellam ſuus, vt Epiſcopum Leodienſem, qui tunc in Traiecto ſuperiore agebat, adiret, peccataque illi ſua cõfiteretur, remq. eam ordine enarraret. Aſſenſit mulier: & non ſolum Epiſcopo, ſed & inſigni cuidam ad S.Seruatium Theologo cõſcientiam ſuã & rẽ detegit. Iuſſa poſt haec, iuit in chorum, deinde ad inuiſẽdas SS. reliquias ducta eſt in ſacriſtiam; vbi allato ei nitido velo, rogata eſt, capiti imponeret, ne tanto cum horrore per plateas & vias publicas incederet. Acquieuit femina, nouumque velamen capiti applicuit. Mox erupit in ipſa velaminis parte anteriore ſanguinis tanta copia, vt in extremam vſque fimbriam ad vnius digiti longitudinẽ, & prope duorum latitudinem, defluxerit. Qui aderant, adeo ſtupefacti, vt e canonicis vnus animi deliquio protinus in terram ceciderit. At illa inde abſcedens, publicum cunctis ſpectaculum & mirabilius exhibuit. In ipſo namque recenti & puro peplo, verſus ſcapulam dextram, magna denuo vis ſanguinis orta, in figuram ferme crucis ſe porrigens, & dilatans. Quibus ſignaculis intincta ad eũdem Epiſcopum iterum deducta eſt, recenti adhuc & madẽti cruore,

adeo vt in conſpectu eius attrectatus, digitum illius, adhaereſcens, intinxerit; multis qui aderant, admirantibus, & diuinum oſtentum aliquid magni portendere conijcientibus. Haec ferme ex epiſtola Epiſcopi Leodienſis ad Caeſarem Maximilianum ſcripta habētur, quae etiam a Nauclero & alijs recitantur.

Significaſſe has cruentas cruces peſtem teterrimā, quae per totam Germaniam eſt graſſata anno ſequenti, exitus videtur cōprobaſſe. Non enim ſolū in lineis veſtibus etiam abditis, & arculis incluſis, ſed nudis etiā corporibus hominū impreſſae cruces fuerunt, qui eodem anno maxima ex parte peſte abſumpti interierunt. Subſequuta ſtatim conſpiratio ruſticorum contra clerum & nobilitatem; quae totam eſſet Germaniā vaſtatura, niſi opportune fuiſſet repreſſa. Quae, procedente tempore, anno D. MDXXV. in ſuperiore Germania, cis & vltra Rhenum, noua ruſticorum ſeditione renouata fuit; per quam intra menſes quattuor, pluſquam centum hominum millia, ſontium pariter & inſontium, periere. Cruces igitur cruentae, vel ſanguinis profluuio coniunctae, dirum omen eſſe ſolent, peſtis, famis, aut belli cruenti imminentis. Significaſse illam puellam, Germaniam ipſam, peſte afflictam, & ciuili bello

rusticorum, sanguine perfusam, non abs re erit coniectari.

De crucibus iterum per Germaniam visis. cap. XXIV.

Anonimus continuator ad Palmerium. Nicolaus Baselius in auctario ad Nauclerum.

ANNO D.MDIII. cruciculae in vestibus hominum & panibus etiã similagineis per totam fere Germaniam denuo apparuerunt, sed non proditur qualis coloris & formae eae fuerint. Subsequuta eodem anno, posteaquã dirae seruitia pestis epidemiae humanum genus supra menses duodecim grauiter oppresßisset, adeo vt tertiam in plerisque locis hominum partẽ, in quibusdam mediam fere absumpsisset, noua quaedam & teterrima mortalibus aegritudo; febres, inquam, pestilẽtes, interni aestus, capitis intolerabiles dolores, pituita, catarrhus, & foetor quidam anhelitus grauissimus; quorum omnium tabe & dysenteria multa millia hominũ periere: totusque demum annus nimium calamitosus, nihil aliud nisi infaustum & dirũ praeseferebat. Eodem praeterea anno, Alexãdro VI. Papa Romae vita defuncto, & Pio III. eius successore intra XXVI. dies erepto, Iulius II. Ligur Pontificiam sedem obtinuit.

De cruce in India ostensa. Cap. XXV.

ANNO D.MDLVIII. in insula Iaponensi Bonzius quidam idolorum sacerdos tanto odio in Christianos exarserat, vt eius hortatu multi Gentilium ad seditionem aduersus eosdem excitandam adeo fuerint inducti, vt crucem Christi, in coemiterio positam, audacter effregerint. Deus autem nihil illorum sceleribus commotus, sed antiquarum miserationum recordatus, pro flammis atque fulminibus, quae sacrilegos exureret, signa misit e caelo ad eorum tenebras effugandas perquam clara & illustria. Etenim in media aëris regione species crucis, aliaque prodigia valde conspicua apparuerunt. Verum vsque adeo densa caligine mentes eorum obductae, vt insolitam lucem intueri nequiuerint, sed potius in sua pertinacia obfirmatiores, neophytos a Christi cultu reuocare conati sint: neque secus eis acciderit, atque Iudaeis & Graecis, qui crucibus de caelo super eorum vestes illapsis, deterriti, non tamen Iudaismum & Ethnicismum miseri deseruere.

Gaspar Vilela ad societatē suam Iesuitarum Goae agētem.

Maffeius Selectarū epist. lib. 2.

De crucibus Andreanis in Anglia visis. Cap. XXVI.

ANNO D. MDXCI. IX. Kal.Maij, hoc est, die 23. Aprilis, natalibus S. Georgij Martyris, inter horam 21. & 22. in Anglia, comitatu Nortfolciae, circulus magnus in caelo apparuit cũ alijs duobus minoribus,& tres Soles,quorũ medius lucidior & ſplendidior erat, alij duo obtuſioris lucis,ſed talis,quae poſſet mediae noctis tenebras illuminare. Solem mediũ circulus minor verſus Occidẽtem ambiebat, maiorem ſecans.Maior alium circulũ continebat,in cuius medio crux ſimilis illi apparebat,in qua S.Andreas Apoſtolus ſuffixus,mortẽ pro Chriſto ſubijt;hinc Septentrionem,illinc Meridiẽ proſpectãs. Ex aduerſo Solis medij, oppoſita circuli maioris portione Orientem verſus,crux alia S.Andreae ingentior priori ſe oſtendebat; brachia duodecim, vt videbatur, longa, medium circulũ veluti diuidens.Circulus maior hemiſphaeriũ cingebat latitudine qua ſolet apparere arcus caeleſtis.Duo alij circuli & duae cruces Sanctandreanae albae erant in pallorem quemdam deſinentes. Haec ſigna diuinitus in caelo oſtenſa,clare viſa ab ijs, qui Nordouici, vrbe comita-

tus

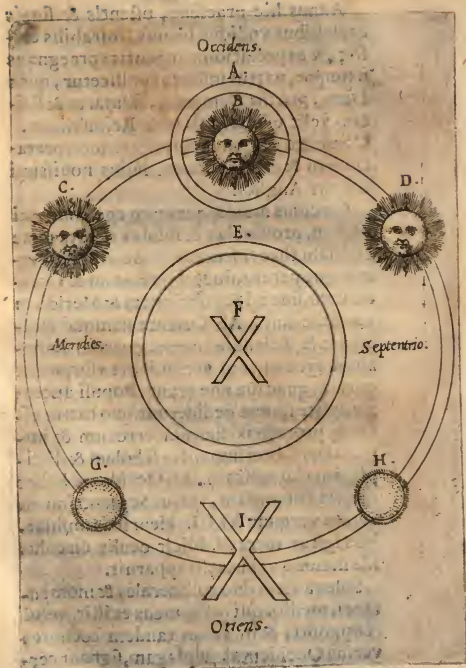
tus Nortfolciae, vel finitimis locis adfuerunt. Quidam tamen intentius contemplantes tres Soles, & circulum maiorem, crucem mediam non animaduerterunt, nec circulum minorem: sed a plurimis tamen conſpecta & conſiderata fuere, qui multis ad Londinẽſes litteris ſcriptis, haec eadem teſtati ſunt. Et ex epiſtolis multorum Londino datis die 23. Iunij, Romae receptis die 10. Auguſti, natalitio S. Laurentij Martyris, ſeries & ordo rei geſtae & narratio nunciata. Quam mihi Ioſephus Creſquilus presbyter Societatis Ieſu, Londinenſis, Collegio Anglicano in Vrbe praefectus, vir magni candoris & probitatis, humaniſsime, cum exacta figura eorum quae Nordouici in caelo viſa ſunt, donauit. Quam, vt melius percipi poſsit, in aes incidendam curaui, & hoc loco ſpectandam ſubieci.

A.Circulus eſt minimus candidi coloris.
B.Sol medius lucentior & ſplendidior.
C.D.Duo Soles inferiores ſitu & lumine priori; quilibet tamen eorum media nocte caelum poterat ſua luce illuſtrare.
E.F. Circulus medius albus cōplectens medio crucē Sanctandreanā eiuſdem coloris, ad pallorem tamen vergentē, inter Meridiē & Septentrionē ſitam.
G.H.Duo circuli albi fuerunt lucentes, qui nihil intus continebant.
I. Crux maior Sanctandreana duodecim brachia longa.

Circulus omnium maximus hemiſphaerium cingens, inſtar arcus caeleſtis, latitudinem referens. Cuius autem coloris is fuerit, in litteris non ſcribitur, cum reliqui duo albi fuiſſe dicantur.

Duo globi inferiores candidi itidem erant, veluti Luna.

Annus

Occidens.
A.
B
C.
D.
E.
F
Meridies.
Septentrio.
G.
H.
I
Oriens.

Annus hic praeſens, oſtentis & ſignis caeleſtibus vndique plenus, mirabilis exiſtit, & expectationis ingentis: praegnans namque, partus inſolitos pollicetur, quos Deus, pro ſua clementia, ſalutares & felices velit eſſe Chriſtianae Reipublicae. Coniectari autem nobis liceat interpretationem & explicationem huius nouiſsimi oſtenti Anglici.

Circulus maior, quantum ego conſequi poſſum, prouincias & inſulas refert, quae Heliſabethae Pſeudoreginae Angliae vtcumque parent, ſiue ad Orientem & Occidentem, ſiue ad Septẽtrionem & Meridiem eae ſitae ſint. Ab Oriente namque Hollandia & Zelandia iacent, quarum imperium tyrannicum arripuit, vt vſurpatrix eorum, quae ſua non erant. Populi autem illi, ipſi ſe ſponte dediderunt, quo tutrix eſſet & protectrix ſuorum errorum & impietatis, ſubterfugientes ſcholam & diſciplinam Catholicam. Ab Occidente habet Anglia Hiberniam, verſus Septentrionem autem vergunt XLIII. Hebrides inſulae. Has igitur terras ſubijcit oculis circulus ille maior, qui in caelo apparuit.

Soles autem duo collaterales & momentanei, medio, qui permanens exiſtit, veluti oppoſiti, & in vnum tandem coëuntes verſus Occidentalem plagam, ſignant cer-

tamen

tamen vnius aduersus alterum imminere, & proxime, super possesione regni Anglici, ab Hibernia initio coepto, quae Occidentalis Angliae existit, caede vel obitu Pseudoreginae praecedente. Sol namque ad occubitum tunc vergebat, & ideo euenta breui effectum suum sortitura significantur. Cum autem Sol vnicus sit in orbe, neque vllum alium secum admittat; ad vnum aliquem legitimum successorem illud regnum iure & armis deuoluetur: sicut illi duo mometanei Soles, euanescentes, cedunt tandem superiori. Regnū namque impatiens est consortij, sicut Sol alterius Solis. Circulus autē cingens legitimū Solem, Hibernia existit, quam Sol occumbēs propius respicit. Sed mediam magnus circulus secat, quod non tota Hibernia Helisabethae pareat, sed pars illius imperiū detrectet, Christi iugo se subdens. Igitur tres Soles in magno & paruo circulo ostēsi, certamen, sanguinis effusionem, contentionem procedentem ab Hibernia in Angliam, mortem violentam Pseudoreginae, vel obitum, aut captionem, siue fugam, & regnum a legitimo successore iure & potentia occupandum, ex signis caelestibus diuinitus ostensis colligo. Neque tamen id ex meo cerebro & pro libidine iudico, sed obseruantia motus multarum apparitio-

num similium, quae pares effectus designarunt: quas hic multas insererem, nisi prolixitas, & finis propositus reuocarent. Sed ad alia explicãda huius ostenti pergamus.

Circulus in medio magni constitutus, habẽs intra se crucem S. Andreae, Angliae regnum designat, ad crucis verum cultum, & religionem Catholicam Romanam, reducendum. Et non citra mysterium crux Sanctandreana potius, quam alterius formae, apparuit; vt renouaret memoriam alterius, quae eiusdem figurae, Hungo Pictorum Regi anno Christi circiter 819. caelitus ostẽsa fuit in Anglia: salutaris namque, & victoriae symbolum fuit in proelio, quo Athelstanus Saxonum Occidentaliũ in Anglia Rex occubuit, & copiae eius deletae fuerunt, vt antea diffusius tradidimus: & vt aliud etiam beneficium refricaret Anglis, reductionis, & reconciliationis Ecclesiae Catholicae, quae a Iulio III. Pont. Max. per Reginaldum Polum presbyterũ Card. eius a latere Legatum factae, absolutione impartita a censuris ijs, qui religionis fuerãt desertores, & poenitẽtia illud crimen eluere testabantur, praesentibus Philippo & Maria pijssimis Angliae Regibus, anno Christi MDLIII. post vigesimum quo infaustum illud ab Henrico VIII. coeptum schisma fuit. Incidit haec reconciliatio in

diem S. Andreae pridie Kalen. Decembris, hoc est, die vltimo Nouembris. Vnde synodico postea decreto constituit Illustriss. Legatus Polus, nō ita multo post factus Cantuariensis Archiepiscopus, vt ad tanti beneficij immortalem memoriam, solennius atque antea, festiuitas S. Andreae celebraretur. Crux igitur S. Andreae Apostoli idcirco speciatim a Deo ostensa caelitus nūc fuit, vt victoriam sibi Catholici de haereticis breui parandam, & reconciliationem proxime expectandam, exemplo vtriusque commemorati euentus, sibi suaderent: subsidiumque diuinum instare, quod a tot eos malis solaretur: memoremque Deum eorum lacrymarum fore; & tot persequutionum, immensique martyrum sanguinis effusi, proscriptionis bonorum, ac tandem beneficio crucis, eorum misertum, cuncta sedaturum.

Nicolaus Sanderus lib. 2. de schismate Anglicano.

Magna autem crux Sanctandreana, duodecim brachia longa, duobus alijs minoribus circulis hinc & inde sociata, maiorem circulum versus Orientē secans, duas prouincias Hollandiae & Zelādiae significat, huiusmodi cruci, & verae pietati, ac religioni subijciendas: ac earum recōciliationem & reductionem ex Anglica dependere, & crucem sanctissimam in illas ex alia Angliae propagandam, quae Orietales ip-

si exi-

si existunt, sicut situs crucis & circulorum.

Polyd. Virg. lib. 19. histo. Anglicae

Nec vacat mysterio, die natalis S. Georgij Martyris haec ostenta contigisse; cum sit Angliae tutelaris, & Garterius ordo sit illi, vt bellatorum praesidi, dicatus. Quare equites quotannis diem ei sacrum multis caerimonijs concelebrabant in templo ad Vindelisorium castrum, vbi loci eius collegij Garteriorum est. Quapropter Rex Edouardus ibidem instituit celebre sacerdotum collegium, qui res curarẽt diuinas.

Haec autem quae scripsi, non demõstrationes, nec reuelationes sunt diuinae, sed coniecturae non omnino contemnendae, non astronomicis aut astrologicis rationibus innixae, sed Theologicis, quibus vt contemplator rerum diuinarum & eius clementiae vtor: & ex obseruãtia similium apparitionũ caelitus ostensarum, & exemplis per multas aetates experientia comprobatis, haec praesentia praesagire, & diuinare licet. Signa enim sanctissimae crucis in Gallia & Anglia ostensa, praeter naturae ordinem omnino sunt, & continent quid diuinum. Neque enim ante Constantinum Maximum, signum aliquod crucis in caelo vmquam visum, memoria extat Christianorum aut Gentilium. Proinde miraculosae sunt huiusmodi apparitiones, & ad indicandum futura, vel homines solandos,

dos,aut deterrendos,& a peccatis auocandos,caelitus ostensa a Deo speciatim creduntur. Sed de his satis.

De crucibus in Gallia nouissime ostensis. Cap. XXVII.

HOC praesenti anno a Christo nato MDXCI. ex multis ad principes viros & familiares fide dignorum litteris, Bituri seu Auarico, vulgo Burges vocata, die XXV. & XXVIII. Maij, & Lutetiae Parisiorum, & alibi scriptis, intelleximus, multas & paruas cruces caelitus illapsas, non citra miraculum, in diuersis Galliae locis manifesto apparuisse: easque non solum in templis conspectas, ornamentis altarium, & sacerdotum vestibus, sed in priuatorum etiam consuetis, quibus amiciebantur, indumentis. Priores visae sunt Corbie, vrbe Gallice ita appellata, post necē Domini a Rambur, patritij ordinis, familia valde nobili & antiqua, & Catholicae religioni impense addicti. Qui cum in manus hostium incidisset, vulnere letali in capite accepto, sancte occubuit. Posterius in multis Picardiae vrbibus, veluti Ambianis, & Montdidier, simile spectaculū oblatū in sacris corporalibus & mappis altariū, superpelliceis sacerdotum, & vestibus multorum ciuium. Eadem crucis simu-

ſimulacra poſt vigiliam Paſchae, die 14. Aprilis, oſtenſa fuere Pariſijs, in pleriſque templis, & alijs multis locis, ſuper corporalia & altarium mappas, eccleſiaſticorū & laicorū veſtes. Vt nemo autem haeſitare de hoc miraculo poſſet, & naturae vires excedere hoc oſtentū omnes clare cognoſcerent: denuo Burges nouae cruces exortae, quae piorum fidem confirmarent, ſicut ex doctorum illius academiae epiſtolis conſtitit: coloris autem fuerunt ligni alicuius vulgaris. Eſt vero Burges, quae Latina appellatione Bituris, & Auaricum a Caeſare nominatur, Galliae Aquitanicae antiqua vrbs, Biturigum metropolis, multitudine ciuium, frequentia mercatorum, publicis & ijs inſignibus ſcholis, paucis ciuitatibus in vniuerſa Gallia cedens. Biturigibus ergo ~~Sed~~ de apparitionibus S. crucis ~~in Lutetia Pariſiorum~~ ſpeciatim dicamus.

XXIII. Maij, die Aſcenſionis Dom. in tēplo S. Ambroſij, vbi quadraginta horarū continuae preces a populo Bituricenſi ~~Pariſienſi~~ tunc effundebantur ad altiſsimū pro illius regni calamitatibus reuocandis, & ſeditionibus ac diſsidijs religionis diuina ope componendis; apparuit crux ſuper podere ſacerdotali, camiſum Itali, aluam Hiſpani vocant. Die ſequenti 24. Maij in eccleſia S. Mariae, quae eſt collegij Ieſuitarum, magno

gno

gno numero cruces aliae comparuerunt super linteamina altarium, & mantilia, quae supponũtur sacrae communioni percipiendae; & superpelliciũ concionatoris.

Quae res cum diuulgaretur, totus populus conserto agmine vndique confluxit, vt cruces spectaret. cum autem turba per duas horas magna contentione concurreret, ecce nouus rumor ad eorũ aures peruenit, similes alias cruces multis in alijs templis denuo comparuisse, in aedibus inquam sacris Deiparae virginis a Furscio, S. Vrsini, S. Petri, S. Hippolyti, S. Ostrilli, & sacratis alijs pluribus locis. Deserta igitur ecclesia Iesuitarum, ad alias festini conuolant ciues, sese prae multitudine conculcantes & premẽtes, maiori contentione, quam prius: praesertim ad illã Deiparae virginis a Furscio, aut rectius, Furni calidi(sic enim vocata ob insigne quoddam miraculum, circa infantem Christianum a Iudaeo in fornacem ardentem coniectum, & a Deipara virgine illaesum ibi seruatum.) vbi apparuit crux duplex, magna & admiranda, instar crucis, quae Christo ei suffixo supponitur; eiusdem lignei coloris, cuius & paruae; longa tres pedes; brachia autem transuersa tam superiora quam inferiora, ex vna parte semipedem, ex alia paulo productiora & longiora exi-

ſtunt,ita vt ſemipedis menſuram aliquantum excedant.Longior & rectior pars crucis, & brachia tranſuerſa lata ſunt ſeſquidigitum. Super angulos ſuperioris crucis ſertum eſt, ſeu corona ſpinea, inſtar eius quae hic proponitur.

Sed

Sed quod maiorem admirationem auxit, id fuit; crucē illam, quae in Deiparae virginis ſacra aede ſuper linteamen altaris Crucifixi apparuerat, quia locus erat anguſtus, & tam innumero populo recipiendo, qui confluebat ad eam videndam, non ſufficiebat, e ſitu illo leuatam, & muro ſuffixam prope feneſtram, quae lucem copioſam intra aedem immittebat, vt facilius & cōmodius ab vniuerſo populo ſpectari poſſet, euanuiſſe ſtatim ferme totam, & pauca veſtigia crucis relicta: ſed intra horam & ſemis priori loco reſtitutam, iterum in eamdem formam, integritatem, & colorem redijſſe, quibus prius fuerat viſa, multis qui adfuerunt, vtramque apparitionem oculatim contemplantibus. Haec narratio ex litteris diuerſorum collecta, opera Illuſtriſsimi Cardinalis Senonenſis, Archiepiſcopi Remenſis, Galliarum primatis, viri vt docti, ita religioſiſsimi, S.D.N. Gregorio XIIII. Pont.Max.porrecta, & mihi etiam ab Henrico Alberto I.V.doctore, eiuſdem Cardinalis familiari, communicata. Per aliorum etiam epiſtolas certiores reddimur, alias cruces apparuiſſe in mappis altaris apud S.Dionyſiū de Sarcere, tres in vno corporali apud S.Germanum Altiſiodorenſem, alias quidem ſimplices, alias vero duplices, ligni, ſiue ferri

rubigine confecti, colorem referentes: quae adeo quandoque firmiter & tenaciter inhaerebant, vt nulla arte ac diligentia elui, aut extergi possent.

Quale iudicium ferri posit de istis crucibus in Gallia conspectis. *Cap. XXVIII.*

SVNT in rebus quibusdam sua miracula, quae praeter solitum & consuetum naturae ordinem hominibus sese ostendunt: inter quae crux est, futurarum rerum non infida praenuncia. Saepe enim in illa descripta reperiuntur veluti diuina manu, quae non temere & casu esse, vel sera posteritas deprehendat: loquitur enim, quando homines tacent. De istis autem Galliae crucibus, quantum humanae coniecturae assequuntur, non possum nisi prospera, fausta, & laeta sperare. Confidendum namque est de diuina benignitate & clementia, quae non solet suos deserere, sed tēpore iniquioris calamitatis adesse: opem laturum sacri foederis socijs, qui pro eius obsequio, & auita religione tuenda, decertant. Fidelis namque est Deus, qui non patietur suos milites tentari & affligi supra id, quod possunt, sed faciet cum tentatione prouentum, vt posint diutius & con

stan-

ſtantius ſuſtinere. Si enim Deus praeuaricatores & deſertores fidei orthodoxae patienter tolerat, & non cōtinuo gladium ſuae iuſtitiae aduerſus eos exerit, & arcum ac ſagittas ſuae potentiae corripit, & de caelo, vt commeriti erant, tangit, ſed ſupplicium in aliud & aliud tempus differt, & regnare facit hypocritam propter peccata populi; cur ſuos fideles non magis eum protegere credamus, & tempus eis poſt tot erumnas concedere velle reſpirandi? Quis enim neſcit, quanta & qualia ſubierint Pariſienſes mala, quam longam & duram obſidionem, quae inter memorabiles & celebriores, quae in orbe vmquam contigerunt, perpetuae merito debeat memoriae mandari? quantam rerum omnium caritatem, & annonae penuriam, qualem famem, quot incurſiones & vaſtationes hoſtilis exercitus, qualem formidinem, ne ea vrbe, omni praeſenti auxilio deſtituta, & ad ſummam inopiam redacta, potiretur? Omnia tamen ſtrenue & ſpōte tolerarunt, ne detrimentum aliquod fidei Chriſtianae ſubeſſet: fortunas omnes, libertatem, vxores, liberos, & vitam ipſam exponentes, ne vera religio, falſa inducta, in illo regno aboleretur: martyrij imaginem quamdam veluti exhibentes, & fidei ſuae integritatem & teſtimonium poſteritati commēdantes.

Quod & aliae Galliae ciuitates sacro foedere sociatae, gloriose praestiterunt: ab hostiũ exercitu obsessae nõnullae; quaedã incursiones, insidias, & deuastationes hostiũ, & caedes etiam piorum ciuium passae, specimen virtutis & verae fidei dederunt; antesignanam & ducem Lutetiam imitatae, quae velut mater, magistra, princeps, & propugnaculum est totius Gallici regni. Cũ autem ea omni humana ope destituta videretur, & praeda hostium facta, continuo lumen caelitus illuxit, & velut Castores nauigantibus, adfuerũt duo exercitus, sacri foederis inquam, & Catholici Regis Hispaniarum Philippi; quorum conspectu & hostis territus ac fugatus, & tempestas sedata, amota fames, & tranquillitas subsequuta: & cũ Christus videbatur dormire, tunc primum dexteram porrexit, & bono animo esse iussit obsessos. Dissimulat namque Deus nõnumquam, & differt suis suppetias ferre, delectatus videre pugiles & athletas egregie decertantes, vt potiori illos praemio, victores, & triumphatores coronet. Post tot igitur plagas inflictas, tot labores, & aerumnas pro Christi nomine superatas, numquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Conuertet nunc demum flagellum suum in Pharaonitas, Amalechi-

tas, & Philistaeos huius temporis,& victoria certa sui potientur;& post noctem,dies; post tenebras, lux; post tempestatem,tranquillitas; post nubes & imbres, serenitas; post aestum,frigus; post nauigationem,securus portus; post luctum, hilaritas subsequentur; & post captiuitatem, libertas: exauditis Parisiensium precibus, qui pondus portarunt diei & aestus,& aliorum sibi foederatorũ populorũ, miserebitur Deus, & a iustitiae seueritate sinum eis clementiae aperiet; cum hae virtutes, ceu sorores geminae, se numquã seiungi amplexu mutuo patiantur. Licet enim Deus has cruces caelitus immiserit, non tamẽ quid significarẽt explicuit, nec est qui certo earũ euẽtum possit iudicare. Vult enim Deus admonitam, sed ambiguam esse mortalium mentem, & peculiaria quaeq. aeternae ipsius prouidentiae nos cuncta concredere: incõprehensibilia enim sunt iudicia eius,& inuestigabiles viae eius: coniecturas tamẽ nobis ipse permittit, & de praeteritis multis, nõnulla futura iudicare. Non sum propheta, neque filius prophetae: audeo tamen mihi de diuina clementia & liberalitate polliceri,cruces in Gallia ostensas, futuras esse laetas,felices,& Catholicis salutares, & hostibus sacri foederis funestas & luctuosas. Semper enim crux signum est vi-

ctoriae ijs, qui ſub cruce militāt, ſi caelo diuinitus immittatur; inimicis autē crucis, ſymbolū eſt iacturae, detrimenti, & cladis.

Coepit iam lux crucis, diuinitus in Gallia oſtenſae, ſe pādere, & ſolatium interim aliquod ſacro foederi, tādiu afflicto, exhibere, Henrici Lothoringij Ducis liberatione ſubſequuta, triennium ferme poſt eius captiuitatis initium, & Hērici parentis, & Aloyſij patrui Cardinalis Guiſianorū caedem Bleſis anno 1588. perpetratam. Qui cum in Turonēſis vrbis arce arctiſsima ſub cuſtodia captiuus teneretur ab Henrico Vendoſmēſi, & ab eo ſaepe tentatus, vt vel errores ſuos, vel ſaltem Catholicus exiſtēs ſuas partes ſequeretur, numquam blandicijs, precibus, aut promiſsis potuit eius animus emolliri, aut minis vllis deterreri, quo minus virtutes & religionem parentis & patrui conſtantiſsime ſequeretur, libertatem animi potiorem ducens, quam corporis, & ſpem omnem in Deum collocans, largitorem omnium bonorum. Diuino igitur inſtinctu actus, facinus excogitauit generoſo & excelſo eius animo dignum, libertatē etiam cū vitae periculo moliri: & fune clāculum parato, & familiaribus ſuis ad eam rem inſtructis, per eū e feneſtra arcis, quae ſola patebat, & ferreis non erat clatris impedita, ſe demiſit. Funis autem a

ſuis

ſuis familiaribus ſuſtentatus, ante viginti pedes, quam terram contingeret, eum deſeruit, ſiue quod breuior eſſet quam oportuiſſet; ſiue quod pueri, qui eum tenebant, metu tormentorum, qui in magna copia a militibus arcis explodebantur, perculſi, tandem remiſerint. Erat tunc dies XVIII. Kalendarum Septembrium, & exaltationis ſeu aſſumptionis Deiparae virginis Mariae, quo caelos triumphans aſcenderat: ad quem vſque, ceu ſibi & maioribus propitium, poenitentiae & Euchariſtiae ſacramentis munitus, recto conſilio fugam diſtulerat. Caſu illo nonnihil laeſus, vires cõtinuo reſumpſit, & curſu quam potuit velociori, non in flumẽ arci proximũ ſe proripuit, vbi tormentis facile potuiſſet diſcerpi; ſed muros circuiens ciuitatis, quando meridiano tempore omnes eius portae erant occluſae, ſuburbia penetrauit, non ſine periculo inſequentium: tandem equo a ruſtico, quem obuium habuit, per vim adempto, miraculoſe fluuium tranauit, qui continuo niuibus eliquatis ita intumuit, vt nullus cuique patuerit tranſitus. A ſuis, qui eum vltra amnem expectabãt, ſummo cum gaudio exceptus & lacrymis, in loca tuta ſe recepit: & tandem Aurelianum incolumis, vbi nunc agit, peruenit. Quis non videat, quantumuis ſtupidus, progreſſum & proceſ-

processum totius huius negotij, non tam humana industria, quam crucis & Deiparae virginis patrocinio & subsidio peculiari peractum, & miraculum intercessisse? Proinde crux, quae huius liberationis fuit indicium, futuros euentus alios feliciores etiam pollicetur: & maiora in dies & potiora ab ea speranda. Quod si aliquando cruces caelitus ostensae, pestes, terraemotus, & alia mala indicarunt, id factum aut haereticis principibus populos sibi subiectos pessimo eorum exemplo euertētibus; aut alia pariter prodigia visa, quae significationem crucis deflectere, & alio distrahere, annuente Deo, valuere. Et tūc etiam cruces forte significatrices fuere temperamenti & moderationis malorū, quae proxime imminebant: ne totam Deus iram effunderet, & in cūctos mortales desaeuiret. Itaque crux vniuersim, aut laetum aliquid, aut malorum temperiem, caelitus ostensa, significauit. In crucibus autem per Galliam ostēsis nullum triste prodigium comparuit, quod posset, laeta, quae portendunt, turbare: consequitur ergo, victoriam, crucis symbolo, & felicem rerum exitum portendi sacri foederis sectatoribns. Adde, quod in templo Deigenitricis Furni calidi, vbi crux illa ingētior apparuit, formam & figuram expressit illarū crucium, quas

olim milites in pectore gestarunt, qui terram sanctam expugnarunt, & de manibus barbarorum infidelium receperunt: & eamdem vniformem, supra vestes plerique milites sacri foederis, pietatis ergo, & antiquae expeditionis memores, collocarunt. Sicut ergo, virtute illius signi, cruce signati ingentes victorias de Christiani nominis hostibus retulerunt, & laetos egerunt triumphos; ita nunc idem victoriae signum comparuit, vt admoneret, in eo hostes, non aliter quam Constantiniano, superandos, & penitus fore delendos. Accedit, coronam, quae super crucis brachia est visa, victoriae etiam esse symbolum, & laeta nunciare, & in cruce prosperos euentus polliceri. Quod spinea sit, bellum significat quod antecedit victoriã. Quod autem ex vna parte contractiora & breuiora brachia ostendat, significare non obscure videtur, aliquam tandem regni imminutionem futuram, & non ita late, vt antea, fines eius propagandos. Ceterum videtur crux illa Catholicos consolari, & bono animo esse iubere, breui adfuturum diuinum subsidium, & ipsam interim pignus rei bene gerendae e caelo demissam, & constantes mirabili victoria & corona potituros. Memini me aliquando legisse, S. Euthymium, Patriarcham olim Constan-

Eustathi⁹ presby. in eius vita. Simeon Metaphrastes. Surius to. 2. die 6. Aprilis.

stan-

ſtantinopolitanum, vitae innocentia & sãctitate clariſsimum, ab Aetherio, conuenticulo malignorum fauente, illius ſedis inuaſore, cõtra ius & fas in exilium miſſum, eccleſiaq. ſua pulſum fuiſſe. Qui dum in inſulam, Princepo, dictam, die Sabbati, nocte profunda, vi tempeſtatis appuliſſet, quam primum illuxit, vidit crucem in pariete pictam, cum hoc elogio: Chriſtus nobiſcum eſt: ſtate. Qua quidem re vehementer laetus, gratias egit Deo, qui hanc ſibi conſolationem attuliſſet.

Nicephorus lib. 17 cap. 3. & libro 14. cap. 34. Cedrenus pag. 303.

Simile quippiam tradunt Nicephorus, & Cedrenus, Eccleſiaſticae hiſtoriae ſcriptores. Anno Domini DXXIX. Iuſtiniani Imper. II. Antiochiae, quae & Theopolis, id eſt Dei ciuitas, eſt appellata; die penultima Nouembris, terraemotus ingens, & grauiſsima tempeſtas oborta, totam ferme vrbem vaſtauit, adeo vt vniuerſi nudis pedibus ſupplicatum proceſſerint crebris eiulatibus. Cũ Deus religioſo & pio cuidã viro viſione & oraculo indicauit, vt pro foribus, vel liminaribus ſuperis domorũ, inſcriberent: Chriſtus nobiſcũ: ſtate. Quo facto, ira Dei reſedit, & terraemotus ceſſauit.

Non ſolum Euthymio, & Antiochenis haec ſalutaria verba, ſed vobis etiam Pariſienſibus & foedere iunctis ſocijs fiunt, & ijs ſua propria manu Deus ſubſcribit, &

genui-

genuino ſigno crucis chirographum munit; quo metum ſecludatis, & ſoluatis pectore curas. Hanc, ſi ſapitis, pro ſymbolo & amuleto in vexillis, ſignis militaribus, armis, & clypeis geſtare ſententiam deberetis, ſigno crucis coniunctam: vt proſpere vobis & ex animi ſententia omnia cedant, ſicut cuncti qui pietatem colimus, vobiſcũ optamus. Durate igitur, & voſmet rebus ſeruate ſecũdis. Noua res oblata, timorem lenijt. Hic primum ſperare ſalutem auſi, & afflictis melius confidere rebus, vt Ethnici poëtae verba in noſtrum inſtitutum commode transferamus. Habetis Deum propitium & fauentem, qui praeſto vobis in quacumque preſſura aderit. Habetis eius vicariam curam in terris agentem Gregorium XIIII. qui totus ſuppetijs vobis ferendis incumbit, & vt verus pater, & paſtor, ſolicitus eſt de vobis. Habetis Philippum Hiſpaniarum Regem Catholicũ protectorem & tutelarem voſtrum: habetis multos principes finitimos, qui pro vobis decertant. Habebitis praeterea legiones Angelorum, qui veſtra caſtra ſequentur. Non eſt igitur, cur formidetis, & pauore cõcutiamini. Si enim Deus pro vobis, quis contra vos? qui enim non eſt vobiſcum, contra Deum eſt; & qui non colligit vobiſcum, diſpergit. Negotium Dei agitis:

Virg. 2. Aeneid.

iura & leges sanctas eius ac inuiolatas tuemini, res communis & publica a vobis tractatur, quae tantũ intereſt Italiae & Hiſpaniae, quantum & Galliae: ſua enim cuique res agitur, paries cum proximus ardet. Seruate igitur Italiam & Hiſpaniam in Gallia, vt ambae hae prouinciae perpetuo pro tanto ſint vobis beneficio deuinctae, & obſequio obligatae. Salus enim harum trium ex religionis obſeruantia pendet; quia neglecta, omnia in praeceps ruunt, & diſsipantur monarchiae, imperia, regna; & quicquid ſub Sole eſt, firmum conſiſtere nequit, ſed continuae mutationi ſubiaceat neceſſe eſt. Religio namque Catholica Chriſtiana, quam a maioribus veluti haereditariam accepimus, a ſanctis patribus confirmata, vinculum eſt pacis, concordiae, vnionis; quam qui abiecerint, & alia falſa ſuffecta, deſeruerint, tenebras ſibi offundunt, Babylona conciliant, & ſemina perpetuae diſcordiae nutriunt. At de hac re hucuſque ſatis: ad alia multa, quae de cruce ſuperſunt dicenda, tranſeamus.

Quid ſignificarint cruces inter ſeſe concuſſæ. Cap. XXIX.

TEMPORE Phocae Imperatoris, qui coepit regnare anno Domini 595. cum

in

in oppidis quibusdam, quae Siceis erant finitima, supplicationes de more fierent, & cruces, quae gestari solent, horribili mirandoque spectaculo per se cōcuterentur, & commouerentur; interrogatus S. Theodorus Siceorum Archimandrita, quid sibi id vellet? respondit: Deum, o filij, precibus placate, quoniam magnae mundo imminent calamitates. Idem a Thoma Patriarcha Constantinopolitano, multis precibus exoratus, & abiuratus etiam, vix illi dedit responsum. Tandem dixit, eam crucium concussionem, multa Christiano populo grauia, molestaq. praenunciare: plurimos, inquam, a Christiana religione defecturos, barbararum gentiū incursiones, & magnam sanguinis effusionem, & ingens exitium, & in vniuerso orbe seditiones futuras, & sanctas ecclesias deserendas, & diuini cultus atque imperij interitum, & aduersarij aduentum appropinquare. Quae omnia, ita vt sanctus Theodorus praedixerat, euenerunt, imperante Phoca, qui a Cedreno in annalibus, vinosus, mulierosus, sanguinarius, rigidus, in dicendo ferox, a miseratione alienus, moribus feris, & haereticus describitur. Eo tempore, quo cruces sunt cōcussae, Hebraei, qui Antiochiae degebant, seditionem aduersus Christianos mouentes, interfecerunt Anastasium,

Georgius presbyter in S.Theodori vita. Simeon Metaphr. Surius tomo 2. 22.April. & tom. 3. 5. Maij.

Cedren. pag. 334.

magnum Patriarcham eius vrbis, pudendis eius in os ipsius etiam insertis, pariterque cum eo multos ciues trucidarunt: idq. factum anno Phocae VIII. qui fuit Christi 603. in praecedenti autem fuerant cruces concussae. Scribit idem Cedrenus, quemdā sanctum monachum ante Phocae caedem, cum Deo veluti disceptasse, & quaesiuisse, cur tam impium Christianis imposuisset Imperatorem? responsumque per vocem accepisse: Deteriorem alium inueniri potuisse nullum: sed hoc meruisse Constantinopolitanorū flagitia. Heraclius ob huius tyrannidem Imperium occupauit: & Phocam ignominiose solio deiectum, Imperatoria veste spoliatum, atraque indutum, manibus & pedibus primum, mox capite & pudendis trūcatum; quod reliquum fuit militibus tradidit, qui illud in foro Bouis combusserunt.

Cedrenus pag. 334.

Sunt, qui dicāt, in mutatione Gallici regni de Merouingis ad Carlouingos, & de Carlouingis ad Capetingos, cruces caelitus visas in Gallia, pisces, & coronas: verū hoc nullo fundamento, aut auctore, quod hucusque sciam, comprobatur, & ideo ab illis describēdis abstinui. Nunc reliqua de cruce prosequamur. Tractaturi sumus post hac de materia crucis, de mensura, de tempore, & caussa quare fuit occulta, de

eius-

eiusdem inuentione, exaltatione, vsu, & rebus tandem eius admirandis: & ita finem huic libro seu tractatui imponemus.

Quae fuerit materia Crucis. Cap. XXX.

QVAE fuerit materies, ex qua Crux Christi fuit confecta, in qua pependit, & suffixa est nostra salus, certo non constat; sed coniecturis non leuibus ducti, inuestigari eã, & explicari posse speramus. Fuit Gottefridus Viterbiensis, sacris Imperatorum scrinijs praefectus, qui referat somnia quaedam: Hiontum Noë filium, a patre edoctum, amoenitatem & delitias paradisi concupijsse illum videre, a Deoq. per ecstasim mentis illuc translatum, compotem factum sui desiderij: in regressu autem tria germina plantarum nobiliorum legisse, abietis, palmae, atque cupressi; quae diuersis locis plantata, in vnam se miraculo contraxerunt, & ex tribus vna coaluit, naturam & vires singularum referens; hocque arborum postea genus copiosũ in saltu Libani prouenisse, quibus vsus Salomon in construendo templo Domini, ac ex ijsdem Crucem paratã & confectam Ierosolymis, in qua Christus pateretur. Sed quis nõ videat haec fabulis esse proxima, & narrationes somniorum;

Gottefridus Viterbienses chronicorũ par. 14.

& Noë non habuiſſe filium, qui Hiontus diceretur, & nobiliores alias plãtas ac rariores potuiſse in paradiſo legere, quae non eſsent adeo vulgares, & toti orbi communes? Quare figmentis his reiectis, veritatẽ ex ſubiectis venari ſtudeamus. Crux Chriſti, quantum conſequi poſsum, & firmis rationibus, & veriſimilibus argumentis deducere, non ex alia materia, quam querna fuit confecta; cum copia, color, durities, firmitas, & integritas, & alia his adiuncta, & conſequentia, quae hodie in ſanctiſsimi ligni Crucis particulis viſuntur, cum quercu exactiſsime cõueniant. Quod & ante nos ſenſit Ioannes Goropius Becanus lib. 5. Gallicorum. In Iudaea profecto nullum lignũ iſto cõmunius, nullum alere tellurẽ illam copioſius, diuerſa ſacrarum litterarum teſtimonia demonſtrant. Quin etiam id obſeruare licet, valles quaſdam a quercu nomen concepiſſe, eo quod in huiuſmodi locis quercus quondam luxuriarent; vt vallis Mambre, vbi quercus fuit Ogygis, iuxta quam Noë & Abraham in Hebrone habitarunt. Querceta item iuxta Ieruſalem frequentia, & inter alia Bethel, quercum fletus nobiliſsimã habebat. Quid commemorem Samariae montem, Baſam nomine, quercetis celeberrimum? Nunc etiam ea regio nulla planta magis abun-

dat,

dat, quam quercu, siue ab Ioppe maritima vrbe pergas Ierosolymam, siue ad radices montis Sion prope eamdem, siue ab ipsa ad Galilaeam, siue Samariam vlterius progrediaris. Quo fit, vt quercus per omnem Iudaeam, Galilaeam, & Samariam, sicut extitit olim, ita & nunc sit copiosissima, cedrus in saltu Libani, castanea vbique frequens, pinus rara, terebynthus & sycomorus rarissimae. Ex quercu igitur verisimilius est carnifices crucem parasse, & a lignarijs vilius cęteris emisse. Ex qua enim materie communiore, & emptu viliori, crux Christi, quam ex querna parari potuisset? Nec credibile est, carnifices, cedrina, cupresinave ligna, quorum penuria & caritas Ierosolymis erat, & non nisi in ditiorum vsus veniebant, voluisse nimia fisci liberalitate comparare, praesertim in tanta temporis angustia, quanta intercessit inter Pilati praesidis sententiam, & productionem Christi ad crucifixionem. Nisi forte artifices in promptu haberent cruces confectas, pro ijs, qui frequenter eo supplicij genere afficiebantur. Nulla igitur materia adeo praesto esse potuisset, nulla promptior, & consuetior, nulla minori vendibilis, ex qua Christi crux compingeretur. Ad crucifigendos praeterea homines, materia opus erat, quae clauos firmis-

ſimo nexu teneret. At hoc nulla arbor melius, quam quernum robur, praeſtat: eſt enim firmiſsimum, ac ſolidiſsimum ex ea lignum. In terra nihil firmius, in mari nihil perennius. Ad omnes ferme vſus adhibita, ceteras cunctas excedit. Ad pondera ferẽda, eius materia aptior, ad fabricas aedium ſolidior, ad ſtructuram fundãdarum nauiũ excellentior; ad ignes alendos, omnium citra controuerſiam praeſtantiſsima. Tyrios, quercus de Baſam dolaſſe in
Ezechiel. 27. remos nauium, Ezechiel profitetur: & A-
Amos 2. mos Amorrhaeum, fortem, quaſi quercum vocat, quod nullum lignum robuſtius ac fortius eo agnouerit. Crucem, Plutarchus in vita Coriolani, eam currus partem definit, cui temo innititur, quam firmiſsimã robuſtiſsimamq. eſſe oportet. Qua de re colligere licet, e quercu ea fieri ſolere, quae vt firmiſsima eſſent, & tenaciſsima, vſus poſtulabat. Italis certe, Hiſpanis, Gallis, ac Germanis hactenus ad hanc currus partem robur deligitur quernum, vbi eius copia datur: non enim vbique ea materia ſuppetit: alias vecordis eſſet hominis, deterius lignũ praeferre meliori. Hinc Plinius quercus robuſtae materiae lau-
Mat. 26. dem ſuper omnes tribuit. Accedit, quod
Marc. 15. crux Chriſti grauiſsima geſtatu euaſerit,
Lucae 23. oportueritque eam, quam ipſe ob ingens

pon-

pondus portare nequiuerit, a conductitio Simone Cyrenaeo, homine rustico, & viribus pollente, in destinatum Caluariae locum vehi. Consequitur ergo, grauissima illam ex materia confectam, nullaque magis, quã querna, quae nostratium arborũ ligna vincit põdere omnia. Color praeter ea ligni quercini cum colore Crucis adeo consentit, vt nullũ discrimen inter vtrumque deprehendatur: contuli namque quercini ligni fragmenta cum particulis sanctissimae Crucis, quae tam in Basilica S. Crucis Romae, quam alibi locorum asseruantur, deprehendique nõ esse aut aquam aquae, aut ouum ouo similiora, quam ea inter sese sint. Sed, quod praecipuum est, nullum lignum quercino diuturnius, nullũ, quod sciatur, inter nostratia viuacius, adeo vt quercum vnam duo mille quingẽtos annos superasse compertum sit: quod & mox docebimus. Certum est, quernum robur, sub terrã defossum, in ebani tum duritiẽ, tum colorẽ trãsire, nec vllo vmquam tempore corrumpi, aut sub aquis vitiari. Hinc quercus vitae, vel liberationis a morte symbolum habetur, quod viuacissima ceterarum arborum ea sit. Hinc in Septentrionali plaga, Herciniae siluae roborum vastitas, intacta aeuis, & congenita mundo, a Plinio censetur. Vnde Graecis δρῦς, & Latinis

Plin. lib. 16. cap. 2.

Latinis tam quercus & ilex, quam robur etiam dicta, tum quod genus arboris graue ac durum sit, tum adeo quod in ingentem euadat altitudinem. Quercus illa in Mambre ab Abrahamo, vsque ad Constantium Imperatorem, Constantini Maximi filium, culta perdurauit, & in Abrahami tabernaculi loco nundinae celebri mercatu quotannis habebantur; vt B. Hieronymus refert, & Isidorus. Quo fit, vt annos vixerit 2260. qui ab Abrahamo ad Constantij Imperium fluxerunt: cum antequam ab Abrahamo coleretur, Ogygis etiam; hoc est Noë, qui in Hebrone aliquando habitauit, possessione teneretur. Vt annosissima haec quercus 2500. vitae annos excesserit, nullo, quod homines norint, exemplo, canescens vtique seculis innumerabilibus, multo certe vetustior, quam Mariana illa, quam Cicero dixit duraturam tamdiu, quamdiu Latinae loquerentur litterae. Cum autem sanctae Crucis membra, & particulae multae per totum orbem Christianum integrae & illaesae, & citra vllam cariem & corruptionem vsque hodie perseuerent; credendum ex querno ligno constare. Nullum namque lignum, citra miraculum, tot seculis incorruptum perdurasset, summaque praeditum esset duritia, praeter istud, quod vix nescit vllo

Hierony. 9. in Gen. & lib. 3. in Zachar. cap. 11. Isido. lib. Orig. 17. cap. 7.

Cicer. ad Attic. lib. 13.

tem-

tempore aut mori, aut deficere: cum cetera ligna teredinem & senium sentiant, tempusque illa absumat. Nulla praeterea, quercu, religiosa magis arbor, sacratiorque habetur, subter quam tot sunt celebrata a Deo ipso & angelis eius mysteria. Subter illam namque, quae in loco Mambre erat sata, foedus cum Abraham pepigit Deus vniuerso generi humano salutare, circũcisio indicta, promissiones diuinae sobolis factae, Isaac ipsi & sacrae cõiugi annũciatus, Dominus peregrini habitu visus, angeli hospitio excepti: vt omnium ferme arcanorum glandifera haec quercus conscia, testis, & veluti a secretis extiterit. Subter aliam quercum in Sichem Iacob Patriarcha idola cum suis inauribus, a familiaribus suis sublata, effodit. Sub eadẽ, Iosue imperator post Mosem Israëlitarum, foedus inter Deum & populum Hebraeorum denuo innouauit, ab illa ingrata gente iamiam abolitum, & antiquatum: vt ipse esset suus Deus solus, & illi suus peculiaris populus, vt illi hic vitae suppeteret necessaria, & post mortem vitam largiretur aeternam: in cuius rei testimonium saxum ingens subter quercum recondidit. Ab eo namque tempore, quo Iacob illic simulacra terra obruerat, locus hic sacer esse coepit. Falsi namque dij & insana simulacra

Gen. 17. 18. 35.

Gen. 35.

Iosue 24.

hic alta ſub humo fuere depreſſa, & perpetuis tenebris condemnata: ſicut pater idolorum ſub cruce perpetuis tenebris eſt ſepultus. Atque idcirco Ioſue voluit in eadem quercu extare, foederis, quo Iudaei idola abiurarant, monumẽtum, vt rurſum recordarentur, quondam a Patriarcha Iacob, hic omnem idolomaniae apparatum defoſſum, obrutumq. fuiſſe, & ſe numquam ad idolorum cultum deſcenſuros ſolemni ritu iuraſſe. Quercus igitur ſymbolũ fuit, quo admonebãtur Hebraei ſtare Dei promiſsis, & omnem eorum vitam conſtare in abiurandis & deteſtandis idolis, diuinoque
Gen.12. ſe cultui & obſequijs mancipandis. Et foedus, quo firmius maneret bono omine, initum fuit ſub quercu, ſub qua multis antea aetatibus promiſsionẽ acceperat generis ſui, in ſemine benedicto, omniũq. gentium conſecrationem. Quercus igitur veteris legis ſignum fuit, & ſymbolũ crucis Chriſti, Ambroſio & Auguſtino atteſtantibus,
Ambroſ. prologo de Spiritu ſancto. Auguſt. in Iudic. q.30. Iudic.6. Gen.35.
tam quae fuit in Mambre, quã quae in Sichem, ab Abraham, Iacob, & Ioſue celebrata; tum etiam ſub qua Angelus Gedeoni apparuit; & illa itidem ad radices Bethel, ſub qua Debora nutrix Rebeccae fuit ſepulta; quam Synagogam adumbraſſe, ſub cruce Chriſti ſepeliendam, ijdem fatentur. Super quercum etiam crux primo Arago-

num Regi apparuit, vt ante diximus. Nec conturbet quemquam, quod subter terebynthum Iacob legatur idola defodisse: pro quercu enim terebynthus scribitur: cum tamen ex scriptura sacra cōstet, eamdem prorsum hanc cum Sichemica fuisse, sub qua Iosue foedus percussit, & Iacob idola defodit; & vbiq. Elah, id est quercus, in Hebraico exēplari habeatur. Sed haec, quae hucusque in mediū produximus, coniecturarum fines non excedunt: habemus autē firmiorem propheticum sermonem, Esaiae inquam vaticinium, quod litem hāc dirimat, mirabile illud quidē, & quod nostram sententiā clarissime exprimat, quercum fuisse lignum, in quo Christus pependit: de populis Hebraeorum & gentium in haec verba loquens: Longe faciet Dominus homines: & multiplicabitur, quae derelicta fuerat in medio terrae, & adhuc in ea decimatio, & conuertetur; & erit in ostensionem, sicut terebynthus & quercus, quae expandit ramos suos. semen sanctum erit, quod steterit in ea. Praedicit namque hic Esaias, partem populi Iudaici indurandam, partemque diuino lumine illustrandam; vastandos Iudaeos a Romanis, atque decimandos, reliquias tamen eorum seruandas per crucem quernam, semen benedictum, & totius humani generis salutem. Esaiae 6.

Certe

Certe est locus insignis, & animaduersione dignissimus, ad ligni Crucis certam materiam astruendam. Et iam non coniecturis & argumentis, sed veritate & certitudine rem ita esse definiri forte posset, & illud Virgilianum possemus canere, veluti vaticiniũ quoddam a poëta mysterium ignorante praedictum.

Virg. Ecloga 4. *Et durae quercus sudabunt roscida mella.*

Solet enim nectareus & caelestis ille ros in quercum praecipue & robur influere, sicut Christi diuinus sanguis in crucem.

Quod si diuersitas materiae admitteretur in Cruce, erecta trabs citra dubiũ quernea statuenda esset, trãsuersaria ex alio ligno asignãda; ita vt solida Crux duobus tantum contineretur generibus. Nam index, seu titulus, a Pilato adfixus, Crucis pars neutiquam fuit, & alia ex materia cõfectus dignoscitur, quae cariem & vetustatem sensit: quamquam non citra miraculum ad nõstram vsque aetatem seruatum censuerim, cũ materies pinea videatur. Si aliqua tamen materies cum querna societatem deberet inire, oliuae ea esset, cum qua quercus odium gerit adeo implacabile, vt iuxta se satam extinguat. At quercus, quod asperis, spinosis, seu aculeatis frondibus sit, seueritatis, duritatis, & acerbitatis insigne habetur, sicut e contrario olea, pacis,

cis, manſuetudinis, ac lenitatis indicium: Quare recte excogitari poſſet, quernos ramos, frondes, & fructus, cũ oleaginis complicare: cum iracundia, ſummaque ſeueritas, ſumma cum humanitate & clementia coniunctae ſignificantur: & aſperitas ad lenitatem benignitatemque inflexerit, & a priſca illa rigiditate fuerit alicubi tẽperatum. Diſcors igitur vtriuſque ſymbolum, in concors aliquod, foedere inito, poſſet iſto modo copulari. Sicut enim corona ciuica ex quercu nulli magis quadrat, quam Chriſto, qui non vnum & alterum, ſed cunctos Romanos ciues, immo totius orbis gentes, ab interitu ſua nece in ligno querno ſeruauit; ita nec ſertum ex quernis, & oleaginis frondibus & fructibus concinnatum, appoſitius quemquam decet, ac Chriſtum, qui ſeueritatem veterum temporum ſanguine fuſo noua gratia mitigauit; & quae procul aberant, prope conſtituit: inimicitias aeterni Patris cum hominibus, populi Hebraeorum cum Gentili componens; totque modis diſcordes, in vnum foedus contraxit: duritatemque acerbam multis humanitatis condimentis mitigauit, & ad hilariorem ſtatum conditionemque traduxit. Sicut igitur Chriſtum ſalutis noſtrae auctorem ſpinea corona in cruce ornauit, ita reſurgentem, & in caelos conſcenden-

ſcendentem, tam ciuica, quam quernum & oliuaceum permiſtim ſertum, eius diuina tempora debuiſſent cingere, redimere, & exornare. Vt quercus videatur iam continuiſſe ſpinas, oliua in copioſius & vberius miſericordiae oleum ſe totam effundere, quercuſque amicitiam non vt olim detrectare. Haec diffuſius aliquanto tractui, quia non potui me Crucis cōtinere materia, quae velut impetu quodam in ſui affectum pertraxit.

De menſura Crucis Chriſti. Cap. XXXI.

Brocard. Chriſtianus Adrichom. Antiquae traditiones.

EX antiquis traditionibus & monumentis conſtat, & a tempore Helenae Auguſtae, quae crucem inuenit, obſeruatū, Crucis erectam trabem quindecim pedum fuiſſe, tranſuerſarium autem lignum octo pedes patuiſſe; cruceſque latronum eiuſdē prorſus fuiſſe magnitudinis, materiae, formae, & figurae. Quod fuit in cauſſa, vt Helena inuentas omnes tres, citra miraculum diſtinguere nequiuiſſet, quae Chriſti, quae latronum exiſterent.

Quantum temporis Crux Chriſti delituerit. Cap. XXXII.

ANNO natiuitatis Chriſti XXXIII. nondum expleto, ſed per tres menſes, &

& dies decem tantum inchoato, quartadecima Luna, quae incidit in feriam sextam, III. Aprilis, Christo de Cruce deposito, interim dum corpus aromatibus cōdiretur, & linteaminibus ritu Iudaico tegeretur, sepulturae tradēdum, carnifices in vallem monti Golgotheo subiectā cruces praecipitant Christi & latronū cum illo concrucifixorum, terra tantisper obruunt; ne ligna cruore madentia, & supplicij damnatorum memoria horrorem incuterent, & festiuitatē Paschalem simili spectaculo violarent. Super quae egestis ac exoneratis ciuitatis sordibus, vallis tādem tota fuit oppleta: atque hac ratione triumphale illud Crucis lignū, sub magno sordium aceruo, CCXCVI. annos alte sepultum iacuit, ac mensem vnum. XX. namque Constantini imperij anno, Helena Augusta, pij Imperatoris pia mater, in somnis oraculo admonita, reque cum filio communicata, Ierosolymam petijt, ad illa sancta loca inuisenda, quae Christi fuerant praesentia consecrata, & preces efundendas pro filij & nepotum incolumitate, ac Imperii felicitate, quod administrabāt; & ad inuestigandā Christi crucē & sepulcrū, quae terrae defossa latitabant. Non longi itineris fastidiū & labor, non senectutis molestia, ab eā profectione suscipienda illam auocarunt.

Eusebius in vita Cōstantini lib. 3. cap. 42. 43. 44. 45.

S. Hierony. tom. 1. epist. 13. ad Paulinū. & tom. 3. in loc. Act. Apostol. littera H.

Ambros. tom. 3. in oratione funebri Theodosij Imp.

Ruffinus in Euseb. hist. Eccl. lib. 10. c. 7. & 8.

Socr. lib. 1. hist. Eccl. cap. 13.

Cedrenus in Annal. pag. 234. 243. Theodor. lib. 1. cap. 18.

carunt: erat enim tunc prope octuagenaria. Sed veluti adolescentula, & virili robore praedita & animo, iter illud adorta, feliciter confecit. Erat tunc annus Christi nati CCCXXIX. & sequenti Constantinopolim ad filium est reuersa, qui fuit XXI. Imperij eius & Christi CCCXXX. Olim quidem viri, impij & scelerati, & istorum subsidio & ministerio vniuersum daemonum genus omni studio incubuit, vt illa diuinae immortalitatis monumenta, Crux, & sepulcrum, tenebris, & obliuione, & caedibus hominum abolerentur; terra extrinsecus etiam aduecta, quo altius obruerentur. Diuino tamen consilio & prouidentia factum, vt Crucis & Dominici sepulcri thesauri, tempore, quo in Christianos & Crucem Iudaei & Gétiles adeo saeuiebãt, reconditi & occulti fuissent, ne ab ipsis furentibus sepulcrum dirueretur, & Crux aut imminueretur, aut exureretur, quod in ipsa superstite passio Christi coleretur a fidelibus. Cum autem pax fuit reddita Ecclesiae, thesauri detecti, sanctum sepulcrũ patuit, Crux denuo emicuit; & quae diutius delituerant, rursum sub aspectũ mortalium venerunt. In crucifixionis namque loco Veneris statuam ac fanum dedicarant; sicut in sepulcri, Iouis; & in Bethleem ad praesepe Saluatoris, simulacrum,

Sozomenus histo. Eccle. lib. 2. cap. 1. & 25.

Niceph. lib. 8. hist. Eccl. cap. 28. 29. 30. & 50.

Petrus de Natalibus in Catal. sanctorũ. lib. 4. cap. 117.

delu-

delubrum, & lucum Adonidis, impudici Veneris amasij, collocarant, vt fideles Christum ijs locis adoraturi, ea potius simulacra colere & adorare viderentur. Ceterum non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum, qui passionis suae trophaea in manibus persidorum seruauit illaesa, quae Christiani ob diuersas persequutiones aegre custodire possent, tanto maiori gloria & honore a pijs exaltanda, quanto maiori ignominia ab inimicis & impijs hominibus fuerant olim affecta: & vbi detestabiles victimas, super impuras aras, & omni nequitiae labe pollutas, immolauerant, ibi Constantinus verum Dei cultum restitueret, Deo adiutore inuocato, vrgente eam religionis operam Helena Augusta, sancta femina, sancti Imperatoris procreatrice, & institutrice. Qui communi consensu, diuino spiritu afflati, illam terrae portionem, hostium scelere contaminatam, perpurgari in primis iusserunt; & aedificia falso cultui consecrata, vna cum statuis & daemonibus, disturbari, dirui, & ad solū prosterni praeceperunt. Et materia eorum quae erant deiecta, siue lapidea illa esset, siue lignea, & terra ipsa ad ingentem altitudinem defossa, vt impura daemonum contagione infecta, extra loci fines, quam longissime ex-

Brocard. itin. 6.

Salniacus tom. 7. cap. 3, 4. 5. 6. 7. & tom. 8. c. 3.

por-

portari voluerunt. Sordibus igitur solo egestis, praeclarissima illa Crux, cum alijs duabus latronum, & titulo Crucis Hebraice, Graece, & Latine a Pilato praeside scripto, III. die Maij, anno Christi labente CCCXXIX. a tempore Crucis sepultae CCXCVI. comparuere, maximo cum gaudio Helenae Augustae, & fidelium, qui tunc magno numero conuenerant. Ambiguam tamen & anxiam mentem reddidit Helenae, crucium paritas, & vniformitas, qua argumento humano vera crux Christi ab illegitimis latronum distingui nequibat. Sed diuino numine inspirata Regina, Macario Ierosolymorum Episcopo etiam suggerente, rem omnem diuino consilio & prouidentiae committunt: & miraculo res indicata. Effusis namque ad Deũ precibus, feminae indigenae, honesto loco natae, iã moribundae, omnique ope & spe vitae destitutae, cruces latronum adhibentur, quae nihil profecerunt; vt autẽ vera crux Christi admota; continuo a portis mortis reuocata, incolumis surrexit. Idem praestitit sacrosanctum illud lignum, super mortuo impositum, qui mox eius contactu reuixit, vt testãtur S. Paulinus Episcopus Nolanus, aetate Augustini florens, Sulpitius Seuerus, & Sozomenus, & Nicephorus, & Paulus Diaconus. Compos igitur voti facta

Sozomenus histo. Eccl. lib. 2. cap. 1. S. Paulinus episto. 11. ad Seuerũ Sulpitiũ. Paulus Diaconus lib. 11.

Bea-

B. Helena, maximā partem Crucis, argētea theca inclusam, Macario asseruandam concredidit, opportuno loco & tēpore, vt decebat, collocādā, in memoriam posterorū templo illo, omnium quae erāt in orbe, augustissimo & celeberrimo, LXXIII. marmoreis columnis ingentibus suffulto, marmoribus varicoloribus, aureis & argenteis ornamentis decorato, a Constantino filio denuo magnis sumptibus, & regia liberalitate constructo, ad excipiendum & continendum sanctum sepulcrum Christi, & locū crucifixionis eius in mōte Golgothaeo, quod Ierosolymam nouā nuncupauit. Partem alterā Crucis eadē Helena Augusta ad filium Cōstantinopolim misit, simul & coronam spineam, & clauos intra sepulcrum Christi repertos. Portionem etiam aliam cum titulo ipsius Crucis, Romam ad basilicam S. Crucis a filio in atrio seu palatio Sessoriano conditam, cum aliquot spinis coronae Domini, & plerisque alijs instrumentis passionis eius, trāsportandam curauit, & quae prius S. Crucis, deinceps ad imitationem magni templi Caluariae, in Ierusalē appellari coepta est. Multas praeterea naues, terra onustas, ex agro Aceldema, siue sanguinis, illuc trāsmisit: quam ad coemiterium, quod hodie ideo Campum sanctum vocant, e regione basilicae Vati-

Niceph. hist. lib. 8. cap. 29. Sulpitius Seuerus hist. lib. 2.

canae exonerarunt: & multo plures, quae vndique ex locis ſanctioribus collectam terram tranſueherēt,& per baſilicas alias, templa, & coemiteria celebriora Vrbis,ij quibus cura data fuit,ex praeſcripto ipſius Auguſtae diſtribuerent. Ita Roma ſanctitatis cognomen meruit, vt alma Vrbs diceretur, non ſolum quia ſedes eſt vicarij Chriſti, materq. & caput ac magiſtra omnium Eccleſiarum, & ſanguine tot martyrum intincta, corporibusque tot ſanctorum veluti gemmis pretioſiſsimis ornata, ſed quod terra ſancta, ex ſacratioribus locis congregata,ſit in eam comportata, quā Chriſtus Deus,& B.virgo eius mater,Apoſtoli & diſcipuli,ſua praeſentia illuſtrarūt, & pedibus calcauerunt. ſed de his hucuſque ſatis.

Quid tandem actum eſt de praecipuis partibus ligni S.Crucis. Cap. XXXIII.

MAGNA illa pars Crucis,quae Conſtantino Maximo Imp.obtigit, dono ſuae pijſsimae matris,ſummo cum gaudio ab ipſo excepta. Fide autem, qua erat praeditus amantiſsimus Dei Imperator, concepit, & ſecum ipſe reputauit, ciuitatem quae pretioſo illo ligno frueretur, & in ſuo theſauro ſacro cōtineret,ſaluā & felicem ſemper futurā:eā igitur ſtatuae ſuae incluſit, & ſuper columna collocauit porphy-

Niceph. lib.7. hiſt. cap.49.

phyretica, quam ipse magnis sumptibus erexerat, in eo, quod dicitur Constantini, foro: vt ita ab iniurijs imbrium libera, & a sectione & partitione esset immunis, & integra & intacta isto modo seruaretur. Aducta autem fuerat ea columna porphyretica Roma Constantinopolim, valde maxima; & statua ipsius aerea suprapo-sita, elegantissima erat; quae dextra manu globum aureum continebat, cui veneranda crux erat infixa, cum hac inscriptione subiecta: Tibi Christe, Deus, vrbem hanc commendo. Sub basi duodecim cophinos, & septem sportas, nec non reliquias septem panum, quibus Christus benedictione sua consecratis, multitudinem hominum pauit; praetetea dolabram Noë, qua ille arcam diluuio imminente construxit, Imperator manibus ipse suis, sigillo suo obsignata, reposuit. Statua item eiusdem aerea extabat Constantinopoli, quae orbem dextra teneret, cum crucis simulacro infixo, quod symbolum erat, orbem maris & terrae per crucis virtutem deuictum & subiectum fore. Quod & succedentes postea Imperatores & Reges, pro signo Imperij, beneficio Crucis parti, perpetuo vsurparunt. Hanc statuam, vetustate imminutam & deformatam, Emanuel Palaeologus instaurauit. Ceterum portio

Niceph. in dedicatione operis historici.

illa Crucis, quam Helena Augusta ad basilicam S.Crucis Romam misit, secta in multas partes, vt ecclesijs intra & extra Vrbem & Episcopis & principibus viris particulae donarentur: tres nũc solum portiones eius supersunt, quae trium digitorũ humanae manus vix aequãt magnitudinem; in sacratiore illius tẽpli parte reconditae cũ aliquot spinis coronae Christi, & clauo vno crucifixionis, & cum dimidiato titulo Crucis Hebraice, Graece, & Latine, iubente Pilato, conscripto: nam altera medietas sub altari recondita fuit, quae in sacello S. Helenae nunc religiosius extare creditur.

Maxima & praecipua portio Crucis, quae Macario Ierosolymorum Episcopo ab Helena Augusta, theca argentea clausa, consignata fuit, vt sacratiori templi nouae Ierusalem loco, simulatque dedicatum & consecratum fuisset, reponeretur: inuitatis Constantinus Imperator cunctis Patribus qui ad Synodum Tyro conuenerant, vt quamprimum Ierosolymam pergerent, & templum illud a se denuo constructum, super Golgothaeum montem & sepulcrum Christi, solemni ritu consecrarent: sicut & fecerunt die XIIII. Septembris, collocata solemniter Cruce in sanctiore eius basilicae loco, & constituto vt dies ille esset anniuersarius & perpetua

reli-

religione recolendus, in memoriam exaltationis Crucis, quae de sordido ad gloriosum fuerat locum translata. Hic dies deinceps celebris, & peculiari cultu religiose seruatus ab Ecclesia Graecorum: populoq. crux ostendebatur statis anni diebus, ab Episcopo, praesertim Paschatis & exaltationis festiuitate, & octiduo sequenti, confluente ad hoc tam pium & religiosum spectaculum infinita hominũ vtriusque sexus & cõditionis multitudine, adoratura illud Christi victoriae signum cultu latriae, qui debetur soli Deo, & rebus quae suo pretioso sanguine cruentae aliquando fuere. Testatur autem Paulinus Nolanus Episcopus stupendum plane ac perenne miraculum de ligno sanctae Crucis toti orbi notißimum. Nam cum vndique, ex remotißimis etiam regionibus, Ierosolymam religionis ergo Christiani confluere consueuissent, acciperentque de ligno sanctae Crucis particulam; illud, diuina quadam virtute operante, nullam sentiebat ex diminutione & diuisione iacturam. S. Cyrillus etiam affirmat, totum terrarum orbem ligno sanctae Crucis, Ierosolymis accepto, esse locupletatum. Quo profecto fieret, vt si oẽs particulae, quae ex hoc ligno sanctae Crucis aliquãdo excisae & decerptae fuerunt, in vnum coalescerent, maio-

S. Paulin. epist. 11. ad Seuerũ Sulpitiũ.

S. Cyrillus Catechesi 10.

rẽ multo crucem, quam olim, essent forma
tnrae; operante & augente diuina clementia pretiosum illud lignũ, in fidelium multorum solatium, & vt votis piorum & affe-
ctui illorum sancto posset respõderi, & hoc miraculo satisfieri. Perstitit sanctissimum Crucis lignum Ierosolymis in templo nouae Ierusalem a Constantino fundato, loco quo prius fuit repositum, annos CCXL. qui fuit Heraclij V. iuxta supputationem Cedreni. Eo namque Persae, Iordane occupato, Palaestinam & vrbem sanctam vi expugnarunt, & in ciuitate Ierosolymorum per Iudaeos interfecerunt ad XC. (vt fertur) hominum millia. Iudaei namque, pro facultatibus suis quisque, Christianos a Persis emptos necauerunt. Zacharias tunc Patriarcha Ierosolymitanus, & veneranda Crucis ligna, cum ingenti praeda, ac captiuorum numero, in Persidem sunt abducta, anno Christi 613. sub Pontificatum Bonifacij Papae IV. Cum autem Heraclius a Chosroe Persarum Rege saepe pacem sub honestis conditionibus impetrare tentasset, saepe repulsam a barbaro passus, multisque fraudibus circumuentus; diuino potius subsidio & ope confisus, quam viribus & potentia humana, quibus sciebat Chosroe longe inferiorem esse, stipendiarias & auxiliares copias cõtrahit, & iustum exer-
citum

citum ſtrenuo milite conſcribit, ac profectionem in Perſas ſuſcepit. Sexennio integro id bellum dilatum, in quo Heraclius ſaepe proelio commiſſo victor ſemper euaſit, caeſis & fugatis hoſtibus, ſtrenui & praeſtantiſsimi ducis obiēs munus. Siroēs autem Choſroēs filius natu maximus, quod ſe praeterito, Merdaſam iuniorē, regni ſucceſſorem pater declaraſſet, exitiū parentis coepit moliri, in carceremq. eū conijcit & vincula, fame enecat, Satrapae quoque acciti in faciem Choſroēs oēs conſpuerunt, ſagittis demum trāsfigendum dedit, Merdaſam & filios eius corā occidit reliquos, & Perſarum omniū conſenſu Rex acclamatus. Pacem dein cum Heraclio perpetuam componit, anno eius Imperij XVIII. & XIX. ſequenti Conſtantinopoli Ieroſolymam profectus, aduehens ſecum, venerabilia ac viuifica Crucis ligna, quae a Siroē pacis cōditione redemerat, ab exilio & captiuitate XIII. annorum vindicata, ſuo loco votis Deo perſolutis reſtituit, cū Patriarcha eius ſedis Zacharia. Omnes porro Habraeos ea vrbe exegit, edicto cauēs, ne iis intra tertium milliare accedere liceret. Poſt longam autem peregrinationem, & moram inter hoſtes, poſtliminio ad proprias ſedes reuerſa Crux fuit, anno Dom. DCXXVII. ſub initium veris, & Pontifi-

Cedrenus in Annal. pag. 334. & 345.

catus Honorij primi Papae anno VI. cum Heraclius exorsus Imperium fuerit anno DCIX. Graeci namque 14. Septembris ante Heraclij tempora exaltationẽ S. Crucis celebrabãt, quae illum in diem incidit. Nam illa Heracliana sub initium veris (vt diximus) facta est. Et a Latinis Cõstantiniana celebrari etiam solita ipsomet die, tanta deinde ab Heraclio parta victoria, auctior deinde reddita, ex eiusque rei memoria illustrior habita; & gemina exaltatio eodem tempore, quo & prior, culta. Sed nouem post annis, Christi DCXXXVI. ab Agarenis in Aegypto regnantibus Ierosolyma capta, in aliud exilium longius crux Dominica concesit, annis CCCCLXIII. quibus ea vrbs a barbaris possessa est. Heraclius namque, audita Agarenorum licẽtia, capta praesertim Antiochia, veritus ne Ierosolymam occuparent, crucem Domini Constantinopolim deferendam curauit, ne iterum in infidelium manus deueniret, vt Platina refert in vita Seuerini Papae. Deinde anno Christi MXCIX. idibus Iulij, feria sexta, hora nona, eadem. s. die 6. & hora, qua Christus in cruce mortuus est, a Christianis, duce Godefredo Bullionio, expugnata est: Crux reducta, & LXXXVIII. annis vrbs retenta fuit. Disidentibus autem postea inter se Christianorum principibus,

Theophanes ĩ hist. Miscella.

Vuilelm' Tyri Archiepiscopus hist. belli sac. lib. 8. c. 5. 18. 19. 20. 21. & lib. 9. cap. 1. 2. 9.

Barth. Saligniacus in epistol. ad Ioan. a Lothoringia Card. Mat. Palmerius in Chronicis.

cipibus, à Saladino Aegypti Sultano capta, & sanctissimae Crucis lignũ iterum ereptum fuit. Quod postea a Sultano Aegypti, anno Domini MCXC. cum Damiata Aegypti vrbs a Christianis expugnata, quae olim Heliopolis dicebatur, ipsi restitueretur, pariter & Richardo primo Anglorum Regi lignũ Crucis restitutum est. Polud. Virg. lib. 14. histor. Angliae.

Anno autem MDXVII. sub Heracho Patriarcha, a Selimo Turcarum Imperatore Ierosolyma expugnata, & in hunc vsque annum MDXCI. Turcarum imperio paret. Sed ad alia transeamus.

De nonnullis alijs insignioribus portionibus ligni sanctae Crucis, quae aliubi extant. Cap. XXXIIII.

MAIOR, quam alibi, portio nunc Crucis reperta, ea est, quam S. Thuribius Palentinus, Episcopus Asturicensis, S. Leoni I. Papae in primis carus, veterique necessitudine cõiunctissimus, Priscillianistarum acerrimus persequutor, in Hispaniam inuexit anno circiter CCCCL. cum plerisque alijs insignibus sanctorum reliquijs, vel ab ipso Leone Papa ob mutuam beneuolentiam donatis, vel ex Ierosolyma, vt alij tradunt, vbi rebus sacris templi Ierosolymitani praefuit, abductis. Veritus nam-

namque a barbaris eam vrbem diripiendam fore, & sacrum lignum Crucis in infidelium manus aliquando peruenturum, bonam ipsius partem, ab Ierosolyma abscedens, & patrium in solum remeans, secũ detulit, regnante tunc in Hispania Thurismundo ex Gothico sanguine principe. Qui cõstructo ad Astures coenobio insigni sub memoria S. Martini, ibidẽ Crucis partem collocauit: quod S. Thuribij postea ab eius nomine appellatum, a monachis Benedictinis nunc habitatur, in Episcopatu Legionensi, Lieuana regione, duobus milliaribus distans a Pontes oppido finitimo, corrupte Potes vocato; nunc vero S. Thuribij de Lieuana appellationẽ vulgarius retinet. Lignum autem S. Crucis quinque palmos longum, quattuor digitos latum, sesquidigitum crassum, ex transuerso brachio altero sectum fuit, foramen retinens, quo clauus penetrauit, manui Christi suffixus. Quidam Abbas, satis imprudenter, vt in formam crucis redigeret, medium secuit, quasi ipsum lignum non eadem adoratione qua crux, imo qua ipse Deus, esset adorandum & colendum. Clauus Christi, qui in basilicae S. Crucis in Ierusalem sacratiori loco asseruatur, exacte respondet foramini illius ligni S. Crucis; quod nõ pauci, mensura vtriusque accepta, comprobarũt:

Argen-

Argentea theca illa crux recōdita, crystallinis speculis per spatia interiectis, vt rectius conspici possit, quando statis anni diebus maxima celebritate populo ostenditur. Ad huius sacri ligni conspectum & contactum multa miracula quotidie fiunt; & multi daemones ex corporibus, quae obsident, expelluntur: qui, crucis solo aspectu, vehementer torti, e brachio sinistro crucis Christi, illud lignum fuisse sectū asserūt: sed vtrius sit, dextri, an sinistri, parum obesse potest illius vel mendacium, vel veritas. In sacello istius templi S. Thuribius sepultus, & ad latera eius monumēti duae arcae venerandae antiquitatis pēdent, ferreis catenis fultae & vinctae, reliquijs insignissimis Sāctorū plenae. Foramē autem illud Crucis patens relictum, per quod transmittuntur ligna, quibus cruciculae conficiuntur, & alia pleraque, quae religionis ergo collo appensa gestantur.

Sergius Papa, dum basilicam S. Petri renouaret, inuenit, Domino reuelante, in sacrario B. Petri Apostoli, capsam argenteam, quae in angulo obscurissimo diutissime iacuerat, & in ea crucem diuersis ac pretiosis lapidibus adornatam, & portionem Dominicae crucis interius repositam deprehendit: quam ad oratorium S. Laurentij, Sancta sanctorum appellatum, in basili- Beda in li. de tēporū ratione.

basilica Lateranensi, transferendam curauit. quae die exaltationis S. Crucis populo ostendebatur, & adorabatur. Hanc ligni sanctissimi portionem, in direptione Vrbis sub Clemente VII. a militibus quibusdam, thecae argenteae cupidine illectis, praeda ablatã, Pontifex prodigiose, & non citra peculiarem opem diuinam, recuperauit: & aurea, crystallinaque cruce inclusam, in palatio Vaticano, vbi est sacristia Pontificia, seruari deinceps iussit, sicut & hodie fit.

Anastasius Bibliothecarius. Et Platina in vita Sergij Papae.

In basilica praeterea B. Petri Apostolorũ principis Vaticana, crux extat, donata a Constantino Imp. S. Siluestro Papae, in qua intus inclusa est alia parua crux aurea cũ portione ligni sãctissimae Dominicae crucis. Sũt & multae aliae particulae eiusdem ligni distributae per alias basilicas, templa & oratoria vrbis Romae, & per alias ecclesias, Episcopos, principes, ac priuatas psonas orbis Christiani, vt numerari nequeãt: sed de hmõi minutis particulis nunc nobis haud sermo est, sed de insignioribus portionibus ligni Crucis narrationẽ teximus.

Tempore Angeli Participatij, noni Ducis Venetorum, qui coepit eam rempublicam gubernare anno D. 809. Leo Imp. eidem dono misit S. Zachariae corpus, & Dominicae crucis lignum: isque S. Zachariae

Petrus Iustinianus lib. 1. rerum Venetorum.

riae ideo aedem construxit Venetijs, vbi corpus Zachariae,& lignum Crucis reposuit: angustam quidem tunc & exiguam, nunc autem amplam & spatiosam.

Ethelstanus, Anglorum Rex, ab Othone Magno, primo Imperatore huius nominis, anno Christi *963.* ensem Constantini Magni, cuius in capulo clauus Christi haerebat, lanceam, qua latus eius transfossum, partem S. Crucis, & spineae coronae, impetrauit: quorum partes aliquot idem Rex Malmesburiensibus donauit, vt auctores sunt Ranulphus & Genebrardus. Ranulph. lib.*6.*c.*6.* Genebrardus Chronolog. lib. 4.

Anno itẽ D. circiter M L X X X V. Alexius Comnenus Imp. Constantinopolitanus, fama commotus Alfonsi Regis in Hispania VI. qui Toletum expugnauit, & ab hostibus Christiani nominis Agarenis regiam illam vrbem captam imperio suo adiecerat, crucem magnam ex ligno sanctae Crucis cõfectam, munere ei donauit: quam ille Benedictinis monachis coenobij a Sahagum pro magno fuit thesauro largitus. Quae non solum daemones ab obsessis expellit,& pleraque miracula ad eius conspectum altissimus operatur: verum per eamdem fines illius oppidi tuetur, & protegit a locusta, brucho, grandine, vredine, & gelu segetes, & vineas incolarum; & tempestates,

pestates, subito in publicũ producta auertit. Quare multũ frequentatur eius cultus a fedelibus, & sũma religione obseruatur.

Gaguinus lib.7. in vita S. Ludouici. Genebrardus Chronol. lib.4.

Anno D. MCCXLIII. Balduinus Imperator Dominicae crucis partem cũ spongia, & lanceae ferro, Venetis pignori obligauit: quae postea S. Ludouicus Francorũ Rex IX. potestate redimendi accepta, regio sacello Lutetiae condidit, institutis ibi sacrorum ministris. Nec repugnat, lanceã, qua Christi latus apertum, in potestatem Athelstani Anglorum Regis venisse, deinde ad Venetos & S. Ludouicum, & Henricum II. Imperatorem a Rudolpho Burgundionum Duce magnis pollicitationibus eamdem impetrasse, atque id munus non tantum auro & argento copioso, sed & magna Sueuorum prouinciae parte compensasse, vt Luithprandus testatur. Neque obest, Antiochiae eamdem in templo S. Andreae olim repertam, quo minus potuerit Baiasetes Turcarũ Imperator idem lanceae ferrum Innocentio VIII. Romam transmittere anno Dom. 1492. quo item titulus S. Crucis repertus. Nam cunctarum rerum cõtinua mutatio, succesio, & permutatio est; & quod in manu alicuius aliquando fuit, ad alios mox transit, & rursus hos & illos successores habet.

Luithprãdus ca. 4. c.12. Genebrardus Chronol. lib.4.

Anno D. MCCCCXCVII. Helena Da-

uidis auia, quae ob tenellam ipsius Dauidis aetatem administrationem Abyssinorum & Aethiopiae habebat, quēdam Matthaeum Armenium, virum multarum rerum, atque linguarum peritum, ad Emanuelem Lusitaniae Regem legatum misit, communis amicitiae & foederis ineundi gratia. Is orator detulit ad Emanuelem crucem insignem, ex ligno, quo Christus Ierosolymis pependit, concinnatam. Fuerat enim Abyssinorum Regi magnum frustū ligni Crucis ex Ierosolyma aduectum: quo dissecto, duas cruces formauerat, alteram apud se retinuit, alteram dono Emanueli Regi per hunc Matthaeum oratorem suum misit. Haec de insignioribus portionibus ligni sanctae Dominicae crucis, quae ad notitiam meā peruenere. Toleti namque, Hispali, & Oueti, sunt etiam magnae cruces ex hoc eodem pretioso ligno confectae, sed longum esset omnia persequi; haec, quae diximus, attigisse sufficiat. Damianus Goës de morib. Aethiop.

De admirandis quibusdam signis Crucis. Cap. XXXV.

IN Indiae oris Narsinguae regnum constitutum, in quo vrbs Malipur appellata corpus habuit S. Apostoli Thomae, vbi & martyrium subijt, multis miraculis clarens. Translatū S. Apostoli Thomae corpus ex Malipur Cocinū.

rens.

deinde Goá tẽpore Io. III. Lusitaniæ Regis. Hierony. Osorius ĩ fin. lib. 3, hist. Reg. Manuel.

rens. A Rege, qui tunc illi prouinciae praeerat, portio terrae illi donata, vbi tẽplum construeret. Haec nunc Malipur vrbs, ob memoriam eiusdem Apostoli; S. Thomae ciuitas a Lusitanis nũcupatur. Erat in colle sacellum aedificatum, ea propter quod asserent incolae in eo loco Thomam fuisse a religionis hostibus interfectum: vbi Lusitani magnificentius illi templum extruere coeperunt. Erat autem hoc solemniter institutum, vt in eo sacello octo diebus ante natalem Christi res diuina fieret, & omnes Christiani eo conuenirent: tribus inquam ante Apostoli natalem diebus, cum ab Ecclesia celebratur expectatio virginei partus. Fuerat quoque ante XIV. annos in illo suburbano colle, vbi nouo Apostolo sacello extruendo fundamenta aperiebantur, crux inuenta in lapide quadrato incisa, in cuius fastigio columbae imago insidebat. Tam basis, quam vertex, & brachia crucis, in liliorum formam desinebant: laetae ab imo herbae luxuriabant. Arcus quidam ex eodem lapide factus crucem cingebat. In arcu erant incisae litterae, quas nemo legere poterat. Totum hoc integrum opus, quod erat satis magnum, fuit super altare eiusdem sacelli, multorum labore collocatum: intentiore cura proinde fabricam noui sacelli absoluunt. Noua inde

Maffeius lib. 12. histor. Indicarum & lib. 2. & 8.

de loco frequentia, nouus honos accesſit. Sed miraculo mox euidenti mirum in modum aucta religio. Nam cum die natali S. Apoſtoli Thomae Chriſtiani de more intra eam aediculam rei diuinae cauſſa conuenirent, & ſacerdos Euangelium inchoaret; mirum dictu, cuncto ſpectante populo, crux in nigrum colorem verſa, & liquor ex illa incredibili copia dimanauit: deinde niger in caeruleum colorem permutatus. In loco autem, vbi notae ſanguinis ſeu guttae extabāt, roſei coloris ſplendor illuxit. Sequentibus poſtea annis, idem natalibus Apoſtoli ſolum eueniebat, nō vllo alio die. Fuit tamen aliquo tempore eius miraculi intermiſsio. Anno autem Dom. MDLXI. cum Chriſtiani in eumdem ſacrum locum, cum eadem pompa & celebritate, diuina audituri cōuenirent, eodem die, quo crux, dum ſacrificium fieret, ſtillare ſolebat, & ſacerdos Euangelium inchoaret (id enim etiam admirandum videbatur, quod numquam prius, quam Euangelium legi coepiſſet, ea crucis mutatio fieret) crux repente nigris maculis, ſplendidis tamen, incipiebat, donec tandem alijs atque alijs ſubeuntibus tota nigreſceret. Ita vero ſplendebat, atque ſi oleo fuiſſet delibuta. Tum, inſtar roris, guttae defluere coeperūt, quae paulatim grandiores effectae, totam cru-

cem humore largiſsimo compleuerunt. Peregit ſacerdos cum multis lacrymis & crebris ſiugultibus ſacrificium. Deinde aſcendit in altare; & linteis, quibus in rebus ſacris vtebatur, crucem exterſit. Lintea maculis ſanguineis tincta repente ſunt. Ciuitatis praefectus, & populus qui cõfluxerat ad ſolemnitatem, manus in caelum tendebat, Chriſti nomen implorabat, flagitiorum veniam pectus tundendo poſtulans, & ad pietatis ſtudium illorum animi vehementer accenſi: miraculum namque ingens, atque adeo cunctorum oculis patens, altos gemitus, pias acclamationes, & vim ipſis lacrymarum exciuit. Crux autem poſtquam multo liquore fluxit, clarius ſplendere coepit: & color ſanguineus euidentius eluxit. Et eo tempore ſingulis ferme annis, eadem feſtiuitatis die, Euangelij inchoationis momento miraculum recurrit. Quod ſi quando intermiſsio iſtius miraculi fit, ipſo doctus euẽtu, dirum aliquod portendi, populus exiſtimat. Quaeſiti diligenter, qui illas litteras interpretarentur. Accerſitus primum Brachmanas, litteris, eruditione, & multarum linguarum peritia inſignis; litteras eſſe dixit priſcas, quibus antiqui ſapientes vtebantur; negligentia hominum, factum eſſe, vt illarũ cognitio interiret: quin, linguam, qua erant de-

ſcri-

ſcriptae, a paucis admodum teneri. Admonetur Brachmanas, vt altare aſcendat. Reſtitit ille, nefarium facinus eſſe dicẽs, altare, in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. inuitus tamen ſubijt, & litteras perlegit, quarum vim eam eſſe dixit, vt vna nota decem, & quindecim, & viginti litterarum officio fungeretur. Sententia vero litterarum in ſumma haec erat: Thomam diuinum virum, fuiſſe a Dei filio, cuius erat diſcipulus, in eas oras, Sagami Regis tempore, miſſum, vt Dei ſummi notitia gentes illas erudiret: ibique templum extruxiſſe, & res admirabiles effeciſſe: atque tandem, cum genibus flexis ad crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, a quodam Brachmana fuiſſe haſta transfixum. Crucem vero eiuſdem viri ſanctiſsimi cruore tinctam, ad memoriam virtutis illius ſempiternam, relictam fuiſſe. Haec fuit demum ſententia litteris illis contenta. Fecit autem maiorem fidem alius eiuſdem ſectae vir, aliunde euocatus, grandis admodũ natu, & ſapientiae opinione praeſtans, qui eaſdem litteras in eãdem prorſus ſententiam interpretatus eſt. Ac ne quis apud nos in tali tantaque re dubitandi foret locus, totam dein & facti ſeriem publicis litteris conſignatam, & crucis exemplum, & inſcriptionis antiquae, e lapide ip-

so diligēter expressam, Cōcinensis Episcopus anno Domini MDLXII. ad Henricum Cardinalem, postea Lusitaniae Regem, transmisit. Cuius rei fides tantis tunc argumentis explorata fuit, vt nemo posit de tam claris atque testatis monimentis ambigere.

Neque omittenda est hoc loco praeclarissima illa crux, angelicis manibus & artificio fabrefacta, in gratiam Alfonsi II. Hispaniae Regis, qui ob caelibem vitam semper actam, cognomē Casti promeruit. Hic cum insigne Oueti, vbi tūc Regia erat, templum S. Saluatoris maximum aedificasset, & vellet multis id & exquisitis ornamentis, prout loci dignitas & maiestas postulabat, insignire; ex gemmis, quas plurimas & pretiosas habebat, crucem aureā magnam excogitauit adornare, & peritissimos artifices conquirere, qui huic operi conficiendo egregiam operam nauarent. In eam namque ecclesiam transtulerat reliquias, quae ex Toleto & reliqua Hispania in Asturias fuerāt delatae: simul & arcam reliquiarum, quae ab Ierosolymis tēpore Mahometis Hispalim naui aduecta, inde Toletum translata, demum post annos sexagintaquinque in Asturias asportata fuerat. Vt igitur pietatem & sanctitatem huius optimi Regis miraculo testare-

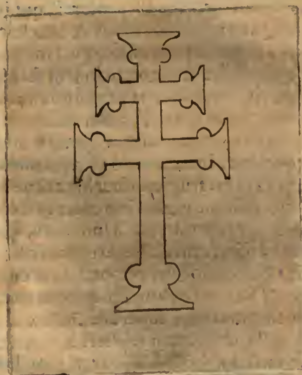
tur,& religionem circa illum sacrum locũ gratam sibi esse Deus manifestaret: ecce egredienti semel e palatio duo iuuenes illi occurrunt, & sese esse primarios aurifices exponunt; proinde si sua opera & ministerio indigeret, praesto se futuros, & in cunctis quae imponeret, regiae eius voluntati pro virili satisfacturos. Excepit Alfonsus iuuenes pergrato animo, vt qui peritissimos artifices, qui aureã illã crucẽ perficere, quae votis suis respondere posset, summo desiderio expetebat. Re igitur cum iuuenibus communicata, tradidit illis tantum auri, quantum ipsi necessarium fore dixerunt; & multitudinem gemmarum omnis generis, ad crucem conficiendam & exornandam, habitacula & officinã intra palatium assignauit, vbi ministerium suum secreto exequerentur. Die mox sequenti, familiares aliquot suos misit, qui obseruarent, vti opus coeptum procederet. Renunciarunt Regi, domum reperisse desertam, aurificesque non comparere, verum crucem vidisse perfectam, tantam lucem & splendorem ex sese iaculantem, vt non possent fixis eam oculis intueri. Rex nouitate rei permotus, continuo aulicis pluribus comitatus, cubicula aurificum adijt: eos abscessisse comperit, & crucem ibi relictam miro fulgore micantem, tan-

Rodericus Ximenius Archiepiscopus Toletanus lib. 4. c. 9. Lucas Tudensis Episcopus in Chronicis Hispaniae. Alfonsus a Carthagena Episcopus Burgen. in Anacephalaeosi Hispaniae. Basseus in Chronicis Hispaniae. Ambrosius Moralius li. 13. Historiae Hispanicae, in vita Alfonsi Casti, cap. 38.

to praeterea artificio confectam, quanto non poterant multis annis mortalium manus absoluere, neque eo venustatis, gratiae, ac pulchritudinis, citra diuinum miraculum humana industria peruenire. Materiam superabat opus. Tantaeque erat praestãtiae, & excellentiae, ac subtilitatis, vt multa oculos subterfugerent, paucissima imitanda superessent. Pius Rex Alfonsus, Dei erga se benignitatem admiratus, in gratias & preces se totum effudit: cõuocatoq. Episcopo, clero, & populo, solemni põpa, e palatio regio crucem in templum S. Saluatoris deduxit, ipseq. proprijs manibus in ara illius sacrae aedis maxima collocauit: in reconditioriq. eius sacrario hodie asseruatur, populoq. statis diebus visenda & adoranda, magna cum religione, proponitur. Huius rei gestae multa hodie vetusta monumenta & traditiones supersunt, & auctores graues etiam, qui eamdem cõfirment. Fuit autem haec Angelicis manibus crux cõfecta anno Dom. DCCCXXVI. regni vero eius XXXV.

Succurrit opportune hoc loco maxime admiranda, & celeberrima, decantatissimaque per vniuersam Hispaniam Carauacensis crux, ante 400. annos, Carauacae, nobili vrbe prouinciae Carthaginensis, quae hodie popularius, Regnum Murciae appel-

appellatur, magna religione asseruata; non vllo humano, sed Angelico dumtaxat artificio confecta: lignea illa quidem, sed cuius peculiaris arboris materia, ignotum: nisi ex quernea, vel alia paradisiaca constet. Eius formam, imagine hic subiecta, exacte expressimus.

Est autem Carauaca ciuitas mediterranea, aspero & montuoso iugo incumbens, quae militibus S. Iacobi Ensigeri subest, arcem habens munitissimam, praesidio & ar-

mis ſatis inſtructam, & ſubtus multas ſpecus & latibula continens ſaxo ipſo excauata. Quae olim, cum Agarenorum imperio pareret, ergaſtula erant tuta, continendis captiuis Chriſtianis, quos in praedam cótinue abducebant. Hanc Agarenus Rex aliquando ingreſſus, arcem inuiſit, & captiuos iuſsit Chriſtianos proferri, qui intra ergaſtula tenebantur. Quos vt macie confectos, & pallido eos eſſe vultu conſpexit, ſortem hominum & conditionem ſeruilem miſeratus, ne deinceps ergaſtulis reſtringerentur edixit: ac ſingulòs benigne patriam, parentes, & artem quam noſſent, percontatus, in eadem eos exercendos inſtituit, vt reip. frugi, & liberius atque hilarius ſuo quiſque muneri vacaret. Oblatus eſt inter alios presbyter. Hunc Rex, quam artem profiteretur, ſciſcitatus; ſacerdotem ſe eſſe Chriſtianorum reſpondit, & omnes artes, & Regum quamcumque potentiam ſuum miniſterium ſuperare. Rex ſe intueri velle iſtiuſmodi myſterium, & vt illud in ſuo conſpectu celebraret, mandauit. Sacerdos contra reſpondit, deſtitui ſe veſtibus ſacris, & ceteris neceſſarijs ad ſacram rem peragẽdam, quae apud Chriſtianos in promptu eſſe ſolerent. Rex continuo iubet, vt e proximo Chriſtianorum oppido omnia peterentur, quae ad hoc

mini-

ministerium celebrandum opportuna esse videbantur. Ara intra arcem erigitur, lapis sacratus illi superponitur, vestibus sacris presbyter amicitur: calix aderat, panis & vinum consecranda: & V. tunc Nonarum Maij illuxerat, quo solemnis S. Crucis inuentionis festiuitas agebatur. Orsurus Missam sacerdos constitit. Caussam cũctationis Rex sciscitatus: crucem deesse dixit, quae consuesset huiusmodi ministerio & ritibus illo die praesertim adhiberi. Vix haec fuerat effatus; cum, fornice, qui altari imminebat, dehiscente, magnus splendor effulsit: & per illum hiatum duo Angeli de caelo illapsi, crucem ligneam bipalmarem deferentes, super altare paratum deposuerunt. Stupet Rex Agarenus cum suis aulicis, tanto miraculo conspecto: & Christianis qui aderant, lacrymae obortae, & singultus imo pectore eruperunt & gemitus: pectus tundunt, clamorem attollunt: & gratias de tanto beneficio vix poterant Deo, prae gaudio admirabundi, intonare. Rex cum suis aulicis Christianam fidem complexus, Christianos libertate donauit: & sacello intra arcem constructo & dicato, Angelicam illam crucem intra pretiosam arcam asseruandam reponunt, tribus hodie seris & totidem clauibus obsignatam: quarum vnam arcis praefectus,

secun-

secūdam templi maximi primarius sacerdos, tertiam Senatus Carauacensis habēt. Singulis quibusque annis, die III. Maij, quo Crucis inuentio recolitur, & illa crux ab Angelis fuit deportata, insigni pompa, publicis supplicationibus ex arce ad fontem copiosissimum, lacum suis fluentis efficientem, ferreis clatris obseptum, deducitur, & ter intra illas vndas submergitur, eiusq. sacro contactu illae sanctificātur, ita vt multis morbis & aegritudinibus degustantium subueniant, & multis alijs rebus euadant salutares. Ad hoc spectaculum innumerae gentes & populi ex omni vndique Hispania confluunt, sanctae crucis lignum illud adoraturi. Tantum thesaurum ordo sacerdotum primoris ecclesiae illius vrbis voluerunt sibi vendicare, in templum suum inferentes: sed eum locum crux dedignata in proprium arcis sacellum concedebat. ideo non nisi iureiurando interposito, Clero Senatuiq. Carauacensi concreditur: qui peractis de more supplicationibus, continuo se restituturos arcis praefecto pollicentur. Mirādum profecto est, C C C C. & eo amplius annos viguisse illud lignum, citra cariem & teredinem, aut vllū vitium, illaesum perdurasse. Infestatur maxime Carauaca tēpestatibus frequentibus, tonitruis & fulminibus, grādine

dine & lapidibus, quibus pluit: atque his caeli iniurijs arcendis, & auertendis, datum illi singulare illud praesidium crucis. Quae mox vt e sua theca extrahitur, & hiatum illum contingit, per quem fuit primum ab Angelis transmissa, continuo omnia conquiescunt, & tempestas sedata, trãquillitas & serenitas subsecuta. Timent namque mali daemones crucis signaculum, tamquam exterriti & omnino per eam subacti.

Gloria Crucis, non solum in Italia tempore Constantini Maximi Augusti, & Ierosolymis in Asia, & in Hispania aetate Alfonsi Casti, & in India nostro seculo, sed etiam in nouo orbe peculiarius illuxit, & nouis miraculis manifestata est: vt nulla esset mundi ora adeo remota, quam non virtus & diuinitas Crucis impleret, & speciatim illustraret. Anno namque Domini MCCCCXCIII. Christophorus Columbus noui orbis repertor, secunda quam suscepit ad Hispaniolam insulam, nũc Sancti Dominici dictam, nauigatione; cum primum eius littus tenuit, lignum e silua proxima excidi iussit egregium, ex quo crux XVIII. pedes longa, proportione lata confecta fuit; & in agro proximo vrbi, Cõceptionis appellatae, collocata demum eiusdem imperio extitit. Hanc insulani ae-

gre ferentes, deturbare nixi, nihil effecerunt. Funibus deinde admotis, multitudo collecta, totis viribus contendens, euellere, aut loco dimouere nequiuerunt. Cuius rei admiratione vehementer perculsi, & aliquod cruci diuinum inesse rati, a coepta opera destiterunt, non ausi deinceps quippiam aduersus eam tentare: immo, cum viderent tanta circa ipsam Christianos reuerentia teneri, eamdem ipsi etiam venerari, & se coram illa submittere & inclinare coeperunt. Compertissimum fuit, multa Deum admiranda & insignia miracula per hanc crucem edidisse. Expositam namque furiae ventorum, qui in ea insula mari terraque solent esse saeuissimi, & imbribus copiosis, tãto annorum cursu, neque disiectam, neque corruptam, aut quidquam detrimenti vmquam perpessam fuisse, cõstat. Eiusdem etiam virtus inuocata, multis praesidio fuit, multis morbis opem praesentissimam tulit. Hinc religione tacti non solum indigenae, sed etiam aduenae illuc appellentes, particulas ex ea cruce dissectas, in patrium cuiusque solum deferẽtes, remedium plurimis malis eius subsidio implorarunt. Diuina igitur prouidentia in propagatione Christianae religionis per Imperium Romanum, instauratione eiusdem in India, & plantatione in nouo

orbe,

orbe, a trophaeo & victrici Crucis signo exorsa, ostendens nullam viam patere, nullum subterfugium malorum occurrere potentius posse, quam Crucē, ex qua salus, vita, & resurrectio nostra pendet, & per eam saluari & liberari speramus.

De Crucis mysterio, per omnem mundi aetatem ante Christi mortem, praenunciato.
Cap. XXXVI.

ARBOR illa insignis, manu Dei in paradiso voluptatis consita, vitam producens, & immortalitatem largiēs vescentibus eius fructus, typus fuit ligni Crucis ab exordio mundi, & vmbra quaedam illud praedicens: & sicut alia planta ob abusum liberi arbitrij funesta fuit, & mortem primo homini, & cunctae eius posteritati induxit, sic alia reparauit, & damna illata resarciuit. In ligno namque illo natura humana victa & superata fuit, in isto victrix & triumphans; per illud in seruitutem sub daemonis potestate redacta, per istud tandem in libertatem asserta, & de eius dominio erepta extitit tandem. Lignea praeterea machina, intra quam Noë, cum vxore, filijs, & nurubus totidem, vniuersale diluuium & cladem communem euasit, Crucis lignum signauit, cuius beneficio huma-

Genes. 2. & 3.

Genes. 7. & 8.

na erat a communi exitio seruãda natura.
Sap. 10. Diuino namque testimonio dicitur: Cum aqua deleret terram, sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum
Sap. 14. gubernans. Et iterum: Vt non essent vacua sapientiae tuae opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt. vtrobique reconditiore sensu Crucis lignum insinuante Spiritu sancto.
Gen. 22. Isaac praeterea ligna in sacrificiũ vehens, quibus erat victima adolendus, sicut ipse Christi, ita & ligna Crucis figura fuere, quam idem Christus suis humeris vexit, & super eam victima fuit aeterno Patri pro
Gen. 48. nostris peccatis oblata. Iacob moriturus, cancellatis manibus, benedixit Ephraim & Manasse nepotibus, crucis formam brachijs exprimens, & mysterium signans. Sacrificia praeterea omnia Deo olim adolita, & holocausta quaecumque, non nisi lignis suppositis fiebant: & sicut sacrificia atque holocausta Christi necẽ, ita & ligna Crucem eius, quandiu viguit ritus Iudai-
Hiero. in Esaiam c. 56. cus, adumbrarunt. Signo etiam crucis, Hieronymo tradente, postes domorum Aegyptiacarum, ne percuterentur ab exterminatore, signati; & Aegyptijs pereuntibus, soli Iudaei seruati. Lignum praeterea
Exodi 15. a Moyse proiectum in amaras aquas, quo dul-

dulcescerent, Crucem signauit, qua amara vertuntur in dulcia: iugũ enim illius suaue est, & onus leue, Hieronymo id adnotante. Lignum Crucis monstratum est pariter in expansione manuum Moysi, qua inimici prostrati. Quando enim Moyses expandens manus in formam crucis, orabat vt Iesus vinceret Amalech, Crucis tũc in eo sacramenta pandebantur: cum autem deprlmeret manus, crucisque signum solueret, Amalech superabat: vt victoria non solum oranti, sed crucis signo cessisse credatur. Crux enim non secus atque passio Christi, antequam essent, operabantur, mente & fide atque vaticinio cõcepta pijs ab hominibus.

Hieronymus in Ezechiel. cap. 47.

Exodi 17.

Hieronymus in Osee c. 12.

Serpens praeterea aeneus super stipitẽ vel lignũ aliquod a Moyse erectus, in quẽ, velut in signũ, morsi a venenosis animalculis aspicientes sanabantur, quem Ezechias sub initium regni sui, post octingentos & eo amplius annos, quod superstitiosus populus Iudaicus diuinos ei honores deferret, comminuit & contriuit: proculdubio Christum significabat; sicut stips, vel lignum, in quo pendebat, Crucem: quam figurã Saluator Nicodemo Pharisaeo, viro docto, explicuit: Sicut Moyses exaltauit, inquiens, serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiũ hominis, vt omnis qui credit

Num. 21.

4. Reg. 18.

Ioan. 3.

Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem.

dit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Esaias etiā lignum sāctae Crucis clare praedixit, cum ait: Cuius imperiū super humerum eius. Quis autem omnino Regū insigne potestatis suae humero praefert, & non aut capite diadema, aut manu sceptrum, aut aliquam propriam vestis notam? Solus namque nouus Rex Christus Iesus, nouae gloriae potestatem & sublimitatem suam, Crucem humero extulit. Hoc idem significauit Thau, super gementes & dolentes impressum; quo qui notati erant, apud Ezechielem, manus vastatoris & exterminatoris euadebant, vt docuit Hieronymus. Thau namque, & figuram crucis antiquam, quam in sancti Antonij & manu & penula cernimus, eamdem prorsus esse, Ezechielis testimonio, ac S. Hieronymi explicatione non obscure indicatur, & cōuenire cū hieroglyphicis Aegyptiorum notis. Tau quippe Gallicum positum inuenitur pro cruce apud celeberrimos auctores; quam ad eum construere modum Galli consueuerant: & crux ad formam litterae Tau Graecorum facta est. Quo nihil dubitationis reliquum superest, quin dicamus antiquissimam Tau figuram, eam ipsam esse, quam Graeci & Latini seruarunt. Et cum S. Hieronymus dicat, sua etiam tunc aetate, Samaritanorum Tau, crucis figu-

Esaiae 9.

Ezech. 9.
Hierony. in Esaiae c. 56.
Tertullianus lib. 3. aduersus Marcion.

S. Hieron. in cap. 9. Ezechiel.

figuram habuisse, & Samaritanorum characteres olim etiam Hebraeorũ fuisse; necessaria collectione cõcluditur, Tau, crucis genuinum fuisse signaculum. Non solum autẽ Tau in vetustis Samaritanorum, quibus tunc temporis vtebantur, litteris, sed etiam Indorum, crucis formam expressit. Crucis praeterea figurã facit antenna e malo ad angulos rectos suspensa; facit & auium volatus, alas extendentium; natatus itẽ hominis, cuius brachia transuersarium crucis lignum imitantur. Regius item Propheta multo ante id praedixerat, Regnum Christi Dei, a ligno initiũ sumpturum: Dicite, inquiens, in nationibus, quia Dominus regnauit a ligno: sicut in psalmodia Romana cantatur, & Tertullianus vertit lib. 3. contra Marcionem, & in versu, qui solet memoriae Crucis praemitti tempore paschali, iuxta versionem quorumdam, & sententiam Fortunati Episcopi, siue Theodulphi Aurelianensis, in illo celebri & pio hymno tempore passionis Christi ab Ecclesia decantato: Impleta, inquiens, sunt quae concinit Dauid fidelis carmine, dicẽdo nationibus, Regnauit a ligno Deus. Immo Hieronymus, alios locos psalmorum de Cruce interpretatur. Qualis est ille, Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus: & alter,

Psal. 95.

Hierony. in Esaiam cap. 56.

Psal. 59.

 Signa-

Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine: per ſignificationem vtique, & illuminationem vultus, impreſsionem ſanctae crucis & conſignationem intelligens. Eodemque modo propheticum oraculum Simeonis, ſuis vlnis Chriſtum infantem cõplectentis. Hic erit in ruinam & reſurrectionem multorum, & in ſignum cui contradicetur. Signum ibi aduerſantiũ, crucem, interpretatur. Nõ ſolum autem crux & eius veneratio teſtimoniũ recepit a praedictione ſacrorum ſcriptorum, ſed etiam Gentiliũ. Sibylla enim multo ante oraculũ de S.Cruce cecinit in haec verba, vt Sozomenus, Suidas, & Nicephorus teſtantur:

Pſal.4. Hieron. ad Fabiolam de veſtibus ſacerd. Lucae 2.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Sozomenus lib. hiſt. lib. 2. c. 1. Suidas. Nicephorus lib. 8. c. 29.

A doctrina namque noſtra alieni, praeſtantiore quadam Dei ordinatione, futura de Chriſto praedicarũt. Ipſi namque Gentiles, ingenue fatentur, hoc eſſe Sibyllae carmen. Quare neceſſario fateantur oportet, & lignum crucis, atque adeo eius venerationem ab ipſa Sibylla praeſignificatam longe ante Chriſtianorum tempora fuiſſe: ſed & antiquitus Tau, in Aegyptiorum notis, pro vitae venturae teſſera exprimebatur. Signum namque hoc noſtrum Dominicae crucis, inter illas, quas dicunt ἱερατικάς, id eſt ſacerdotales litteras Aegytij habuiſſe dicuntur velut vnum e ceteris litte-

rarum, quae apud illos sunt, elementis. Cuius litterae, seu vocabuli, hanc esse asserunt interpretationem, Vita ventura. Theophilus namque Alexandriae religiosissimus Episcopus a Theodosio Magno Imp. impetrauit, omnia falsorum numinum fana deijci, & simulacra conflari, ac eorum pretium erogari in pauperum vsus. Templo autem Serapidis destructo, sacrae litterarum notae inuentae sunt, crucis forma. Has cum vidissent Graecae religionis homines, fidem fuere Christianã cõplexi, dicentes hieroglyphico sensu crucem designare vitã superuenientem. Pagani autem, qui admiratione rerum gestarum cõuertebantur ad fidem, ita sibi ab antiquis traditũ testabantur, quod ea quae nunc coluntur, tandiu starent, quandiu viderent signũ istud venisse, in quo esset vita. Vnde accidit, vt magis hi, qui erãt ex sacerdotibus & ministris templorũ, ad fidẽ cõuerterentur, quã ignara reliqua plebs: Accidit autẽ fani Serapidis euersio anno Imperij Theodosij XI. qui fuit Christi 392. Horum auctores sunt, Rufinus, Sozomenus, Nicephorus, & Cedrenus historiae Ecclesiasticae scriptores, atque etiam Suidas. Hieroglyphicorũ igitur peritis opinio & traditio fuit ad posteros deriuata, oraculum apud eos fuisse, tempus tandem fore, quo per hoc signum

Rufinus. Sozomenus lib. 7. c. 15. Cedrenus pag. 267. Nicephorus lib. 12 c. 25. Suidas.

vita mortalibus daretur. Omnes namque caerimoniae ad crucem trahuntur, & in ea ſummum myſteriorum continetur, & totius noſtrae fidei & religionis compendium exiſtit. Bene autem cecidit, id Theodoſij principatu annotatum, proditumque litteris fuiſſe, quo ex eo clarius euadat, nos non primos eſſe eorum, qui apud Aegyptios crucis ſignum inter hieroglyphica repererunt. Vidimus namque huiuſmodi crucis notas, non ſolum in obeliſcis quos Sixtus V. Pont. Max. refectos erexit in Vrbe, ſed & alibi in quibuſdā alijs Aegyptiorum ſcalptis marmoribus, lapidibus, & gēmis. Et vt vno verbo crucis praedictiones concludamus: nullum fuit apud antiquos legitimum ſacrificium, quod non ad victimam in cruce immolādam referretur, & ex ea quidquid virium haberet, aſſequeretur. Hoc ſignum ſi recte apprehenderimus, nos tandem totos corpore & animo caelo inferemus.

Creberrimum fuiſſe olim vſum crucis.
Cap. XXXVII.

QVAMQVAM noſtra aetate frequēs ſit inter vere Orthodoxos vſus crucis, & eius in fronte ſignaculum; vt in ſacris Miſſae myſterijs, ad ſignificandum multos dolo-

dolores & tormenta quae Christus in sua passione tolerauit: in sacramentis conferendis, & ordinatione Ecclesiae ministrorum: in consecrationibus templorum, basilicarum, altarium, calicum, & vestiũ, quibus Episcopi, sacerdotes, & alij administri diuinis in ministerijs vtuntur, & benedictionibus populo largiendis: & frontem ipsa cruce consignandi, ventrem, & latera; quod communiter Christiani omnes vsurpant, diuina, vt creditur, doctrina ad hoc per traditionem Apostolicam instructi: quod tribus digitis exprimendum esse docet Innocentius, ad significandum Trinitatis mysterium. Ducitur autem primum a fronte vsque ad vmbilicum, vt indicetur, filium Dei vnigenitum de summo caelo egressum, in viscera matris descendisse. Deinde a sinistro brachio ad dextrũ, vbi caussa simul incarnationis eius exprimitur, vt qui eramus a sinistris inter haedos, transferret ad dextrã inter oues suas. Solent etiam huic signandi mori tres aliae cruces praemitti, & pollice imprimi in fronte, ore, & pectore, vt corde diligamus crucem, ore confiteamur, & fronte non erubescamus eius signaculum imprimere. Est enim frons pudoris sedes, & arcis veluti humanae facies, & praeclarior aspectus. Episcopi praeterea cruce vtuntur,

Innocentius lib. 1. cap. 44. de altaris sacraměto.

tur in pectore, crucem ante se gestant, vt continuam crucis memoriam retineant; & exemplo Christi, cuius est illud regium vexillum,& triumphale insigne, vitam pro grege sibi cõmisso effundere, vbi oportuerit, sint parati:& re ipsa praestent munus boni pastoris. In publicis supplicationibus cruces etiam praecedunt, quo admoneamur preces tunc rite effundendas nostras, & impetranda a Deo beneficia quae petimus, si a cruce initium sumamus. Pugnam conserturi cum hostibus signis militaribus cruce signatis vtuntur, sperantes feliciter omnia ipsis casura, victori illo vexillo protectis. Templa ingressuri, vel aqua se lustrali expiaturi, vel limen aedium transgressi; cubitum concedentes, siue lecto assurgentes, & ante cibum sumendum,hoc eodem signo fideles se muniunt. Verum nõ est adeo frequens huiusmodi apud nos cõsignatio, atque olim extitit: quae omnibus ferme rebus & actionibus miscebatur. Vnde Tertullianus, qui priori illo saeculo Ecclesiae vixit; Ad omnem progressum, inquit, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina,ad cubilia, ad sedilia, quaecumque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. B.Efren eadem effert, inquiens: Pingamus

Tertullianus in lib. de corona militis.

Efren. lib. de vera poenitentia, & lib. de armatura spirituali. c.2.

gamus in ianuis,atque in frõtibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus viuificum signum crucis; armemur insuperabili hac Christianorũ armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terrae, paradisi reseratrix, haeresum profligatrix, daemonum expultrix, monachorum adminiculũ, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in aeternum. Hanc, o Christiane, armaturam diebus singulis,& noctibus, horis, atque momentis, in omni loco circumferre nõ desinas,nihilque sine ipsa perficias. Scuti vice, crucis signo te ipsum muni, signans ex eo membra omnia, & cor tuum: validissima quippe armatura haec est: nullusque vmquã tibi nocere poterit, si hac septus fueris. Non pudeat igitur nos crucem confiteri, sed in fronte confidenter signaculum crucis digitis imprimamus: & in alijs omnibus crux fiat; in panibus comedendis,& in poculis bibendis, & in egressu, & in ingressu,ante somnum, recumbendo, & surgendo,eundo,& quiescendo. Magna namque & firma haec custodia praetoriana, a Deo fidelibus concessa, quae pauperibus gratis datur, infirmi citra laborem ea potiuntur. Crux ideo vbique terrarum & locorum celebratur; in domibus, in foro, in

ſolitudine,in vijs,in montibus, in collibus, in vallibus,in mari,in nauigijs,in inſulis,in veſtibus, in armis, in thalamis, & ſympoſijs,in vaſis argenteis,in aureis,in margaritis, in murorum picturis. In purpuris Regum crux,in diadematis crux, in precibus crux, in armis crux, in menſa ſacra crux,& in toto orbe terrarum crux, & ſuper Solem fulget crux : & quam omnes prius exhorrebant, atque execrabantur, eius tantopere vbique figuram expetunt. Ea inuenitur apud principes, apud ſubditos, apud mulieres, apud virgines, apud nuptas, apud ſeruos, apud liberos: ſubinde omnes ea ſe ſignant, inſcribẽdo in nobiliſsimum membrum noſtrum.In fronte enim noſtra,quaſi in columna & arce, quotidie figuratur: & quod horrori antea fuit,nũc nobis cedit in gloriam & triumphum, & non erubeſcimus illam pro amuleto geſtare. Qui enim
Mat.10. illam ingenue confitebitur, confitebitur
Marci 8. eum filius Dei coram patre ſuo,qui in cae-
Lucae 9. lis eſt:& qui eius puduerit,& erubuerit,vel abnegauerit, pudebit eius, & erubeſcet filius hominis, vbi venerit in gloria patris
Galat. 6. ſui cum Angelis ſuis. ideo diuinus Paulus aiebat; Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Etſi
Hebr. 12. enim Chriſtus ſuſtinuit crucem, confuſio-

ne

ne contempta;per crucem tamē imperium totius orbis illi accessit, & versa est in gloriam, victoriam, & trophaeum, quae tanto dedecori olim fuit, opprobrio & despectui. Exaltatus enim per crucem a terra, omnia traxit ad seipsum, & data est illi tandem per crucem omnis potestas in caelo & in terra. Et omnes principes Christiani, qui regnis, aut supremo imperio rite potiuntur, per crucem regnant, & vicarij sunt Christi, archimonarchae Angelorum & hominum. Hinc ortum, vt Imperatores & Reges orbem manu gestent, cui supereminet crux, vt sciant virtute & participatione crucis se regnare, & tamdiu suum imperium firmum futurum, quamdiu cruci paruerint, & se totos illi subiecerint, supremumque locum & arcem ea occuparit, & tamquam ad fastigium tenenti, omnis potētia, auctoritas, iura, & actiones ipsorum referantur. Hanc Apostoli summopere venerati; Petrus gaudenter complexus, in ea gloriose martyrium subijt: Andreas eius frater visam salutauit, exclamans: Salue crux pretiosa, quae in sanguine Christi dedicata es, & ex membris eius tamquam margaritis ornata: suscipe discipulum eius, qui pependit in te magister meus. Thomas ad crucem orans a Brachmana occisus in India. Hanc in penula &

manu

manu nō ſolum Antonius, ſed & alij Aegyptij monachi geſtarunt. Sed & illud apud Alexandriam Aegypti geſtum eſt; quod thoraces Serapis, qui per ſingulas quaſque domos in parietibus, in ingreſsibus, in poſtibus etiam ac feneſtris erant, ita abſciſsi ſunt omnes & abraſi, vt ne veſtigium quidem vſquam, vel nominis appellatio, aut ipſius, aut cuiuſlibet alterius daemonis, remaneret; ſed pro his crucis Dominicae ſignum vnuſquiſque in poſtibus, in ingreſsibus, in feneſtris, in parietibus, columniſq. depingeret. Quoniam vero in Aegypto aduerſo flumine Nilo in Aethiopiam iter patet, & magna olim inter illas regiones commercia fuerunt; nō dubitandum, quin in religione quoque vetuſtiſsima, magna in multis fuerit concordia. Nuſquam certe gentium maior eſt crucis ſimulacrorum vel in manibus vel in collo ferēdorū vſus, quam apud Abyſsinos: quod licet de cōmuni omniū Chriſtianorū cōſuetudine emanaſſe dici poſsit; facit tamen Aegypti vicinia, vt ſuſpicemur, & etiam credamus, hāc tam aſsiduam & perennem cōſuetudinem, ad Aegyptiacam originem pertinere. Vnuſquiſque enim Abyſsinorum crucem e collo pendentem geſtat, monachi ſinguli aliam etiam in manu. Quando cum alio procedunt, vel iter agunt, crux eos lignea

Rufinus.

Philippus Bergom. ſuppl. Chronic. lib. 17. pag. 417.

Damianus Goës in lib. de moribus Aethiopum.

ante-

antecedit in memoriã passionis Christi: in suo exercitu viginti magnae cruces, multis pretiosis ornamentis insignitae, praeferuntur: & inter cetera professionis suae dogmata, vnum est, credere sanctum lignum crucis, lectum aegritudinis Domini nostri Iesu Christi filij Dei esse. Apud Chinas etiam crux inter sacra signa habetur, sed qua de caussa ab ijs ignoratur. Nam vt ad Abyssinos per eunuchum Reginae Candaces Euangelium venit, ita apud Chinas quoque, & vicinas Orientis gentes per S.Thomam praedicatum fuit, vt ex actis eius accipimus, quae apud Indos, vbi vixit, & necem subijt, asseruantur. Immo, quod mirabilius existit, in nouo orbe cruces repertae in fanis, & sepulcris vetustissimis, quarum tamen originem vel significationem incolae prorsus ignorant; immo simulacra aliquot mitris episcopalibus & baculis insignita: de quibus nullam rationem reddunt, sed tantum vetustissima esse monumenta longissimis seculis a maioribus illic collocata. Quo fit, vt aliquem Christi discipulum illuc appulisse & penetrasse credamus, qui illos rudes populos tunc instituerit in doctrina Euangelica, & Episcopos & sacerdotes aliquot ordinarit, qui illi genti praeessent, & crucis cultum & adorationem induxerint. Religio

Frãciscus Aluarez in itinerario Aethiopiae. cap.3.

gio tamen ſenſim abolita, & miniſtri Euãgelici forſitan caeſi, vt non potuerint de regionibus illis incognitis, & numquam antea luſtratis, ceteros mortales inſtruere: nam veſtigia crucis & epiſcopalis habitus, quae illic nunc vſque permanſerunt, clare teſtantur ab aliquo fuiſſe Chriſti ſectatore illuc inuecta, qui nũquam ad ſuos amplius ſit reuerſus. Nulla namque gens tam barbara, aut a cognitione hominum ſemota, quam non Apoſtoli aut alij primores Chriſti non luſtrauerint, & crucis myſteria, quae rete ſunt Apoſtolicum, non in-
Pſal. 18. tonarint, iuxta illud regij Prophetae de ijſdem multo ante vaticinium praedictũ: In omnẽ terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terrae verba eorum. Crux enim Chriſti, mũdum deſignat; & quattuor eius cornua, totidem mundi partes. Vertex, eſt Oriens: dextra, Septentrio: laeua, Auſter: inferior, Occidens: ad quas omnes notitia crucis vulganda & propaganda erat.

Signum crucis daemones vehementer formidare. Cap. XXXVIII.

PRETIOSAE Crucis ſignum adeo eſt daemonibus formidabile, vt obiectum continuo fugiant, non potentes tantum lumẽ & ſplendorem ſuis caligantibus oculis

ſuffer-

ſufferre, Chriſtianis quidem carum, ipſis maxime inuiſum, illis fauſtum & plauſibile, iſtis funeſtum, hoſtile, atque dirũ. Triũphauit enim Chriſtus Deus de illis in hoc ſigno: ideo quando, vident crucem, recordantur crucifixi: metuunt enim eum, qui cõtriuit capita draconum. Sãcti ideo martyres ſiue iudicio ſiſtẽdi eſſent, ſiue necem ſubituri, cõtra diabolicas tẽtationes, illuſiones, & praeſtigias, ac terriculamenta, tutiſsimum, praeſens, & ſalutare illis remedium crucis impreſsio fuit. Hac daemones ab obſeſsis corporibus pelluntur, magi confunduntur, incantamenta arte diabolica procurata ſoluuntur, idola corruũt, & tempeſtates arcentur, & compeſcuntur. Crux igitur cum ſit inſigne Chriſti victoriae trophaeum, gloria, & honor eius, mortis ſtimulus, de omni magia, de morte, de daemonibus triumphans, noſtrumque ſigillum ad ſalutem; merito illud daemones tantopere expaueſcunt, euaneſcunt & fugantur hoc ſigno propoſito. Quare ſi in fronte & mente crucẽ impreſſerimus, nullus ſceleſtorum daemonum, cum haſtam videat, qua letale vulnus ſuſcepit, congredi nobiſcum audebit. quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoque ac mente magno ſtudio crux eſſet nobis inſerenda, & vexil-
lum

lum militare aduerſus daemonũ inſidias leuandũ; & vt feliciter & tuto cum ipſis congredi & decertare poſsimus, hoc nos telo
2.Cor.10. & armatura munire debemus. Arma enim noſtra nõ carnalia, ſed ſpiritualia ſunt, potentia Deo, qualis crux eſt, aëreas ſpolians & euertens poteſtates, tartareas legiones deuincens, lemures & laruas & ſpectra ac inania phantaſmata nocturna & diurna propellens. Manifeſte igitur crux in fronte imprimenda, vt daemones ſignum Regis videntes, tremore correpti, procul aufugiant. Faciamus autem hoc ſignum, manducantes, & bibentes, ſedentes, ac ſtantes, & loquentes, & ambulantes: in ſumma, in omni noſtro negotio accipiamus arma contra aduerſarios huius crucis. In quo ſenſu videtur Paulus Corinthijs ſcribere,
1.Cor.10. inquiens: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriã Dei
Coloſſ.3. facite. Et rurſus Coloſſenſibus: Quodcumque facitis aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo & Patri per ipſum. In omni innuẽs actione ſignum Chriſti praemittendum, quod eſt crux, in qua eius gloria & nomen inuocatur, & gratiae aguntur pro beneficio in ea cunctis collato. Videtur enim totius fidei noſtrae compendium in hac vna cruce ſignandi ratione

ne contineri. Ea propter diabolus tantopere eam oppugnat, tantisque malis artibus & technis vtitur, ad eã, si posset, euertendam. Habet enim suos milites & satellites, per quos, quod ipse nequit, exequitur, Iudaeos, Paganos, & haereticos. Crucis namque signum, vt maledictum & anathema, fugiũt Iudaei, nec in fronte pingere volunt: ita haeretici nostri temporis, crucis figuram multis in locis abolent, & tamquam maledictum in fronte aut ferre aut pingere horrent; adeo vt Lutherus ipse festum Crucis, quasi semiiudaeus, anathemate damnarit: & Brentius, cum alijs nostrae aetatis impijs Iconomachis, Catholicos ob pias sanctae Crucis caerimonias, sacrilegae magiae accusare non verentur. Simulacra praeterea crucis, quae ipsi daemones timent, neque audent contingere, aut laedere, non e vijs & compitis modo, verum e templis eijciunt, vt ne qua tanti beneficij memoria supersit. Benedictionũ vsum, quae per signum crucis fiunt, quibus nos per crucem a maledicto liberatos profitemur, ludibrio habent, neque ferre possunt, vt per verbum Dei signo crucis aliqua creatura sanctificetur, audaciores daemonibus effecti, & magisterium satanae supergreßsi, scelestiores ipso euadunt, abijcientes praesidium, quod ipsos serua-
re

Lindanus Dubitantij sui dialogo 2.

re posset,& reducere ad auitam fidem,quã amentes & insensati tam temerarie abnegarunt;inermes omnino redditi, diaboli incursibus,vt ita praedae & direptionibus pateant eius, quos videt auxilio crucis omnino destitutos.

Crucis signum morbis & periculis alijs auertendis salutare fuisse. *Cap. XXXIX.*

SIGNVM Crucis seruauit Hebraeos in Aegypto,ne ab exterminatore delerentur; in deserto, ne perirent a serpentibus morsi:tempore Ezechielis, illo signati caedem euaserunt: Cōstantinianae victoriae, & Honorij,eiusdem virtute partae, & pleraeque aliae, quarum superius diffuse meminimus, Moribunda femina, & mortuus vir,eius contactu,cum primum reperta,suscitati.Theodosius praeterea Magnus Imp. Honorio & Arcadio Constantinopoli relictis, in Occidentem copijs cum Orientalibus profectus, ordinum ducibus profectionem eam dissuadentibus, & in aliud tēpus differendam, quo essent maiores copiae collectae, proponentibus, nullatenus acquieuit: non esse tantam imbecillitatem tribuendam, dicens, omnipotenti crucis armaturae,quae ex aduerso Herculis imagini

Nicephorus lib. 12 cap. 39.

gini opposita esset. Exercitui enim suo crux praeibat, hostium autem copias Hercules pro signo antecedebat. Ad Alpes igitur contendens, prima tyranni Eugenij praesidia cepit. In locum autem periculosum, cum hostium exercitu conflicturus, perueniens, ante & a tergo aduersarios imminentes habens, proelium cum eis atrox & dubium cõmisit. Ad preces igitur, re iam ferme desperata, cõfugienti, Ioãnes Euangelista, & Philippus, sãcti Apostoli Christi, sui tutelares, in somnis apparent, & alij etiam militi visi, victoriamque virtute crucis pollicentur. Eugenius tandem tyrannus eo proelio victus, copiae eius deletae, Arbogastes seipsum interimit, & victoria insignis caelitus parta, pugnantibus pro ipso multis legionibus Angelorum: & tandem crux Herculem calcauit: vt quae telum potentissimum ad victoriam pertinens, & illius signum sit salutare. Constantinus etiam Maximus satellites quinquaginta, corporis robore, virtute animi, pietatis institutis eximios, ex omni suo exercitu delegit, qui in solam vexilli S. crucis gubernationem omni cura ac studio incumberent, vallarent illud vndique, singulique suo ordine gestarent.

Cedrenus in Annalibus pag. 266.

Accidit in quodam proelio turbatio repentina: & qui vexillum crucis, quae in

Imperatorio labaro habebatur, humeris gestabat, formidine exterritus, alteri tradidit, vt belli impetum effugeret. Postquã alter accepit, isteque fuit ex acie egressus; & extra vexilli praesidium locatus, telo in ventre coniecto confossus occubuit, timiditatis & diffidentiae poenas luens. ille autem, qui salutare trophaeum sublime & erectum portabat, omnino eius subsidio euasit incolumis; adeo vt saepe cum tela frequentia ab hostibus in eum iacerentur, qui ipsum ferebat, saluus extiterit, & vexilli hastile tela missa exceperit. Et quod omne plane superat admirationem, tum quod tela ab hostibus iacta, sic intra exiguum illum & angustum hastilis ambitum prouolabant, vt in eodem fixa haeerescerent: tum quod ille qui illud ipsum gestabat, mortem effugeret. Immo vero, qui hoc ministerium obibant, nihil damni, incommodive vmquam acceperũt. Quam historiam Eusebius ex ore ipsiusmet Constantini Imperatoris excepit: qui addebat, rem dignam esse, quae litteris ad posterorum memoriam commendaretur. Haec igitur miracula de Crucifero Constantiniano, & alijs, qui hoc munere fungebantur, qui nec in grauem aliquam calamitatem inciderunt, aut vulnus acceperunt, aut captiui vmquam abducti fuere, diuina Crucis virtute

Eusebius de vita Constantini lib. 2. c. 8. & 9. Nicephorus lib. 7. cap. 37. Sozomenus hist. lib. 1. c. 4.

tute id operante. Neque hoc loco ſubticendus eſt Bogoris, Bulgarorum Rex, qui Chriſtianus factus contra procerum & populi reliqui votum, aegreferentium mutationem religionis: ſeditione & communi tumultu excitato, vniuerſis ferme aduerſus eum arma corripientibus, ipſe parua manu, ſigno crucis praelato, multitudinem fudit. Cuius rei admiratione & inopinato euentu perterriti, ad Chriſti fidem perducti, Regiſque propoſitum commendarunt. Addam & miraculum ingens, quod crux edidit Apameae, huic noſtro tractatui accommodatum & peropportunum. Apameēſes intellexere Choſroëm Perſarū Regem, qui vixit tempore Iuſtiniani Imp. Antiochiam igne ſuccēdiſſe: quare Thomā eius vrbis Epiſcopum, virum probitate morū & litteris praeſtantiſsimū, quaſi ſpe ſalutis deſtituti, enixe rogarūt, vt ſalutare vitaleque lignum Crucis in medium proferret, inque omnium oculis ſtatueret; quo iam, cum ſupremum vitae diem viderētur obituri, illud contemplarentur, amplexarenturque, vtpote, in quo ſolo hominum ſalus poſita eſſet; atque adeo ad aliam iam vitam profecturi, crucem venerādam haberent pro viatico, quae poſſet eos ad meliorem locum incolumes perducere. Acquieuit Thomas, licet conſuetudo id mini-

Cedrenus in Annalibus pag. 443.

Euagrius hiſt. lib. 4. cap. 25. Nicephorus lib. 17. c. 15.

me pati videretur: diebus ad eam rē praestitutis, vitale lignum Crucis profert. Adorant, amplexantur. Thomas ſublatis manibus, lignum ſanctae Crucis, quo vetus peccati maledictio deleta fuit, totum ſanctuarium circuiens, omnibus oſtendit. Ac Thomam de loco in locum progredientem, ingens flamma ignis ſplendeſcentis, non ardentis, ſequebatur; adeo vt totus locus, in quo conſiſtens, venerandam crucem populo oſtendebat, conflagrare videretur. Atque hoc factum eſt non ſemel, aut iterum, ſed ſaepius, cum Thomas omnem illum locum circuiret. Quae res ſalutem, quae poſtea Apameenſibus contigit, praeſignificauit. Ob quam cauſſam imago in teſtudine ſanctuarij ſtatuta fuit, quae inſcriptione in baſi inciſa, hoc miraculum illis, qui eiuſdem ignari erant, commōſtraret. Vrbs igitur non ſolum tunc, ſed multis poſtea tēporibus beneficio Crucis ſeruata. Accidit hoc S. Vigilij Pontificatu, Beliſario tunc Iuſtiniani in Italia duce. Non ſolum autem fidelibus, ſed infidelibus bene ceſsit Crucis conſignatio, & a multis periculis eius ſunt virtute & potentia erepti. Miſerat aliquando Choſroēs Perſarum Rex Conſtantinopolim ad Heraclium Imperatorem Turcas quoſdam, cruces in frontibus impreſſas geſtātes, ſtigmatibus liquato atra-

mento

mento perennes. Imperator cruces eos habere conſpicatus, ſciſcitatur, quanam gratia, quae non crederent, aut colerent, alienae religionis ſigna circumferrent. Illi, grauem ante plures annos in Perſide & patria ſua peſtem coortã eſſe, dixerunt; a qua cum multi homines infecti interirent, a Chriſtianis, quos tunc intereſſe cõtigit, admoniti, vt crucis ſignaculum eo modo fronti imprimerent, incolumes non ſolum eos futuros, ſed regionem eam a tali lue intactam, liberamque fore perſuaſerunt; idque ita eſſe ab eis factum, & vt Chriſtiani praedixerant, eueniſſe. In hunc morem Iſini quidam haeretici, partim Indiã, partim Aegyptum incolentes, cum ſuos infantes baptizant, eorum presbyteri ferro quodam igni candeſcente & peracuto, ſignum crucis frontibus infantulorum, velut characterem quemdam imprimũt. Sed & Agareni quidam Africae indigenae, crucem vnam iſtiuſmodi nigram in gena, alteram in vola manus incudunt: ignorantes tamen cauſſam, neſciunt rationem reddere, niſi ex innumeris fere, paucißimi. Gotthi aliquando in Africa imperarunt, & ad religionem Chriſtianã ex paganiſmo multi conuerſi; quos principes illi, vt pietati fauerent, immunes a tributis regijs fecerunt. Cumq. exactores vectigal a ſingulis

Nicephorus lib. 18. c. 20.

recuperarent, multi qui Pagani erant, mẽtiebantur se esse Christianos, vt ita regiũ censum eluderent. Huic fraudi subuentum, consignatione perpetua crucis in gena & vola manus, qua nemo posset vlterius imponere, & eo signo Christiani dignoscerẽtur ab infidelibus. Et hic mos maxime viguit Bugiae, Hipponae, & alijs vicinis vrbibus & oppidis. Sed hos non iuuat ad animae salutem huiusmodi crucis gestatio & consignatio; cum inimici infensissimi eius sint, & maxime ipsam auersentur: non secus atque multae feminae Mahumetanae in Africa, quae sacro baptismo intingunt infantes suos recens natos, quo paedorem & olidum quoddam virus ipsis innatum aboleant, quod fieri per baptismum experiuntur, alias hostiliter insectantur Christianum nomen & religionem.

Ioannes Leo in descriptione Africae lib. 4. & 5.

De ijs, qui peculiariter crucem reueriti sunt. Cap. XL.

NON est defraudandus sua laude Tiberius II. Imp. qui post Iustinum II. Imperium est orsus moderari Orientale, anno D. DLXXVI. vere Orthodoxus, liberalis in pauperes, cunctisque miseris opem ferens. Hic quadam die in aula obambulans, lapidem in pauimento conspexit,

xit, cui signum crucis erat insculptum: ad astantes ideo conuersus, nefas esse aiebat, crucem pedibus conculcari, quam Imperatores in tiara gestarent, & cunctus populus Christianus supplex veneraretur, & frontem & pectus eius signo muniret. Iussit itaque lapidem sustolli, meliorique ac honestiori loco reponi; sub quo & alius repertus eadem cruce insignitus; quo etiam sublato & tertius inuentus est. Hunc simili modo etiam sustulerunt, mirati quidnam res ea portenderet. Tum eo in loco ingens auri thesaurus repertus est, tantamque auri inde vim cepit, quantam hominis liberalitas & beneficentia exigebant. Cuius quidem magnam partem pauperibus erogauit, & in alios pios vsus insumpsit. Eadem religione ducti Theodosius & Valentinianus Imperatores Augusti, Eudoxio Praefecto praetorij scribentes, edicto cauerunt: Cum sit, inquientes, nobis cura diligẽs per omnia superni numinis religionẽ tueri, signum Saluatoris Christi nemini licere vel in silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel pingere, sed quodcũque reperitur tolli, grauissima poena mulctando eo qui contrarium statutis nostris tentauerit, specialiter imperamus. D.XII. Kal. Iu. Hierio & Ardab. Coss. Habetur in Codice Iustinianeo, tit. nemini licere, &c.

Paulus Diaconus lib. 11.

Platina in vita Benedicti primi Papae.

datũ anno Christi 427.Idem sexta Synodus in canone 73.statuit in haec verba; Cũ crux viuifica illud salutare nobis ostenderit; nos omne studium adhibere oportet, vt ei, per quam antiquo lapsu saluati sumus, eum qui par est, honorem habeamus: vnde & mente, & sermone, & sensu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quae a nonnullis in solo ac pauimento fiunt, omnino deleri iubemus, ne incedentium conculcatione victoriae nobis trophaeum iniuria afficiatur. Qui secus fecerit, excommunicari decernimus.

Porro Tiberius ex ea crucis veneratione ingens emolumentũ est cõsequutus. Victorias namque, vltra thesaurum, de Persis est adeptus insignes: & omnia illi pro votis cõtigerũt, quadriẽnio illo, quo administrauit Imperiũ. Beneficijs diuinis gratus, & cruci, quã in summa veneratione habebat, nummos aureos cudit, cum insigni sanctissimae Crucis, inscriptiõe adiecta: Victoria Augg. NN. Horum multi inuenti in demolitione aulae Lateranensis tempore Sixti V. Pont. Max. anno 1589. cum plerisque alijs Imperatorum Christianorum: quos idem Sixtus principibus viris, etiam cum indulgentijs, distribuit. Cum haec scriberem, bono omine, nummus aureus Tiberij cum insigni Crucis, dono mihi missus e Patauio ab Am-

brosio Brixiensi monacho Benedictino, Decano Casinensi, viro docto in primis, & amicitia mihi coniunctissimo: quem velut e caelo lapsum ea occasione gratum habui; erat enim vnus illorum, qui fuerunt Laterani reperti: & quasi rata eo pignore essent, quae de cruce scripsissem, mihi in mentem veniebat, & indicio Crucis delectabar. Sed ad alia pergamus.

Quam grata fuerit omnipotenti Tiberij pietas, thesaurus continuo repertus comprobauit, qui non fortuna, aut casu inuentus, sed pro singulari ipsius merito, & religiosa in Crucem obseruantia diuinitus fuit oblatus: qui decies centena aureorum millia excessit, millionem popularius vocamus. Azo I.C. celebris adeo abusum constituendae in pauimento crucis, quae calcari pedibus possit, execratur, vt capitali eos supplicio damnandos censuerit. Verum qui non mala mente, sed inconsiderate id egisset, nō esset ita seuere plectendus: qui autem iniquo animo, impie, vt pedibus conculcaretur, supposuisset, vltimo esset vtique supplicio afficiendus. Sed detestanda potius, quae consuetudo praua inoleuit, eorum, qui in muris & parietibus domorum, iuxta vias publicas, crucis signacula pingunt, vt arceant illic immingētes: quod quantum imminuat, & detrahat dignitati

Paulus Diaconus lib. 17.

& venerationi Crucis, nemo qui recte sentiat, ambigere potest; cum despecto & abiecto loco res pretiosissima collocetur, & a nemine ferme transeunte, vt par erat, adoretur, quod tam humili & profano loco consistat: immo ludibrio sit, & derisui haereticorum & Iudaeorum exposita, & noctu siue ab inscijs, siue a nostrae religionis hostibus, non solum lotio, sed alijs etiam sordibus conspurcetur. Proinde, vt indecenti & impuro situ reposita, merito debuisset deleri. Si enim Pontificum aut Regum insignia, simili loco disposita, indignitatem aliquam ipsorum arguerent; quanto magis crux Christi, Regis Regum omnium, hominum & Angelorum insigne, debuisset decentius collocari?

Non minori laude efferendus est Ludouicus nonus Gallorum Rex, qui ob eximias eius virtutes, & vitam innocenter & purissime actam, sanctorum meruit catalogo ascribi. Hic tantum est crucem reueritus, vt morbo letali correptus, cruci suscipiendae aduersus Christiani nominis hostes se deuouerit: & quamdiu post vixit, eam gestauit: & eadem, qua Tiberius, religione tactus, indignum iudicauit, crucis sanctissimae signum humanis pedibus calcari & teri, quod summo cultu & veneratione esset a mortalibus prosequendum.

Pro-

Proinde iussit, e lapidibus & marmoribus, quae in pauimento strata erant, signum crucis abradi, vel ad digniorem alium locum transferri. Notior est, quam ego tradere queam, reuerentia maxima, qua Constantinus Imperator crucem coluit & obseruauit. Cuius rei gratia, tot, eius virtute fultus, pugnas superauit, tot victorias de hostibus obtinuit, tot trophaea erexit, cumulum ea propter ingentem gloriae Imperio suo adijciens.

Nō est hoc loco subticendus Petrus Gūdisaluus a Mendoza, vir vtique praeclarissimus, filius Ignigui a Mendoza, Marchionis Sātigliamae, digna proles tali parente. Qui ad illustrissimi ac peruetusti generis nobilitatē, multas animi dotes, sanctos mores, singularem doctrinā, multarumq. disciplinarū cognitionem, & variarum rerum gerendarū vsum, & prudentiam, parentem imitatus, qui litterarum fuit aeque ac rei militaris studiosissimus, adiunxit. Ob quae praecipue merita Episcopus primo Calagurritanus, & Palētinus, deinde Segūtinus creatus: mox Cardinalatus honor, qui in sacerdotum ordine proximū a Pontifice Maximo dignitatis locum obtinet, a Sixto IV. Papa anno 1473. tit. S. Mariae in Dominica, mox basilicae S. Crucis in Ierusalē, eidē delatus. Archiepiscopus deinde Hispalen-

sis

ſis,tandem Toletanus,& Hiſpaniarum Primas conſtitutus. In maximis & grauiſsimis negotijs, prudentiae, conſilij, atque ingenij ita vim expreſsit,vt dignus maiori functione videretur. Erga egenos miſericors, in omnes liberalis, viros praeſertim doctos excoluit, fouit, & aluit, ſingularibusque beneficijs & praemijs ſemper eſt proſequutus.In primis vero ſummum religionis ac pietatis ſtudium adhibuit in veneratione crucis,& cultu illi & honore peculiari impendendo. Vbicumque enim gētilitia ſua inſignia pingi, inſeri, ſiue ſcalpi oportuiſſet, locis, ſtructuris, ornamentis, ceteraque ſupellectili, & vaſis aureis & argenteis,ſemper crucis ſignum Ieroſolymitanū ſeparatim exprimi a dextris eminentiorique loco curabat,quale hic oculis ſubiecimus.

Demum

Demum omnia ſiue publica, ſiue priuata, ſiue ſacra, ſiue profana ipſius monumenta, crucis ſignũ praeferebant, & nulla alia magis re delectabatur. Inſigne Valliſoleti, ac celebre collegium ſub titulo S. Crucis magnis ſumptibus erexit, ampliſsimis redditibus eidem aſsignatis; ex quo multi viri docti, veluti ex Troiano equo, prodiere, qui ad varia munera obeunda, & multorum magiſtratuum functionem aſſumpti, Chriſtianae reipublicae mirum in modum profuerunt. Toleti praeterea valetudinarium

riũ ingens & magnificentiſsimum pro curandis & lactãdis pueris expoſitis, non ſolum titulo Crucis, ſed forma eiuſdem, iuſſit aedificari, ita vt ſtructura crucem per omnia referret, & in ſingulis brachijs ſingula intercolumnia (clauſtra vocant) cõtineret, pulcherrimũ ea ratione & ſymmetria ſpectaculum praebens: & quod admiratione dignum exiſtit, crux eſt in vno illorum clauſtrorum, nulla opera aut ſtudio hominum, ſed ſua ſponte, ex herbis quibuſdam conflata, proueniens; quae quantumuis auulſa, & decerpta, ſub eadẽ ſemper forma & figura renaſcitur. Quo fit, vt religioſa populo habeatur, & particulam quiſque illius herbae naſcentis euellat, & ſalutarem morbis experiatur: & ideo ne vno tẽpore diſsiparetur, oportuit clatris cingi, & ita opportune diſtribui. Tectum praeterea baſilicae S. Crucis in Ieruſalem vetuſtate deformatum refecit, & laquearibus inauratis ornauit, vbi crux Ieroſolymitana, ſibi familiariſsima, conſpicitur. Expugnationi regni Granatenſis, cũ Ferdinando & Heliſabetha, Catholicis Hiſpaniae Regibus, aſsiduus interfuit, magnamque pecuniae vim in eo aduerſus Agarenos, inimicos Crucis Chriſti, bello gerendo, inſumpſit. Crux vero Patriarchalis, quae ipſum ſolebat Cardinalem antecede-

re, velut dux, & antesignana, prima vrbem Granatam deditione captam ingreditur, & victrix ac triumphans de Christi hostibus laeta procesſit: & in hodiernum vſque diem ibidem asseruata, quando publicae ſupplicationes fiunt, ceteras eccleſiarum cruces, veluti ductrix & inſignior, anteit. Sed quod admirationem mouit, & myſterio haud vllo vacaſſe credendum, id ſingulare fuit: eodem anno, menſe, & die, quo crux Patriarchalis Cardinalis Granatam intrabat, Romae, in eccleſia ſui tituli S. Crucis in Ieruſalem, triumphalis titulus Crucis ſanctiſsimae detectus, qui per multa ante ſecula hominibus incognitus delituerat: & dum Crux Granatae hoſtes ſuperat Crucis, eius titulus trophaeum excitat Romae, & publicam pro cunctis orbis eccleſijs ſibi ſubditis agit laetitiam: & praeterea eo indicio Deus videbatur per Crucis titulum obſeruantiam Cardinalis & religionem erga Crucem peculiariter cōmendare. Bello Granatenſi tam feliciter abſoluto, duas res praeclariſsimas, & aeterna memoria dignas, Catholicis Regibus ſuggeſsit, Ferdinando & Heliſabethae, apud quos plurimum auctoritate & gratia valuit: alteram, vt petitioni Chriſtophori Columbi Liguris inclinarent, qui nouas inſulas & continentem verſus Occiden-

dentem se reperturum pollicebatur, cum non solum ab Angliae & Lusitaniae Regibus esset explosus, sed a cunctis veluti delirus & impostor ludibrio & risui haberetur: tantum autem Cardinalis effecit, vt classis illi, milite, annona, & rebus omnibus alijs necessarijs instructa, nullo certo argumento aut experientia ductus, concrederetur. Quod portam aperuit innumeris populis & gentibus ad Christi fidem & baptismum perueniendi. Alteram autem, sanctum munus in haereticos inquirendi auctoritate Apostolica, vt in Hispania institueretur: quod salutare illi prouinciae extitit, & fidei sinceritatem eius opera, diuino numine adiutum conseruauit: & si quando procellae aliquot subortae, ipsius beneficio sedatae, atque a censoribus, & violatae religionis vindicibus repressae conquieuerunt. Haec tam praeclara, post Deum, & Reges Catholicos, Cardinali Petro Cundisaluo a Mendoza accepta referimus. Qui in palatio, quod ipse magnificum Guadalagiarae cōdiderat, & nūc in principū suae familiae habitationē cessit, lecto, morbo letali inuasus decubuit: ipsoque die obitus crux in caelo cādida apparuit, quae supra cubiculum impēdebat, vbi decessit, continuo euanuit spectantibus illius vrbis ciuibus prodigiosum, & diuinitus ostensum

ſum ſignum, qui adfuerunt:mox autem ipſo obeunte diſparuit. Crux ita noluit deeſſe morienti, quam viuens tantopere excoluerat. Corpus eius Toletum tranſlatum, & in primario ſacello templi maximi honorificentiſsimo tumulo ſepultum,non ſine opinione ſanctitatis. Cuius anniuerſaria memoria ſaepe a clero, ſenatu populoque Toletano recolitur, & cunctis laudi & benedictioni eſt. Haec ex multis pauca ab hiſtoricis partim hauſi monumentis, partim ex narratione Illuſtriſsimi Cardinalis Ioannis a Mendoza excepi;qui tantae probitatis, candoris,& fidei exiſtit, vt ſermones eius pro fidiſsimo & firmiſsimo teſtimonio & certiſsima hiſtoria habeamus.

Quare Chriſtus Crucis mortem prae ceteris elegerit. Cap. XLI.

MVLTA & diuerſa genera mortis, in eos, qui iure aut iniuria plectuntur, homines excogitarunt inferenda. Quãdoque igne torrent, ſicut Laurentium; flammis abſumunt, ſicut Agnetem; aquis immergunt, ſicut Calliſtum Papam; ſaxis interimũt,veluti Stephanum; feris dilaniant obiectis, ſicut Ignatium;patibulo ſtrangulãt, velut multos martyres in Anglia; caudis equorũ ligatos diſcerpunt, veluti Hip-

polytum; sagittis configunt, vt Sebastianum; gladio feriunt, veluti Paulum; vel cruci suffigũt, veluti Petrum & Andream; vel fame, velpaedore & squallore carceris, aut venenis propinatis, exanimant, sicut & alios plerosque. Inter tot tamen variaque supplicia, Christus Deus redẽptor noster, non aliud magis quam crucem elegit, qua mortem subiret, vt haec gloria, & honor, palma, & victoria ipsi soli seruaretur, & vnica de morte & diabolo triumpharet. Tum vt letali signo, per quod mors & peccatum in orbem inducta, vitale aliud obijceretur, quod vitam & peccati antidotum ministraret: atque melius lignum alterius infausti ruinas & iacturas repararet: & victoria penes lignum esset, sub quo primus homo turpiter fuerat superatus. Tũ vt charitatis suae viscera erga nos ostenderet, qui non solum humanum genus diligeret, sed impense & incredibiliter amaret, saeuius & acerbius mortis supplicium alijs mitioribus praeferendo: quo testaretur, nihil quantumuis durissimũ praetermisisse vmquam, quod non in nostram salutem & commodum impenderit, excessu quodam amoris impulsus. Summum namque supplicium videtur, crucis affixio, & viui concrematio. Sed cruci suffixio eo est rigidor, quo productior, & tẽpore diuturnior,

turnior; ignis namque cito absumit & suffocat, crux autem diutius torquet, & in biduum & triduum necem differt, nisi crurifragio occurratur. Intolerabiles interim sunt cruciatus, cum e manibus & pedibus, clauis transfixis, totum corpus pendeat citra vllum solatium. Ideo igitur Christus hoc dirius mortis supplicium pertulit, vt non momentanea ea esset, sed diutius duraret, doloribusque intensius torqueretur. Vaticinia praeterea Prophetarum, quae multa de Christi morte edita, in cruce subeundam praedixere. Immo ipse Christus se Ioan.8. exaltandum, vt credentes in eum non peri- Mat.20. rent, Nicodemo; & discipulis, tradendum Gentibus ad crucifigendum, aperte exposuit. Non potest autem verbum diuinum vmquam deficere, neque prophetica oracula praeteriri, aut falli. Adde, quod Seruator noster, in altum sublatus, aërem voluit sua praesentia expiare, hominum sceleribus corruptum, eorumque contagijs veluti infectum: quod terrae praestiterat, eam suis sanctissimis pedibus calcando. Voluit etiam cuncta in sua morte honorare, herbas in funibus, dumos in corona spinea, metalla in clauis & lancea, animantia bruta in agno paschali, saxa & linteamina in sepulcro, telas laneas in purpureo vestimento, volucres in gallo negationem Pe-

tri cantu prodente; homines in matre, & Ioanne, atque alijs bonis feminis cruci aſſiſtentibus, ſancto latrone, Ioſepho Arimatheenſi,ac Nicodemo, eius funus & ſepulturam curantibus; panem & vinum in ſacramento altaris; & ne quid ſupereſſet, omnes arbores in ligno crucis ornauit. Placuit eidem ſublimis vndique conſpici, qui pro omnibus vitam effundebat ſuam: tum vt plagas orbis omnes liberius ſpectaret, in quas eſſet ſua crux & dona teſtamento & vltimo foedere deleganda: tum vt excelſo & edito loco tribunal & regium ſolium ſuum locaret, iura cuncto terrarum orbi inde redditurus, qui alterũ duorum latronum in caelitum conſortium admittit, alterum in tartareas cohortes & voragines damnat. Cathedram item doctoris ibi ſtatuit: e cruce docens mortales veram ſapiẽtiam & virtutes, quibus ſuam admirabilem crucem diſcipuli tanti magiſtri ſectentur. Hae igitur cauſſae,praeter alias quas ipſe ſolus nouit, vt Chriſtus mortem crucis e cunctis ſupplicijs vnam elegerit, ac praeſtantiorem iudicarit.

Quod

Quod omnis nostra salus a cruce pendeat, & vitam immortalem nemo citra ipsam consequi poßit. Cap. XLII.

HVNC librum vnico exemplo hic proposito absoluam, ad explicãdum quantae virtutis & potẽtiae sit Christi sanctissima crux, ex Nicephoro historiae Ecclesiasticae scriptore, petito. Constantino Maximo Imperatori per visum Michaël supremus spirituum creatorum princeps, & signifer totius militiae caelestis, atque protector Ecclesiae Catholicae ab exordio mũdi vsque ad finem, iuuenis specie, alatus apparuit: Ego, inquiens, sum Michaël, archidux Domini virtutum Sabaoth, Christianorum fidei tutor, qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli & germano illius ministro, auxiliaria arma contuli. Somno euigilãs Imperator, regionem eam pulcherrime excoluit, & celeberrimum eo in loco Michaeli Archangelo tẽplum aedificauit. Sacram eam aedem, apparitionibus suis, non secus atque in Gargano Apuliae monte, & Normandiae in Gallia promontorio, idem Michael illustrauit. Nullus enim fuit, qui morbo graui aut incurabili laboraret, & illic accurrens Deum imploraret, cui non facile opem & auxilium

Nicephorus lib. 7. cap. 50.

lium tulerit, eiuſdem precibus Michaelis & interceſsione inclinatus. Et certo ſatis creditur, eum apparere ibi ſolitum, ſalutiferum illum efficere locum; cuius rei gratia ab antiquis etiam Michaelium eſt vocatus. A Probiano medico idem Nicephorus ſe audiuiſſe dicit, qui in Imperatoria cohorte aliquando militarat, graui correptum morbo, pedibus affectum, iunturis, connexionibuſque eorum longo tempore diſtortis, viſione diuina in eo templo, prorſus fuiſſe liberatum. Hic porro, quod Graeca ſuperſtitione imbutus, ad Chriſtianam pietatem tranſierat, alia quidem religionis noſtrae quodammodo credibilia atque probabilia eſſe dicebat; crucem autem diuinam, ſalutis cauſſam eſſe, omnino non admittebat. Atque in hac illi ſententia periculoſe ſatis perſeueranti, Archangeli viſio aſsiſtens, crucis ſignum, quod in ſacro templi eius altari collocatum fuerat, exhibuit; diſertiſque verbis oſtendit, ex quo tempore Chriſtus ſit crucifixus, nullam eſſe rem, quae opitulari generi humano priuatim & publice, finemque debitum & effectum conſequi, abſque auguſti huius ligni virtute poſsit, neque apud Angelos, neque apud pios, ſanctoſque, quicumque veri in Deum amoris teſtimonium obtinerent, homines. Qua perſuaſione, beatiſsimi

illius

illius principis beneficio, saniorem is mentem recepit, & ab errore adeo pernicioso reuocatus est. Sapientia namque in sola crucis cognitione versatur, & prosperitas tota homini de cruce pendet: vt quae sustentaculum sit & fulcimẽtum collapsi generis humani. Vita proinde omnis nostra sub cruce transigenda: & gloria nulla alia in re magis, quam in cruce, collocanda. Quam nisi quis post Christi necem receperit, & spem omnem in ea defixam habuerit, ad vitam aeternam peruenire haud potest. Eius signaculo crebro frons & pectus munienda, ne exterminator Aegypti in nobis locum reperiat. Quam tandem, protritis vndique hostibus suis, laetam speramus victoriam relaturam. Qui igitur perseuerauerit vsque in finem, splendore illo eximio aeternae lucis, & crucis diademate coronabitur. Trophaeum namque nobis erigitur ante ora pulcherrimum, & insigne regium Christi, quod ipsum ad iudicium hominum venientem magna cum maiestate & gloria antecedet: in cuius numine omne genu flectendum, caelestium, terrestrium, & infernorum: & strenue in eius virtute & potentia pugnãdum aduersus fidei hostes, aduersus tartareas & aëreas potestates, ac aduersus quoscumque impetus, & impendentia mala. Cruci obtrectant Ethnici, at-

que eius doctrinam delirium existimant. Cum Iudaeis sit offendiculũ, Gẽtibus stultitia; nobis tamẽ Christianis, eius sectatoribus, sapiẽtia & Dei virtus existit. Crucis diuinitatem si Ethnici cognoscerent, rem tantam risui non haberent; cum in ipsa sit omnis virtus & potestas, & mortis ideo non timeatur periculum, vbi tantae reuerentiae conspicitur signum. Crucis sublimitate iacentem Christus hominem excitauit, salutem peperit, & peccatum omne aboleuit. Crux olim, & nunc etiam, maximum & praestantissimum signum bellicum: eius mysterium caelo durabilius, terra stabilius, & omnium rerum constitutione diuturnius. Crux clarior cunctis astris, splendidior Sole & Luna: eius quattuor proiecturae, latitudo, longitudo, profunditas, & altitudo, quod a quattuor plagis mũdi per eam homines euocentur, Oriente, Occidente, Meridie, & Septentrione. Per crucem pretiosam vniuersae terrae regnum obtinuit Christus: nobis aduersus daemones amuletum existit: & demum eius in caelo apparitiones, vix fieri nequit, quin nobis sint salutares, & victoriam pariant Christi militibus praestolatam. Placet distichum Cornelij Gemmae, in simile negotium ab ipso editum:

Cornelius Gemma de diuinis characterismis lib. 2. cap. 3.

Dux homini, noua lux caeli ad fastigia, crux est:

Vincet,

Vincet, qui sub luce, Deo duce, pro cruce pugnat.
Et licet bellum quandoque crux ostensa significet, id fit in ordine ad pacem & tranquillitatem per ipsam adeptam. Quodammodo enim pace ipsa nobis bellum vtilitatem adfert maiorem; propterea quod tentationes istae, vt Ecclesia magis etiam refulgeat, efficiunt. Pax enim nos molles, desides, & timidos reddit: bellum autem cũ animos nostros acuit, tum rebus praesentibus nos affigi non patitur: sed vt eas despiciamus, & fluxa haec atque caduca pro nihilo habeamus, suadet. Deum autem, hoc symbolo crucium ostẽsarum, non existimo grauius pondus velle humeris nostris imponere, sed potius nuper impositum, propediem ablaturum. Timenda tamen veniunt huiusmodi signa, quod oraculum sit Christi, qui Ecclesiam suã praedixit afflictione grauissima supremis temporibus agitandam. Nec huic sententiae aduersatur illa Hieremiae, qua inquit: A signis caeli nolite metuere, quae timent Gentes. De Ethnicis nãque superstitionibus & idolomania sermo est, a qua fideles deterret. Cultum namque & adorationem exhibebant Gentiles statuis in signorum caelestium figuras efformatis, credentes ab illis se obtinere posse rerum copiam, vel timere inopiam, quasi numen haberẽt ali-
Hieremiae 10.
quod,

quod, velut erant arietis, tauri, Geminis, & ceterorum simulacra. Quod aperte contextus indicat eorum quae subiunguntur. Quia lignũ, inquit, de saltu praecidit opus manuum artificis in ascia: argento & auro decorauit illud: clauis & maleis compegit, vt non dissoluatur. Et totum denique caput expendit Propheta in huiusmodi dehortatione, ne fideles prauum in hac re infidelium sequerentur exemplum. Timeri quidem potuit & debuit miranda illa Solis defectio in passione Christi. Timenda erunt signa in Sole & Luna & stellis, quae praecedent iudicij diem: quia ad hoc immittuntur, vt timeantur, & arescant homines prae timore. Timenda sunt astra crinita seu cometes; quia ad exitium plerumque hominum vergunt, & futurae alicuius calamitatis solent esset praenuncia, & legatione veluti fungi diuina, ad hominum meliorem mentem excitandam. Timendae sunt apparitiones crucium, sicut in terris, ita in caelis, colendae & adorandae, tamquam diuinitatis symbolum & magni Regis vexillum, eodem prorsus cultu & adoratione, qua ipse Deus, prosequendae, vt quae sint eius signa, subscriptiones, & characteres diuina sua manu impressi. Speramus, & optamus, has, quae in Gallia & Anglia nuper visae, felices & salutares toti

Christiano orbi, & murum inexpugnabilem sacrae militiae esse futuras. Proinde oculos ad tam praeclarum & diuinum monumentum erigamus, & praestolemur pijs aucturum iustitiam, reisque donaturum veniam. Hoc vno signo diuino confidimus potestates tartareas debellādas, haereticos, eorum fautores, & illos, qui cum nihil credant, se tamen Christianos mentiuntur, & religionis sunt simulatores: omnia demum diaboli praestigia propellenda, & insidias hostiles superandas: & quod Orthodoxis est medicina & antidotum, haereticis autem, & crucis inimicis, & persequutoribus eiusdem, nisi opportune poeniteant, letale sit futurum venenum, daemonibus exitium, quod summopere expauescunt. Crux igitur diuina, vnica & vera spes nostra, quae meruisti talentum & pretium mundi super te sustinere, & eius sanguine cruentari, & vitam cunctis mortalibus elargiri, plebi Christianae tot miserijs & aerumnis afflictae, tot modis collabēti, subueni precamur: vt in te vnicè gloriemur, & tuo simus semper tuti praesidio.

Haec pauca de cruce, inter tam multa, quae de eius potentia & maiestate sublimia & ineffabilia dici possent, trigintaocto diebus & coepi & absolui: & ex ijs aliquot tum aegritudo, tum aestus vrbani intercepere,

pere, vt ſtudijs vacare haud poſſem. Proinde boni conſulat benignus lector; & ſi aliquid recte praeſtitũ, diuinae cruci adſcribat; ſin minus, imbecillitati mei ingenij, qui non melius ſciui iſta pro rei dignitate tractare. Neque hãc prouinciam ego ſuſcepiſſem, niſi eam D. Conſaluus Pontius a Leone demandaſſet; cuius hortatu & impulſu ſubeundam duxi. Qui vltra generis nobilitatem, doctrinam, & variam in diſciplinis eruditionem, & propenſiſsimum animum in viros doctos, dignus eſt ob ceteras virtutes a cunctis amari: a me praeſertim, quem ſemper praecipuum expertus ſum amicum. Illi, qualiſcumque hic meus labor, acceptus ferendus, qui, vt ſcriberem, induxit me. Non ſinet autem crux ſanctiſsima, in cuius obſequium haec fiunt, ſuo quemque merito, praemio, & fructu fraudari.

De trino Sole & Cruce ſupra Lunam Theodoſiae oſtenſa. Cap. XLIII.

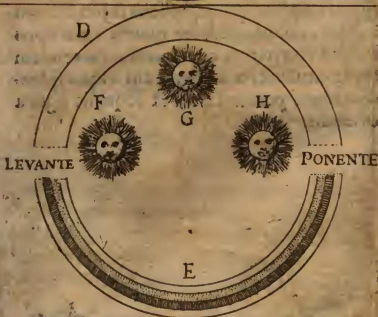
A Typographis fuit praetermiſſa ſingularis quaedam crucis apparitio, quae ſuo genuino eſſet loco inſerenda: tamen excudendam ſub finem cenſui, ne illi defuiſſe videremur, quae inſignis valde fuit.

Anno

Anno 1567. die 16. Ianuarij, in Scythia, Tartaria populariter appellata, Theodosia vrbe, ad Bosphorum seu mauis Euxinũ mare sita, Caffa nunc dicta, ad quam ante biennium Turcarum Imperator captiuos, quos ex Chio insula, Ioniae adiacente, inter Samum & Lesbum, in qua laudatissima nascitur mastiche, fraude circumuentos abduxerat, exulesque relegauerat, tres Soles in caelo visi, quos circulus ambiebat superiore parte candidus, inferiori varicolor, sicut Iris. Post tres circiter horas, Sol vnus versus Orientem, alter versus Occidentem progressus, tertius legitimus solito tempore occubuit. In eodem etiam loco, die eiusdem mensis Ianuarij 28. hora quarta noctis, crux splẽdens supra Lunam cauam, qualis esse solet quae a Turcis pro insigni vsurpatur, apparuit; supra crucem stella emicuit, & ad auroram vsque splendidissima perdurauit, vt sequens figura ostendit.

Quod

A
B
C

D
F
G
H
LEVANTE
PONENTE
E

Quod certe prodigium ad solatiũ captiuorũ a Deo caelitus immissum,qui pro Christi nomine a Barbaris, Christiani nominis hostibus, a patrio solo abducti, fortunis omnibus spoliati,in eã miseram & inopem vitam,nihil tale commeriti,fuissent coniecti. Indicabat etiam hoc portentum victoriam,quã de classe Turcica,Christiana foedere iuncta gloriosissimã quadriẽnio post ad sinum Corinthiacum prope Actiacum promontorium habuit: & aliquando crucem Lunam, hoc est Turcicum imperium subacturam: & suscitandum Dauidem aliquando, qui istos Philistaeos, gentem impiam & execrandam, deleat; & Ierosolymam, cum Syria, Aegypto, Graecia, ac Constantinopolitano Imperio, obediẽtiae Catholicae Ecclesiae,cui olim subfuerant, restituat: & secura de tam formidabili & immani hoste laetiores progressus faciat, & laeta crux ipsa triumphet. Et certe illud imperium, & legem Mahometanam breui exterminandam,etiam sua vaticinia praedicunt, aut defectione populorum,aut receptione Euangelij, aut bellis ciuilibus, aut multis alijs vijs, quas Deus nouit, & homines non assequuntur. Vnum certe constans est, illud imperium lenta quasi febri correptum in dies absumi, & debilitari, thesauris,& strenuis militibus in bel-

lo

lo Persico absumptis, & obedientia populorum decrescente, & Mauritanis in Africa deficientibus. Deus tandem hanc saeuissimam Ecclesiae pestem auertet.

Aliae forsan crucis apparitiones me praeterierunt, quas, diligentia adhibita, & varia lectione assequi nequiuerim. Praestiti quod potui in tanta temporis angustia, contentus haec qualiacumque in obsequium Crucis Christi delibasse. Hoc est autem nostra tempestate plausibile, cruces caelitus ostensas nobis, in Gallia & Anglia, quas nonaginta circiter ante annos in Europa numquam contigit videri, vtinam, vt speramus & optamus, salutares cuncto Christiano populo existant.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERVM INSIGNIORVM QVAE IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

Numeri facies paginarum designant.

A

N *Ambro-*

Bellum

H

I

Ignigo

Magnen-

M

Narses

N

Statua

FINIS.

REGESTVM.

ABCDEFGHIKLMN.

Omnes ſunt quaterniones.

R O M AE,

Apud Aſcanium, & Hieronymum Donangelos. 1591.

